

ISSN: 1848-2228

HRVATSKO FILOZOFSKO DRUŠTVO
CROATIAN PHILOSOPHICAL SOCIETY
KROATISCHE PHILOSOPHISCHE GESELLSCHAFT
ASSOCIAZIONE CROATA DI FILOSOFIA

24. DANI FRANE PETRIĆA
24th DAYS OF FRANE PETRIĆ
24. FRANE-PETRIĆ-TAGE
24. GIORNI DI FRANCESCO PATRIZI

Cres, Hrvatska, 20.–26. rujna 2015.
Cres, Croatia, September 20–26, 2015
Cres, Kroatien, 20.–26. September 2015
Cherso, Croazia, 20–26 settembre 2015

Pokrovitelji 24. Dana Frane Petrića
predsjednica Republike Hrvatske
Kolinda Grabar-Kitarović
Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta
Republike Hrvatske
Primorsko-goranska županija

Patrons of the 24th Days of Frane Petrić
President of the Republic of Croatia
Kolinda Grabar-Kitarović
Ministry of Science, Education and Sports
of the Republic of Croatia
Primorje-Gorski Kotar County

SADRŽAJ / CONTENTS

Organizacijski odbor i programski odbori / Organization Committee and Programme Committees	7
Uvod / Introduction	9
• NADA GOSIĆ, <i>Zdravlje i kultura / Health and Culture</i>	11
• IVICA MARTINOVIĆ, <i>S Petrićem u žarištu: Hrvatski filozofi u europskom kontekstu / With Petrić in Focus: Croatian Philosophers in the European Context</i>	15
Program / Programme	19
• Simpozij <i>Zdravlje i kultura / Health and Culture Symposium</i>	21
• Simpozij <i>S Petrićem u žarištu: Hrvatski filozofi u europskom kontekstu / With Petrić in Focus: Croatian Philosophers in the European Context Symposium</i>	33
• <i>Znanstveni inkubator: Trening za znanstvena istraživanja / Scientific Incubator: Training in Scientific Research</i>	39
Sažeci izlaganja / Paper abstracts	43
• Simpozij <i>Zdravlje i kultura / Health and Culture Symposium</i>	45
• Simpozij <i>S Petrićem u žarištu: Hrvatski filozofi u europskom kontekstu / With Petrić in Focus: Croatian Philosophers in the European Context Symposium</i>	109
Adresar izlagača / Addresses of the speakers	147
• Simpozij <i>Zdravlje i kultura / Health and Culture Symposium</i>	149
• Simpozij <i>S Petrićem u žarištu: Hrvatski filozofi u europskom kontekstu / With Petrić in Focus: Croatian Philosophers in the European Context Symposium</i>	155
Projekt 3. Znanstveni inkubator: Trening za znanstvena istraživanja / Project 3rd Scientific Incubator: Training in Scientific Research	157

Donatori 24. Dana Frane Petrića / Donors of the 24th Days of Frane Petrić	191
Kronologija Dana Frane Petrića 1992.–2015. / Chronology of the Days of Frane Petrić 1992–2015	195

**Organizacijski odbor Dana Frane Petrića /
Organization Committee of the Days of Frane Petrić**

Vladimir Jelkić (Osijek), *predsjednik/President*, Ivana Zagorac (Zagreb), *glavna tajnica/Chief Secretary*, Mira Matijević (Zagreb), *poslovna tajnica/Business Secretary*, Krešimir Babel (Zagreb), Pavo Barišić (Zagreb/Split), Ivan Bekavac Basić (Zagreb), Igor Čatić (Zagreb), Ante Čović (Zagreb), Bruno Ćurko (Zagreb), Heda Festini (Rijeka), Ljiljana Filipas (Cres), Nada Gosić (Rijeka), Mislav Ježić (Zagreb), Hrvoje Jurić (Zagreb), Kristijan Jurjako (Cres), Ivan Karlić (Zagreb), Gottfried Küenzlen (München), Mislav Kukoč (Split), Nenad Malović (Zagreb), Ivica Martinović (Zagreb), Maria Muccillo (Roma), Arto Mutanen (Lahti), Gaetano Negovetić (Cres), Sergio Negovetić (Cres), Tomáš Nejeschleba (Olomouc), Mirjana Parat (Cres), Attila Pató (Praha), Snježana Paušek-Badždar (Zagreb), Ante Pažanin (Zagreb), Tomislav Petković (Zagreb), Milan Polić (Medulin), Josip Pope (Cres), Walter Salković (Cres), Ljerka Schiffler (Zagreb), Nikola Stanković (Zagreb), Igor Škamperle (Ljubljana), Lenart Škof (Koper), Fulvio Šuran (Pula), Alen Tafra (Pula), Christo Todorov (Sofija), Luka Tomašević (Split), Lino Veljak (Zagreb), Dragica Vujadinović (Beograd), Sanja Živanović (Cres)

**Programski odbor simpozija Zdravlje i kultura /
Programme Committee of the Health and Culture Symposium**

Nada Gosić (Rijeka), *predsjednica/President*, Tomislav Krznar (Zagreb), *tajnik/Secretary*, Mira Matijević (Zagreb), *poslovna tajnica/Business Secretary*, Igor Čatić (Zagreb), Hrvoje Jurić (Zagreb), Jasminka Pavelić (Zagreb)

**Programski odbor simpozija S Petrićem u žarištu: Hrvatski filozofi
u europskom kontekstu / Programme Committee of the With Petrić in
Focus: Croatian Philosophers in the European Context Symposium**

Ivica Martinović (Zagreb), *predsjednik/President*, Bruno Ćurko (Zagreb), *tajnik/Secretary*, Snježana Husić (Zagreb), Marin Martinić Jerčić (Zagreb), Snježana Paušek-Badždar (Zagreb)

24. DANI FRANE PETRIČA

Uvod

24th DAYS OF FRANE PETRIČ

Introduction

ZDRAVLJE I KULTURA

Nada Gosić

Predsjednica Programskog odbora simpozija

Zdravlje i kultura

Cilj je ovog simpozija istražiti odnos zdravlja i kulture, točnije, obrazložiti ulogu zdravlja u formiranju kulture. Zdravlje je tema za koju postoji interes kroz cijelu ljudsku povijest, ali je prepoznato kao društveni i kulturni problem tek kad je počelo usmjeravati tokove društvenih događanja, što se može potkrijepiti brojnim slučajevima zabilježenima u povijesti kao što su tzv. *Velika kuga*, prekidanje kraljevske loze kod Henrika VII., Napoleonovi ratni pohodi, medicinski skandali u 20. stoljeću ili velike sanitarne reforme. Zdravlje je također nerijetko utjecalo na velike umjetničke vizije i opuse, pri čemu možemo spomenuti samo najpoznatije primjere kao što su Toulouse-Lautrec (invaliditet i sifilis), Van Gogh (psihička bolest), Kahlo (trajni invaliditet), Dostojevski (epilepsija) ili Hemingway i Faulkner (depresija). Osobito važne doprinose razmatranju odnosa zdravlja i kulture dao je francuski filozof Michel Foucault u svojim djelima *Rođenje klinike* i *Povijest ludila u doba klasicizma*. Nadalje, zdravlje je stalnim znanstvenim sadržajem u ekonomiji, unutar koje se pokušava objasniti zašto zdravlje postaje sve skuplje i, vidljivo, privilegirano; u pravnim disciplinama, koje proglašavanjem prava na zdrav život nastoje sankcionirati djela koja ugrožavaju ljudski život i zdravlje; u psihologiji, koja nudi pomoć u učenju i stjecanju životnih navika u razdoblju kratkotrajnog ili dugotrajnog oštećenja zdravlja; u sociologiji, pomoću koje se doznaje odnos društvenih institucija prema zdravlju; u antropologiji, koja ima za svrhu objasniti na koji se način, u okviru određenog kulturnog obrasca, propituju i rješavaju problemi i pitanja vezani za zdravlje, itd. Aktualno, ideologije se stavom o zdravlju razotkrivaju i bore za vlast, tehničari žure stvoriti savršeno zdravlje i ponuditi zamjenu za gotovo svaki njegov nesavršeni dio, mediji odašilju imperativ pobjede nad biološkim i kronološkim starenjem, zazivaju besmrtnost i proglašavaju rat svemu što, prema njihovu prikazu, nije zdravo. Uza sve to, zdravlje se, kao

nastavni sadržaj, nastoji održati u obrazovanju i odgoju, u okviru kojeg bi se mladi poučavali o čimbenicima zdravstvenih rizika, usvajali znanja i vrijednosti te stjecali sposobnosti za život u zdravom okruženju. U nadilaženju svog rodnog mjesta, biološko-medicinskog područja, te bioetike, koja ukazuje na etičke probleme povezane sa zdravljem i nastoji ih kontinuirano rješavati, zdravlje je u sebe upijalo i upija raznorodna znanja, vjerovanja, običaje, navike, osjećaje, moralne i pravne norme, ideologije, politiku, institucionalna i vaninstitucionalna djelovanja, objedinjavalo je i aktualiziralo teorijska stajališta i praktično ponašanje, zahtijevalo odgovarajuće promjene. Tako shvaćeno, zdravlje je nedvojbeno jedan od ključnih elemenata kulture. Zato je kultura u naslovu ovog simpozija zamišljena kao područje dijaloga, susreta, suočavanja argumenata, problematiziranja, aktualiziranja, suradnje i postizanja kompromisa među različitim znanstvenim, stručnim, etičkim, društvenim i političkim smjernicama koje bi trebale pridonijeti razumijevanju odnosa zdravlja i kulture.

HEALTH AND CULTURE

Nada Gosić

President of the Programme Committee
of the *Health and Culture* Symposium

The aim of this symposium is to explore the relationship between health and culture, more precisely to explain the role of health in the formation of culture. Health is a theme for which an interest has existed throughout the human history, but it has been recognised as social and cultural issue only after it began to direct the flow of social events,

which can be supported by a number of cases recorded in the history, such as the so called Great Plague, breaking in the royal bloodline in Henry VII, the Napoleonic Wars, medical scandals of the 20th century, or the great sanitary reforms. Health has also often influenced the great artistic visions and opuses. We can mention only the most famous examples, such as Toulouse-Lautrec (disability and syphilis), Van Gogh (mental illness), Kahlo (permanent disability), Dostoyevsky (epilepsy), or Hemingway and Faulkner (depression). Particularly important contributions to the consideration of the relationship between health and culture were given by the French philosopher Michel Foucault in his works *The Birth of the Clinic* and *The History of Madness in the Classical Age*. Furthermore, health is a constant content of numerous scientific fields: the economy, within which attempts have been made to explain why health is becoming more expensive and, clearly, privileged; legal disciplines, which seek to sanction acts that endanger human life and health by proclaiming the rights to a healthy life; psychology, which offers assistance in learning and acquiring life habits during the period of short-term or long-term health damage; sociology, by means of which we learn about the relation of social institutions towards health; anthropology, which has the purpose to explain how problems and issues related to health are questioned and resolved within certain cultural pattern, etc. From the current point of view, through the attitude towards health, ideologies are being revealed and struggle for power, technicians are rushing to create perfect health and offer adequate substitute for almost every its imperfect part, the media broadcast the imperative of victory over the biological and chronological aging, invoke immortality, and declare war on all that is, according to their view, not healthy. In addition, health, as the content of curricula, strives to maintain in education, within which young people are or should be thought about health risk factors, adopting the knowledge, values, and acquiring the skills for living in a healthy environment. In overcoming its birth place, biological and medical field, and bioethics, which points to the ethical issues related to health and strives to continuously solve them, health has absorbed and is absorbing a range of knowledge, beliefs, customs, habits, emotions, moral and legal norms, ideologies, politics, institutional and non-institutional activities; it has integrated

and actualized the theoretical viewpoints and practical behaviour; it has required appropriate changes. Thus understood, health is undoubtedly one of the key elements of culture. Therefore, culture in the title of this symposium is conceived as an area of dialogue, encounter, confrontations of arguments, problematisation, actualization, cooperation, and compromise between various scientific, professional, ethical, social, and political guidelines that should contribute to the understanding of the relationship between health and culture.

S PETRIĆEM U ŽARIŠTU: HRVATSKI FILOZOFI U EUROPSKOM KONTEKSTU

Ivica Martinović

Predsjednik Programskog odbora simpozija

S Petrićem u žarištu: Hrvatski filozofi u europskom kontekstu

Frane Petrić (Cres, 1529 – Rim, 1597), znameniti hrvatski renesansni polihistor, pisao je od prve godine studija filozofije na Sveučilištu u Padovi pa gotovo do posljednjeg daha. Ostavio nam je pozamašnu biblioteku tiskanih radova, a uz nju rukopise rasute po raznim arhivima, pa je tako do stanovite mjere dokumentirao razvoj svoje misli: od snažnih utjecaja različitih filozofskih tradicija i ocjene aristotelovske baštine do izvornih uvida u poetici, metafizici i prirodnoj filozofiji. I danas proučavatelji renesansne epohe stoje pred evolucijom Petrićevih koncepcija kao pred velikim i trajnim istraživačkim zadatkom.

Međunarodni simpozij »S Petrićem u žarištu« u sklopu 24. Dana Frane Petrića želi poslužiti istraživačima da izlože rezultate svojih istraživanja i doprinesu točnijoj prosudbi o ulozi i značenju Petrićeve misli u renesansnom kontekstu, napose u totalitetu renesansnih filozofskih tradicija. Petrićevu mnogodimenzionalnom djelu primjerene su ove stalne istraživačke teme:

0. život, rukopisi i tiskana djela Frane Petrića;
1. obilježja, dometi i značenje njegovih izvornih uvida;
2. raznorodni izvori Petrićeve misli;
3. poredbene prosudbe Petrićevih stajališta i rješenja;
4. recepcija Petrićeva djela, kako ona raznolika među suvremenici-
ma, tako i kasnija koja odjekuje stoljećima;
5. Petrićev doprinos različitim filozofskim disciplinama, osobito prirodnoj filozofiji, metafizici, prirodnoj teologiji, psihologiji, poetici i političkoj filozofiji;
6. Petrićev doprinos egzaktnim i prirodnim znanostima, osobito geometriji, geofizici, oceanografiji i astronomiji;
7. Petrićevi prinosi mnogim drugim umijećima, primjerice glazbi, medicini, hidrotehnici;

8. Petrićeva književna djela;
9. Petrićev doprinos prevođenju, izdavaštvu i traduktologiji;
10. Petrićevo razumijevanje povijesti i povijesne znanosti;
11. Petrićev odnos prema grčkom i latinskom jeziku;
12. sve renesansne filozofske tradicije u svojim dvostoljetnim mijenama 1400.–1600. (na tragu Platona, Aristotela, Hermesa, Zoroastra, stoe, humanističkih nadahnuća itd.).

Drugi je cilj ovoga znanstvenog skupa, istaknut podnaslovom »Hrvatski filozofi u europskom kontekstu«, dati nove poticaje istraživanju hrvatske filozofske baštine u cijelosti: od Hermana Dalmatina do kraja 20. stoljeća. Zato su na simpoziju dobrodošli prinosi svih vrsta, a napose:

1. sintetički pregledi hrvatske filozofske baštine u cjelini, po stoljećima ili disciplinama; istraživanje opusa pojedinog filozofa, istraživanje jednog ili više djela pojedinog filozofa;
2. infrastrukturni odnosno ‘arheološki’ prinosi (bibliografije, katalogi rukopisnih zbirka, transkripcije itd.);
3. interpretativni pristupi filozofskim tekstovima;
4. komparativni prinosi;
5. interdisciplinarni prinosi (klasična filologija, romanistika, povijest znanosti, povijest teologije, povijest školstva i sl.);
6. istraživanje izvora i recepcije nekog filozofa ili neke skupine filozofa;
7. prinosi ‘institucionalnoj’ povijesti (učilišta, časopisi, ostale ustanove, ‘škole’).

Time, dakako, nije iscrpljen krug tema na znanstvenom skupu »S Petrićem u žarištu: Hrvatski filozofi u europskom kontekstu«.

**WITH PETRIĆ IN FOCUS:
CROATIAN PHILOSOPHERS IN THE EUROPEAN CONTEXT**

Ivica Martinović

President of the Programme Committee of the
With Petrić in Focus: Croatian Philosophers in the European Context
Symposium

Frane Petrić (Franciscus Patricius, Cres, 1529 – Rome, 1597), a renowned Croatian polyhistor of the Renaissance, wrote from the first days of his philosophical studies at the Padua University until the very end. His voluminous legacy includes an impressive collection of published works, together with an array of manuscripts scattered in various archives. Well-documented, we are able to follow the development of his thought, from the strong influence of diverse philosophical traditions and evaluation of Aristotelian heritage to the original insights in poetics, metaphysics, and natural philosophy. Current research of the Renaissance is equally challenged by the evolution of Petrić's concepts.

The international symposium "With Petrić in Focus", held within the *24th Days of Frane Petrić*, aims to help scholars submit their results and contribute to a more accurate assessment of the role and significance of Petrić's thought in the Renaissance context, notably in the overall framework of the philosophical traditions. Petrić's multidimensional work features the following ongoing research themes:

0. Life, manuscripts, and printed works of Frane Petrić;
1. Nature, results, and significance of Petrić's original insights;
2. Diverse sources of Petrić's thought;
3. Comparative assessment of Petrić's views and solutions;
4. Reception of Petrić's work, from that of his contemporaries to the current one;
5. Petrić's contribution to different philosophical disciplines, particularly to natural philosophy, metaphysics, natural theology, psychology, poetics, and political philosophy;
6. Petrić's contribution to the exact and natural sciences, particularly to geometry, geophysics, oceanography, and astronomy;

7. Petrić's contribution to other fields, for instance, music, medicine, and hydraulic engineering;
8. Petrić's literary work;
9. Petrić's contribution to translating, publishing, and traductology;
10. Petrić's approach to history and historical sciences;
11. Petrić's relation to Greek and Latin;
12. All Renaissance philosophical traditions in their transformations (1400–1600), following the paths of Plato, Aristotle, Hermes, Zoroaster, Stoics, humanistic inspirations, etc.

The second aim of this symposium, conveyed by the subtitle “Croatian Philosophers in the European Context”, is to give a fresh impetus to the study of Croatian philosophical heritage in its entirety: from Hermannus Dalmata to the end of the twentieth century. Therefore, all contributions are welcome, with special emphasis on the following topics:

1. A synthetical surveys of Croatian philosophical heritage in general, by centuries or disciplines; research of the opus of individual philosophers, research of one or more works of individual philosophers;
2. Infrastructural or ‘archaeological’ contributions (bibliographies, catalogues of manuscript collections, transcriptions, etc.);
3. Interpretations of philosophical texts;
4. Comparative contributions;
5. Interdisciplinary contributions (classical philology, literary studies, history of science, history of theology, history of education, etc.);
6. Research of sources and reception of a specific philosopher or a specific group of philosophers;
7. Contributions to ‘institutional’ history (universities, journals, other institutions, ‘schools’).

This, however, does not exhaust the choice of themes at the symposium “With Petrić in Focus: Croatian Philosophers in the European Context”.

24. DANI FRANE PETRIĆA

Program

24th DAYS OF FRANE PETRIĆ

Programme

Simpozij
ZDRAVLJE I KULTURA

Symposium
HEALTH AND CULTURE

NEDJELJA, 20. rujna 2015. / SUNDAY, September 20, 2015

Dolazak i smještaj sudionika u hotel *Kimen* u Cresu /
Arrival and accommodation of participants at *Kimen* Hotel, Cres

19:30 *Piće dobrodošlice / Welcome drink*

20:00 *Večera / Dinner*

PONEDJELJAK, 21. rujna 2015. / MONDAY, September 21, 2015

9:00–10:00 Otvaranje skupa i pozdravne riječi /
Opening ceremony and welcoming speeches

PLENARNO PREDAVANJE (engleski)
PLENARY LECTURE (English)

Predsjedavaju / Chairpersons: NADA GOSIĆ & TOMISLAV KRZNAR

10:00–10:30 PREDRAG FINCI (United Kingdom/Ujedinjeno Kraljevstvo):
A Debatable Question of Health / Diskutabilno pitanje zdravlja

10:30–10:45 *Rasprava / Discussion*

10:45–11:00 *Pauza / Break*

Sekcija A (engleski i hrvatski) ::: Section A (English and Croatian)

Predsjedava / Chairperson: GORAN SUNAJKO

- 11:00–11:15** IVAN PLATOVNJAK (Slovenia/Slovenija): Health, Goodness, and the Good Culture / Zdravlje, dobrota i dobra kultura
- 11:15–11:30** ERIKA PRIJATELJ (Slovenia-USA/Slovenija-SAD): Healthy Cultures: New Challenge for Interreligious Dialogue / Zdrave kulture: novi izazov za interreligijski dijalog
- 11:30–11:45** STANKO GERJOLJ (Slovenia/Slovenija): Preventive and Curative Elements of Education for a Healthy Life / Preventivni i kurativni elementi obrazovanja za zdrav život
- 11:45–12:00** KATARINA BABNIK, IGOR KARNJUŠ (Slovenia/Slovenija): Ageing and Sexuality: Not Just a Health Related Issue / Starenje i seksualnost nisu samo problemi povezani sa zdravljem
- 12:00–12:15** MATIJA MATO ŠKERBIĆ (Croatia/Hrvatska): Ethics of Doping in Sports in *Journal of the Philosophy of Sport* / Etika dopinga u sportu u časopisu *Journal of the Philosophy of Sport*
- 12:15–12:30** *Rasprava / Discussion*
- 12:30–12:45** *Pauza / Break*

Predsjedava / Chairperson: MATIJA MATO ŠKERBIĆ

- 12:45–13:00** ZORAN DIMIĆ (Srbija/Serbia): O kompleksnom odnosu filozofije i hipokratske medicine u antici / On the Complex Relationship between Philosophy and the Hippocratic Medicine in the Antiquity
- 13:00–13:15** NADA GOSIĆ (Hrvatska/Croatia): Elizabeth Blackwell (1821.–1910.), prva liječnica i zagovornica spolnog odgoja djece i mladih / Elizabeth Blackwell (1821–1910), the First Female Physician and Advocate of Sex Education for Children and Youth
- 13:15–13:30** SANDRA RADENOVIĆ, BOŽO BOKAN, MILOŠ MARKOVIĆ (Srbija/Serbia): Zdravstvena kultura i tjelesna kultura – točke susreta / Health Culture and Physical Culture – Meeting Points
- 13:30–13:45** *Rasprava / Discussion*

Sekcija B (hrvatski) ::: Section B (Croatian)

Predsjedava / Chairperson: STJEPAN RADIĆ

11:00–11:15 IVO DŽINIĆ (Hrvatska/Kroatien): *Utjehom filozofije i Pohvalom ludosti do kvalitete življenja / Mit Trost der Philosophie und Lob der Torheit zur Lebensqualität*

11:15–11:30 TOMISLAV KRZNAR (Hrvatska/Croatia): *Može li nacija biti bolesna? Uvidi o španjolskom društvu u djelu Španjolska bez kičme filozofa Ortege y Gasseta / Can Nation be Sick? Insight into Spanish Society in the Work Invertebrate Spain by the Philosopher Ortega y Gasset*

11:30–11:45 DAMIR SEKULIĆ (Hrvatska/Croatia): *O odnosu bolesti i zdravlja u Huxleyjevu romanu Vrli novi svijet iz perspektive Marcuseova razumijevanja industrijskog društva / On the Relationship of Illness and Health in Huxley's Novel Brave New World from the Perspective of Marcuse's Understanding of Industrial Society*

11:45–12:00 *Rasprava / Discussion*

12:00–12:15 *Pauza / Break*

Predsjedava / Chairperson: BARBARA STAMENKOVIĆ TADIĆ

12:15–12:30 LINO VELJAK (Hrvatska/Kroatien): *Zdravlje i zdrav razum – društveni aspekti / Die Gesundheit und der gesunde Menschenverstand – Soziale Aspekte*

12:30–12:45 RAJKA ŠVRLJUGA (Hrvatska/Croatia): *Novi pogled na djecu i učenike s teškoćama polazeći od materijalističke filozofije 18. stoljeća / New Approach to Children and Students with Disabilities Starting from the 18th Century Materialist Philosophy*

12:45–13:00 VESNA IVEZIĆ (Hrvatska/Croatia): *Egzistencijalna tjeskoba i parametri samorazvoja – povratak idealu cjelovitosti / Existential Anxiety and Parameters of Self-Development – Return to the Ideal of Integrity*

13:00–13:15 STJEPAN RADIĆ (Hrvatska/Kroatien): Etika vrlina i (duševno) zdravlje / Tugendethik und (seelische) Gesundheit

13:15–13:30 *Rasprava / Discussion*

14:00 *Ručak / Lunch*

16:00 Razgledavanje grada Cresa uz stručno vodstvo /
A sightseeing tour of the City of Cres with a professional tour guide

19:30 *Večera / Dinner*

21:00 *Predstavljanje recentnih izdanja /
Presentation of recent publications*

- Pavo Barišić (ur./ed.): *Demokracija na prekretnici* [*Democracy at the Turning Point*], Zagreb: Hrvatsko filozofsko društvo, 2014
- Lino Veljak (ur./ed.): *Filozofija, znanost i suvremenost* [*Philosophy, Science, and Contemporaneity*], Zagreb: Hrvatsko filozofsko društvo, 2015
- Goran Sunajko: *Metafizika i suverenost. Analiza modernih teorija suverenosti* [*Metaphysics and Sovereignty. Analysis of Modern Theories of Sovereignty*]. Zagreb: Hrvatsko filozofsko društvo, 2015
- Predrag Finci: *Estetska terminologija* [*Aesthetic Terminology*], Zagreb: Izdanja Antibarbarus, 2015

Predstavljajući / Presenters: Goran Sunajko, Marija Selak, Lino Veljak, Hrvoje Jurić

UTORAK, 22. rujna 2015. / TUESDAY, September 22, 2015

Sekcija A (engleski i hrvatski) ::: Section A (English and Croatian)

Predsjedava / Chairperson: GOTTFRIED KÜENZLEN

- 9:00–9:15** VERA BÉKÉS (Hungary/Mađarska): Birth and Midwifery. Perinatal Care and Control in the Ancient Greece – as Can Be Reconstructed from the Text of Plato’s *Theaetetus* / Rađanje i primaljstvo. Rekonstruiranje perinatalne skrbi i kontrole u staroj Grčkoj na temelju teksta Platonova *Teeteta*
- 9:15–9:30** BRIGITTA BALOGH (Romania/Rumunjska): Wounds, but no Scars? Collective Identity Building and the “Health” of a Culture / Rane, ali bez ožiljaka? Izgradnja kolektivnog identiteta i »zdravlje« kulture
- 9:30–9:45** BÉLA MESTER (Hungary/Mađarska): Roots of the Political Usage of the Metaphor of Illness in the 19th-Century Central Europe / Korijeni političke upotrebe metafore bolesti u srednjoj Europi devetnaestog stoljeća
- 9:45–10:00** GÁBOR KOVÁCS (Hungary/Mađarska): Defeats, Traumas, and Blind Alleys: Political Pathologies and the National Community / Porazi, traume i slijepe ulice: političke patologije i nacionalna zajednica
- 10:00–10:15** VJOLLCA KRASNIQI, ASTRIT SALIHU (Kosovo): Power and Discourse: The Cultures of Health in Kosovo / Moć i diskurs: kulture zdravlja na Kosovu
- 10:15–10:30** *Rasprava / Discussion*
- 10:30–10:45** *Pauza / Break*

Predsjedava / Chairperson: KATICA KNEZOVIĆ

- 10:45–11:00** KREŠIMIR CEROVAC (Hrvatska/Croatia): Socijalna država i zdravstvo koje se mijenja / Welfare State and Healthcare that Changes

- 11:00–11:15** NINO RASPUDIĆ (Hrvatska/Croatia): Epidemija i raspad zajednice: prikazi kuge kod Giovannija Boccaccia i Alessandra Manzoni / The Epidemic and the Disintegration of the Community: The Representations of Plague in Giovanni Boccaccio and Alessandro Manzoni
- 11:15–11:30** MARIJA SELAK (Hrvatska/Croatia): Zdravlje ili kultura: javnozdravstvene intervencije vs. tradicionalni načini liječenja i pogrebne prakse u slučaju epidemije ebole / Health or Culture: Public Health Interventions vs. Traditional Treatments and Funeral Practices in Case of Ebola Outbreak
- 11:30–11:45** TOMISLAV PETKOVIĆ (Hrvatska/Croatia): *ALARA* filozofija i zdravlje u kulturi zaštite od ionizirajućeg zračenja / The *ALARA* Philosophy and Public Health in the Culture of Radiological Safety
- 11:45–12:00** *Rasprava / Discussion*
- 12:00–12:15** *Pauza / Break*

Predsjedava / Chairperson: MARIJA SELAK

- 12:15–12:30** ROBERT DORIČIĆ, AMIR MUZUR, IVA RINČIĆ (Hrvatska/Croatia): Povijesni izvori kao temelj razumijevanja suvremenog odnosa prema zdravlju – primjer triju sjevernojadranskih lokalnih zajednica / Historical Records as a Basis of Understanding the Modern Approach toward Health – Examples of Three North Adriatic Local Communities
- 12:30–12:45** IRIS JERONČIĆ TOMIĆ, ROSANDA MULIĆ, SHELLY PRANIĆ (Hrvatska/Croatia): Stil života ili nasljeđe: povijesni okvir gihta i specifičnosti pojavnosti na dalmatinskim otocima / Lifestyle or Heritage: Historical Context of Gout and Incidence Specificity on the Dalmatian Islands
- 12:45–13:00** VESNA PEŠIĆ, EDUARD PAVLOVIĆ (Hrvatska/Croatia): Pozicioniranje značenja različitih izvora informiranja o zdravlju u mladih (studenata) / Positioning the Significance of Different Sources of Information on Health in the Youth (Students)
- 13:00–13:15** *Rasprava / Discussion*

Sekcija B (hrvatski) ::: Section B (Croatian)

Predsjedava / Chairperson: ALEKSANDRA GOLUBOVIĆ

9:00–9:15 KREŠIMIR BABEL (Hrvatska/Croatia): Spornost pojma kulture / Contestedness of the Concept of Culture

9:15–9:30 BILJANA RADOVANOVIĆ (Srbija/Serbia): Filozofija – dijagnoza stanja društva / Philosophy – Diagnosis of the State of the Society

9:30–9:45 MARTINA ŽEŽELJ (Hrvatska/Croatia): Freudovo razumijevanje zdravlja kulture / Freud's Understanding of the Health of Culture

9:45–10:00 FULVIO ŠURAN (Hrvatska/Croatia): Markiz de Sade: granice i bezgraničja ljudske prirode / Marquis de Sade: Boundaries and Boundlessness of Human Nature

10:00–10:15 *Rasprava / Discussion*

10:15–10:30 *Pauza / Break*

Predsjedava / Chairperson: MARTINA ŽEŽELJ

10:30–10:45 BERISLAV ČOVIĆ (Hrvatska/Croatia): Zdravlje i svjetski etos / Health and World Ethos

10:45–11:00 NENAD VERTOVŠEK (Hrvatska/Croatia): Zdravlje kao koordinacija uma i tijela u istočnjačkoj kulturi i filozofiji – disciplinom do besmrtnosti / Health as the Mind and Body Coordination in Eastern Culture and Philosophy – Through the Discipline to Immortality

11:00–11:15 IVANA BULJAN (Hrvatska/Croatia): Pravo na zdravlje u ranoj kineskoj kulturi / The Right to Health in Early Chinese Culture

11:15–11:30 *Rasprava / Discussion*

11:30–11:45 *Pauza / Break*

Predsjedava / Chairperson: BERISLAV ČOVIĆ

11:45–12:00 ANTUN JAPUNDŽIĆ (Hrvatska/Kroatien): Zdravlje i kršćanska teološka antropologija / Die Gesundheit und die Christlich-theologische Anthropologie

12:00–12:15 ALEKSANDRA GOLUBOVIĆ (Hrvatska/Croatia): Religijsko iskustvo kao mogući izvor zdravlja za vjernike / Religious Experience as Possible Source of Health to the Devout

12:15–12:30 MARKO VUČETIĆ (Hrvatska/Kroatien): Kultura i zdravlje u svjetlu fenomenologije Karola Wojtyła / Kultur und Gesundheit im Lichte der Phänomenologie von Karol Wojtyła

12:30–12:45 DAVOR VUKOVIĆ (Hrvatska/Kroatien): *Memoria passionis* u teologiji Johanna Baptista Metza / *Memoria Passionis* in der Theologie von Johann Baptist Metz

12:45–13:00 *Rasprava / Discussion*

13:30 *Ručak / Lunch*

14:30 Sastanak Organizacijskog odbora *Dana Frane Petrića* / Meeting of the Organization Committee of the *Days of Frane Petrić*

16:00 *Izlet / Excursion*

20:00 *Večera / Dinner*

SRIJEDA, 23. rujna 2015. / WEDNESDAY, September 23, 2015

Sekcija A (hrvatski) ::: Section A (Croatian)

Predsjedava / Chairperson: TOMISLAV PETKOVIĆ

9:00–9:15 IGOR ČATIĆ (Hrvatska/Croatia): Utjecaj zdravstvene industrije na ostale ljudske djelatnosti / Influence of Health Care Industry on Other Human Activities

9:15–9:30 MIROSLAV VIĆENTIJEVIĆ (Srbija/Serbien): Biotehnologija iznad norme zdravlja / Biotechnologie jenseits der Gesundheitsnorm

9:30–9:45 MARKO KOS (Hrvatska/Croatia): Od transhumanizma prema transanimalizmu: stvaranje nove specijesističke kulture / From Transhumanism to Transanimalism: Creating a New Speciesistic Culture

9:45–10:00 KATICA KNEZOVIĆ (Hrvatska/Kroatien): »Biopharming« – agrokultura u službi zdravlja / „Biopharming“ – Agrokultur im Dienst der Gesundheit

10:00–10:15 *Rasprava / Discussion*

10:15–10:30 *Pauza / Break*

Predsjedava / Chairperson: MARKO KOS

10:30–10:45 DIVNA VUKSANOVIĆ (Srbija/Serbia): Mediji, kultura i zdravlje / Media, Culture, and Health

10:45–11:00 ALEKSANDRA BRAKUS (Srbija/Serbia): Uloga medija u promoviranju zdravlja / Role of the Media in Promoting Health

11:00–11:15 VLATKO ILIĆ (Srbija/Serbia): Umjetničko tijelo i medijska kultura / Artistic Body and the Media Culture

11:15–11:30 DRAGAN ČALOVIĆ (Srbija/Serbia): Napuštanje ideala zdravog životnog stila u djelima Henrija de Toulouse-Lautreca / Healthy Life Ideal Abandonment in the Works of Henri de Toulouse-Lautrec

11:30–11:45 *Rasprava / Discussion*

11:45–12:00 *Pauza / Break*

Sekcija B (hrvatski) ::: Section B (Croatian)

Predsjedava / Chairperson: DARIJA RUPČIĆ

9:00–9:15 LUKA PERUŠIĆ (Hrvatska/Croatia): Cjelina kao tortura: o dijagnosticiranju onog u tijeku / The Whole as a Torture: Diagnosing the Ongoing

9:15–9:30 BARBARA STAMENKOVIĆ TADIĆ (Hrvatska/Croatia): Sreća u nesreći – zdravlje u bolesti / Fortune within Adversity – Health within Illness

9:30–9:45 NENAD MALOVIĆ (Hrvatska/Kroatien): Diktatura zdravlja i kultura smrti / Gesundheitsdiktatur und Todeskultur

9:45–10:00 JADRANKA BOŽIĆ (Srbija/Serbia): Biološko-fiziološka, socijalna i psihološko-spiritualna dimenzija čovjekove konačnosti / Biological-Physiological, Social, and Psychological-Spiritual Dimensions of Human Finitude

10:00–10:15 *Rasprava / Discussion*

10:15–10:30 *Pauza / Break*

Predsjedava / Chairperson: NENAD MALOVIĆ

10:30–10:45 HRVOJE JURIĆ (Hrvatska/Croatia): Zdravlje kao bolest / Health as Illness

10:45–11:00 IRIS TIĆAC (Hrvatska/Kroatien): Kritika »kulta zdravlja« iz hermeneutičke i etičke perspektive / Kritik des „Gesundheitskultes“ aus der hermeneutischen und ethischen Perspektive

11:00–11:15 DARIJA RUPČIĆ (Hrvatska/Croatia): Bolest u procjepu između biologije i kulture. Postmoderno shvaćanje bolesti kao biokulturne pojave / Illness in the Gap between Biology and Culture. The Postmodern Understanding of Illness as a Biocultural Phenomenon

11:15–11:30 GORAN SUNAJKO (Hrvatska/Croatia): Država kao liječnik – građani kao pacijenti. Politizacija ludila u Foucaultovu diskursu / The State as a Doctor – the Citizens as Patients. The Politicization of Insanity in Foucault's Discourse

11:30–11:45 *Rasprava / Discussion*

11:45–12:00 *Pauza / Break*

PLENARNA PREDAVANJA (njemački i engleski)
PLENARY LECTURES (German and English)

Predsjedavaju / Chairpersons: HRVOJE JURIĆ & TOMISLAV KRZNAR

12:00–12:30 DAMIR SMILJANIĆ (Serbien/Srbija): Philosophie als Therapeutik. Zur Deutung einer medizinischen Metapher / Filozofija kao terapeutika. Tumačenje jedne medicinske metafore

12:30–13:00 MICHAEL GEORGE (Canada/Kanada): In Search of Health – A Cultural-Historical Quest / U potrazi za zdravljem – kulturno-historijska potraga

13:00–13:15 *Rasprava / Discussion*

13:15–13:45 Završna rasprava i zatvaranje simpozija /
Closing discussion and closing of the Symposium

13:45 *Ručak / Lunch*

15:00 Polazak organiziranog autobusa za Zagreb /
Departure of organised bus to Zagreb

**22. simpozij
S PETRIĆEM U ŽARIŠTU:
HRVATSKI FILOZOFI U EUROPSKOM KONTEKSTU**

**22nd Symposium
WITH PETRIĆ IN FOCUS:
CROATIAN PHILOSOPHERS IN THE EUROPEAN CONTEXT**

SRIJEDA, 23. rujna 2015. / WEDNESDAY, September 23, 2015

Dolazak i smještaj sudionika u hotel *Kimen* u Cresu /
Arrival and accommodation of participants at *Kimen* Hotel, Cres

19:30 *Piće dobrodošlice / Welcome drink*

20:00 *Večera / Dinner*

21:00 Digitalna radionica o hrvatskim filozofima /
Digital Workshop on Croatian Philosophers

Predsjedava / Chairperson: ŽELJKA METESI DERONJIĆ

BRUNO ĆURKO (Zagreb): Prisutnost Jurja Dragišića u digitaliziranim djelima iz 20. i 21. stoljeća / Juraj Dragišić in the Digitized Works of the 20th and 21st Century

MARIN MARTINIĆ JERČIĆ (Zagreb): Djela Pavla Skalića u digitalnim knjižnicama / The Works of Pavao Skalić (Paulus Scalichius) in Digital Libraries

DENIS KARANUŠIĆ (Šibenik): Filozofska djela hrvatskih autora u okviru filološke baze podataka CROALA o hrvatskim latinistima / The Philosophical Works of Croatian Authors in Philological Database CROALA of Croatian Latinists

ČETVRTAK, 24. rujna 2015. / THURSDAY, September 24, 2015

9:00–9:30 Otvaranje skupa i pozdravne riječi /
Opening ceremony and greetings

Predsjedavaju / Chairpersons: IVICA MARTINOVIĆ & BRUNO ČURKO

9:30–10:15 Uvodno predavanje / Introductory lecture

Predsjedava / Chairperson: IVICA MARTINOVIĆ

LUKA ILIĆ (Ravensburg): Philosophical and Theological Polemics of Matthias Flacius Illyricus / Filozofsko-teološke polemike Matije Vlačića Ilirika

10:15–10:30 *Rasprava / Discussion*

10:30–10:45 *Odmor / Break*

10:45–12:05 Četiri pristupa renesansi /
Four Approaches to Renaissance

Predsjedava / Chairperson: ERNA BANIĆ-PAJNIĆ

MIHAELA GIRARDI-KARŠULIN (Zagreb): Gučetićevev komentar Averoesova djela *De substantia orbis*, Agostino Nifo i pogled prema naprijed / Gučetić's Commentary of Averroes' Work *De substantia orbis*, Agostino Nifo and a View Ahead

ŽELJKA METESI DERONJIĆ (Zagreb): *Mimesis*, Platon i Petrić / *Mimesis*, Plato and Petrić

TOMÁŠ NEJESCHLEBA (Olomouc): Valeriano Magni's Anti-Aristotelianism / Antiaristotelizam Valeriana Magnija

FULVIO ŠURAN (Pula): Istra i renesansa / Istria and the Renaissance

12:05–12:45 *Rasprava / Discussion*

13:00 *Ručak / Lunch*

14:00 Razgledavanje grada Cresa uz stručno vodstvo /
A sightseeing tour of the City of Cres with professional tour guide

20:00 *Večera / Dinner*

21:00 Predstavljanje knjiga o Matiji Vlačiću Iliriku /
Presentation of books on Matija Vlačić Ilirik

- Luka Ilić, *Milost, vjera i grijeh: Teologija Matije Vlačića Ilirika* (Pula: Žakan Juri, 2014), 145 pp.
- Luka Ilić, *Theologian of Sin and Grace: The Process of Radicalization in the Theology of Matthias Flacius Illyricus* (Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht, 2014), 304 pp.

Sudjeluju / Participants: Draženko Tomić, Ivica Martinović, Luka Ilić

PETAK, 25. rujna 2015. / FRIDAY, September 25, 2015

9:30–10:10 Filozofska nastava i versifikacija tijekom 18. stoljeća /
Philosophical Education and Versification of 18th Century

Predsjedava / Chairperson: PAVO BARIŠIĆ

MATIJA MATO ŠKERBIĆ (Varaždin): Rukopisi zabilježeni rukom kapucina Makarija Varaždina u knjižnici kapucinskog samostana u Varaždinu počevši od 1739. / Manuscripts Written by Capuchin Friar Makarije Varaždina (Macarius Varasdinensis) in the Capuchin Monastery Library in Varaždin (Starting from the Year 1739)

DENIS KARANUŠIĆ (Šibenik): Sadržajne razlike dvaju izdanja prve knjige epa *Philosophiae versibus traditae libri sex* Benedikta Staya iz 1744. i 1747. / The Differences in Content of the First Book of Benedikt Stay's *Philosophiae versibus traditae libri sex* in the Editions of 1744 and 1747

10:10–10:30 *Rasprava / Discussion*

10:30–10:45 *Odmor / Break*

10:45–11:45 Protestantska sastavnica hrvatske renesansne filozofije /
Protestant Component of Croatian Renaissance Philosophy

Predsjedava / Chairperson: LUKA ILIĆ

IVICA MARTINOVIĆ (Zagreb): *Praefatio in doctrinam morum* Matije Grbića na Sveučilištu u Tübingenu 1544. godine / *Praefatio in doctrinam morum* of Matija Grbić (Matthias Garbicius Illyricus) at the University of Tübingen in 1544

NATALI HRBUD (Zagreb): Prisutnost Ivana Damaščanskog u osmom svesku Vlačičeva projekta *Ecclesiastica historia* (1564) / The Presence of John of Damascus in the Eighth Volume of Flacius' Project *Ecclesiastica historia* (1564)

VANJA FLEGAR (Zagreb): Andrija Dudić i *novum lumen* godine 1572. / Andrija Dudić and *novum lumen* from 1572

11:45–12:15 *Rasprava / Discussion*

13:00 *Ručak / Lunch*

20:00 *Večera / Dinner*

SUBOTA, 26. rujna 2015. / SATURDAY, September 26, 2015

9:00–9:40 Srednjovjekovna filozofija i znanost /
Medieval Philosophy and Science

Predsjedava / Chairperson: MIHAELA GIRARDI-KARŠULIN

ERNA BANIĆ-PAJNIĆ (Zagreb): Jedno čitanje Platonova *Timeja* u 12. stoljeću / One Way of Reading Plato's *Timaeus* in the 12th Century

SNJEŽANA PAUŠEK-BAŽDAR (Zagreb): Razlike u shvaćanju alkemijskog nauka između suvremenika Daniela Istranina i Petra Bona / Differences in Understanding Alchemy between the Contemporaries Daniel of Istria and Petar Bono

9:40–10:00 *Rasprava / Discussion*

10:00–10:30 *Odmor / Break*

10:30–11:10 Filozofske tradicije u Hrvatskoj nakon 1847. /
Philosophical Traditions in Croatia after 1847

Predsjedava / Chairperson: SNJEŽANA PAUŠEK-BAŽDAR

PAVO BARIŠIĆ (Zagreb/Split): Odnos Ivana Mažuranića i Ante Starčevića s motrišta filozofije prava: Tko je autor *Političkih iskrica*? / Relationship between Ivan Mažuranić and Ante Starčević from the Point of View of Philosophy of Law: Who is the author of *Political Sparkles*?

DRAŽENKO TOMIĆ (Zagreb): Kvirin Vasilj o ljepoti i umjetnosti / Kvirin Vasilj on Beauty and Art

11:10–11:30 *Rasprava / Discussion*

11:30–12:00 Završna rasprava i zatvaranje skupa /
Closing discussion and closing of the Symposium

Predsjedavaju / Chairpersons: SNJEŽANA PAUŠEK-BAŽDAR & BRUNO
ČURKO

13:00 *Ručak / Lunch*

Odlazak sudionika / Departure of participants

3. ZNANSTVENI INKUBATOR

*Trening za znanstvena istraživanja i obilježavanje
Europske noći istraživača*

3rd SCIENTIFIC INCUBATOR

*Training in Scientific Research and Celebration of
European Researchers' Night*

ČETVRTAK, 24. rujna 2015. / THURSDAY, September 24, 2015

Dolazak i smještaj sudionika u hotel *Kimen* u Cresu /
Arrival and accommodation of participants at *Kimen* Hotel, Cres

17:00–20:00 Osnovna škola Frane Petrića (Cres) /
Frane Petrić Elementary School (Cres)

Javna predavanja / Public lectures

JURAJ SEPČIĆ (Cres): Zdravlje i bolest – kulturološki aspekti / Health and
Illness – Cultural Aspects

LIDIJA GAJSKI (Zagreb): Moderna medicina – previše, nepotrebno, štetno /
Modern Medicine – Excessive, Unnecessary, Harmful

Radionica / Workshop

BARBARA STAMENKOVIĆ TADIĆ (Zagreb): O zdravlju i bolesti: Kako
razmišljamo, što osjećamo i kako se ponašamo? / On Health and Illness: How
Do We Think, Feel, and Act?

20:30 *Večera / Dinner*

PETAK, 25. rujna 2015. / FRIDAY, September 25, 2015

8:00 *Doručak / Breakfast*

9:00–13:00 Sudjelovanje učenika na simpoziju »S Petrićem u žarištu: Hrvatski filozofi u europskom kontekstu« / Students' participation in the symposium »With Petrić in Focus: Croatian Philosophers in the European Context«

11:00–11:45 Osnovna škola Frane Petrića (Cres) /
Frane Petrić Elementary School (Cres)

Radionica / Workshop

BRUNO ĆURKO (Zagreb/Zadar): Što znanstvenici rade? / What Do Scientists Do?

13:00 *Ručak / Lunch*

14:00–16:00 Obilazak grada Cresa / A sightseeing tour of the City of Cres

16:00–20:00 Osnovna škola Frane Petrića (Cres) /
Frane Petrić Elementary School (Cres)

*Prezentacije učeničkih istraživanja /
Students' research presentations*

16:00–16:30 Srednja škola Obrovac (Obrovac): Negativni aspekti znanstvenih dostignuća s obzirom na ljudsko zdravlje / Obrovac High School (Obrovac): Negative Aspects of Scientific Achievements Concerning Human Health

16:30–17:00 Gimnazija Antuna Vrančića (Šibenik): Negativni aspekti razvoja znanosti na ljudsko zdravlje / Antun Vrančić Gymnasium (Šibenik): Negative Aspects of the Development of Science on Human Health

17:00–17:30 Srednja škola Ambroza Haračića (Cres): Zdravstvena kultura – zrcalo društvenih prilika / Ambroz Haračić High School (Cres): Health Culture – a Mirror of Social Circumstances

17:30–17:45 *Pauza / Break*

17:45–18:15 Prva gimnazija (Zagreb): »Boli me« – zaštita i unapređenje mentalnog zdravlja / First Gymnasium (Zagreb): “It hurts” – Protecting and Improving Mental Health

18:15–18:45 Elektrostrojarska škola Varaždin (Varaždin): Mobilne aplikacije za ljudsko zdravlje: prestanak pušenja, zdrava prehrana i trčanje kao tjelovježba / High School of Electrical and Mechanical Engineering Varaždin (Varaždin): Mobile Apps for Human Health: Quitting Smoking, Healthy Diet, and Jogging as Exercise

***Obilježavanje Europske noći istraživača /
Celebration of the European Researchers’ Night***

19:00–20:30 *Filozofska večera / Philosophical dinner*

21:00–22:00 Osnovna škola Frane Petrića (Cres) /
Frane Petrić Elementary School (Cres)

Javno predavanje / Public lecture

DAMIR BORAS (Zagreb): Znanost i sveučilište / Science and the University

22:00–23:00 Znanstvena šetnja po Sretnome Gradu /
Scientific Walk and Talk across the Happy Town

SUBOTA, 26. rujna 2015. / SATURDAY, September 26, 2015

8:00 *Doručak / Breakfast*

9:00–12:00 Hotel *Kimen*, Cres

Radionica / Workshop

KREŠIMIR BABEL (Zagreb): Istraživati poput znanstvenika / To Research like a Scientist

Natjecanje / Competition: Istražimo svijet / Let's Explore the World

12:00 Završna rasprava i dodjela priznanja učenicima i njihovim mentorima / Closing discussion and acknowledgement presentation ceremony for students and mentors

13:00 *Ručak / Lunch*

Odlazak sudionika / Departure of the participants

24. DANI FRANE PETRIČA

Sažeci izlaganja

24th DAYS OF FRANE PETRIČ

Paper abstracts

Simpozij
ZDRAVLJE I KULTURA

Symposium
HEALTH AND CULTURE

KREŠIMIR BABEL

*Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska /
Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Zagreb, Croatia*

SPORNOST POJMA KULTURE

Rasprave o pojmu kulture u društvenim i humanističkim znanostima još od 19. stoljeća ukazuju na to da se radi o iznimno spornom pojmu, a u novije će vrijeme čak rezultirati i zahtjevom za odbacivanjem tog pojma ili barem reduciranjem na heurističko sredstvo pojedinih istraživanja. Uz grubo pojednostavljivanje, mnogostruka značenja toga pojma, koja se danas mogu pronaći kako u svakodnevnoj tako i znanstvenoj upotrebi, mogu se ocrtati u tri momenta: »estetički«, tj. shvaćanje kulture kao specifičnih produkata ljudskog djelovanja (umjetnost, arhitektura, itd.); »humanistički«, tj. poimanje kulture s naglašenom normativnom dimenzijom kao procesa razvijanja ljudskih potencijala i ideala tog procesa; te »antropološki«, tj. shvaćanje kulture u pluralističkom, relativističkom i navodno nevrijednosnom smislu kao specifičnog fenomena društvenog života pojedine ljudske zajednice. U izlaganju ću naznačiti osnovne karakteristike ovih momenata shvaćanja kulture te naglasiti njihova ograničenja i moguće nedostatnosti jer nereflektirana upotreba pojma kulture može proizvesti iznimno opasne posljedice, što će biti oprimjereno nekim pitanjima iz sfere zdravlja i zdravstvene skrbi.

CONTESTEDNESS OF THE CONCEPT OF CULTURE

Discussions on the concept of culture in social sciences and the humanities since the 19th century indicate that it is a highly contested concept. Recently, the discussions have resulted in claim for rejection of the concept or at least reduction to a kind of heuristic tool for particular research. Roughly simplified, multitude of different meanings of the concept, which can be found today both in everyday and scientific use, can be outlined in three moments: “aesthetical”, i.e. the understanding of culture as specific products of human practice (art, architecture, etc.); “humanistic”, i.e. the notion of culture with a distinctive normative dimension as a process of developing human potentials as well as the ideal or goal of the process; and “anthropological”, i.e. understanding culture in a pluralist, relativist and supposedly non-evaluative sense as a specific phenomenon of social life of a particular human community. In this paper I will try to point out the basic characteristics of these moments, and underline their limitations and potential inadequacies, since non-reflective use of the concept of culture can produce some dangerous consequences, which will be exemplified by some issues in the area of health and healthcare.

KATARINA BABNIK, IGOR KARNJUŠ

*Faculty of Health Sciences in Izola, University of Primorska, Slovenia /
Fakultet za znanosti o zdravstvu u Izoli, Primorsko sveučilište, Slovenija*

AGEING AND SEXUALITY: NOT JUST A HEALTH RELATED ISSUE

Sexuality and ageing are biopsychosocial processes. Although both processes have physiological bases they are also shaped by collectively developed schemas about ageing, older people, sexuality, and intimacy in old age. Current literature connects societal expectations toward sexuality in older age with the concepts of active ageing, healthy lifestyle, and well-being. Sexuality and intimacy are related to health and well-being, but on the other hand, societal expectations, especially if they are too vague or contradictory, can affect individuals' health, as well. The aim of this paper is to present the review of scientific studies, performed in the last ten years in western countries, on socio-cognitive constructs identified around the issues of ageing, sexuality in older age, health, and well-being. In accordance with the aim of the paper, the

search of the literature will be performed in the following databases: PubMed, Medline, CINAHL, PsycINFO, Willey, and ScienceDirect.

STARENJE I SEKSUALNOST NISU SAMO PROBLEMI POVEZANI SA ZDRAVLJEM

Seksualnost i starenje su biopsihosocijalni procesi. Premda oba procesa imaju fiziološku osnovu, oblikuju ih i kolektivno razvijene sheme o starenju, starijim ljudima, seksualnosti i intimnosti u starosti. Recentna literatura dovođi u vezu socijalna očekivanja o seksualnosti u starijoj dobi s konceptima aktivnog starenja, zdravog životnog stila i dobrobiti. Seksualnost i intimnost povezane su sa zdravljem i dobrobiti, ali s druge strane, i socijalna očekivanja, osobito ako su suviše neodređena ili proturječna, mogu utjecati na zdravlje pojedinca. Namjera je ovog izlaganja ponuditi pregled znanstvenih studija koje su u posljednjih deset godina provedene u zapadnim zemljama, a koje su se bavile socijalno-kognitivnim konstruktima identificiranim s obzirom na problematiku starenja, seksualnosti u starijoj dobi, zdravlja i dobrobiti. U skladu s tim, istražena je literatura u sljedećim bazama podataka: PubMed, Medline, CINAHL, PsycINFO, Willey i ScienceDirect.

BRIGITTA BALOGH

*Partium Christian University, Oradea, Romania /
Kršćansko sveučilište Partium, Oradea, Rumunjska*

WOUNDS, BUT NO SCARS?

Collective Identity Building and the “Health” of a Culture

“Health” can be a useful, albeit complex metaphor to mark some general positive features of a culture: its capacity to articulate the meaning of things, events and concepts, its interpretative power and its integrity. Social traumas endanger this gentle equilibrium and every culture, faced with such traumas, struggles to regain it. In my presentation, I will examine from this point of view Hegel’s statement: “The wounds of the spirit heal and leave no scars behind”. First, I clear up the interrelations of some basic concepts like spirit, culture, health, trauma and collective identity. Then, I discuss some issues of contemporary recognition theories and narrative theories concerning how social traumas can be handled in the process of collective identity building. Fi-

nally, I analyse if, in the light of the achieved conclusions, Hegel's statement has any sense at all.

RANE, ALI BEZ OŽILJAKA?

Izgradnja kolektivnog identiteta i »zdravlje« kulture

»Zdravlje« može biti korisna, iako kompleksna metafora za označavanje nekih općenito pozitivnih obilježja kulture: njezine sposobnosti da artikulira značenja stvari, događaja i pojmova, njezine interpretativne moći i njezina integriteta. Društvene traume ugrožavaju ovaj osjetljivi ekvilibrij i svaka kultura, suočena s takvim traumama, bori se da ponovno uspostavi ravnotežu. U svom ću izlaganju, s te točke gledišta, razmotriti Hegelovu tezu da »rane duha zacjeljuju bez ožiljaka«. Na početku razjašnjavam odnos između nekih temeljnih pojmova kao što su duh, zdravlje, trauma i kolektivni identitet, potom raspravljam o nekim problemima suvremenih teorija priznavanja i narativnih teorija koje se bave pitanjem o tome kako se u procesu izgradnje kolektivnog identiteta treba odnositi prema društvenim traumama, a naposljetku, u svjetlu iznesenih zaključaka, analiziram ima li spomenuta Hegelova teza ikakva smisla.

VERA BÉKÉS

*Institute of Philosophy, Research Centre for the Humanities,
Hungarian Academy of Sciences, Budapest, Hungary /
Institut za filozofiju, Istraživački centar za humanističke znanosti,
Mađarska akademija znanosti, Budimpešta, Mađarska*

BIRTH AND MIDWIFERY

Perinatal Care and Control in the Ancient Greece – as Can Be Reconstructed from the Text of Plato's *Theaetetus*

This paper brings into focus some well-known quotations from Plato's dialogue *Theaetetus*. Socrates interprets his teaching method to Theaetetus with these words: "Bear in mind the whole business of the midwives, and then you will see my meaning better. (...) Come then to me, who am a midwife's son and myself a midwife, and do your best to answer the questions which I will ask you." By this analogy, Socrates (Plato) gave us a quite coherent and elaborated description of the whole business of midwives of that time, whose work was a strictly regulated and controlled art, since they had an extraordinary authority

and decisive power during all process and in all stages of the pregnancy, birth and the care of the new-born children. So we can recognize this Plato's text as a very important source for the history of common mentality and practice related to birth and death in the ancient Athens at that time. We can set the Athenian type of birth-control and the rituals pertaining to birth and childcare against the Spartan rituals and practices – as we know them from Plutarch.

RAĐANJE I PRIMALJSTVO

Rekonstruiranje perinatalne skrbi i kontrole u staroj Grčkoj na temelju teksta Platonova *Teetet*

Ovo se izlaganje fokusira na poznate navode iz Platonova dijaloga *Teetet*. Sokrat tumači Teetetu svoju metodu poučavanja ovim riječima: »Predoči dakle sebi sve ono što se tiče vještine primalja pa ćeš lakše razumjeti što želim. (...) Predaj se dakle *meni kao sinu primalje, koji sam i sam primalja*, i nastoj da ono što te pitam odgovaraš tako kako možeš.« Ovom nam usporedbom Sokrat (Platon) daje prilično koherentan i elaboriran opis onodobnog posla primalje, čiji je rad bio strogo regulirano i kontrolirano umijeće jer su primalje imale izvanredan autoritet i moć odlučivanja tijekom cijeloga procesa i u svim stadijima trudnoće, poroda i skrbi o novorođenčadi. Stoga nam je Platonov tekst vrlo važan izvor za istraživanje povijesti uobičajenih načina razmišljanja i praksi povezanih s rađanjem i smrću u onodobnoj antičkoj Grčkoj. Atenski tip kontrole rađanja i rituale povezane s rađanjem i skrbi o djetetu možemo suprotstaviti spartanskim ritualima i praksama – o čemu nas izvještava Plutarh.

JADRANKA BOŽIĆ

*Odjel za znanstvenoistraživački rad, Narodna biblioteka Srbije, Beograd, Srbija /
Department of Scientific Research, National Library of Serbia, Belgrade, Serbia*

BIOLOŠKO-FIZIOLOŠKA, SOCIJALNA I PSIHOLOŠKO-SPIRITUALNA DIMENZIJA ČOVJEKOVE KONAČNOSTI

Tri su osnovne dimenzije starenja: biološko-fiziološka, socijalna i psihološko-spiritualno-religiozna. Posljednja desetljeća karakterizira globalni proces starenja stanovništva, koji izaziva duboke društvene i kulturne promjene. Medicinska se profesija čvrsto drži postavke da je sve čime se može paraziti

bolest i produžiti život nedvojbeno dobra stvar. Estetska kirurgija nije izum 20. stoljeća; estetske su zahvate poduzimali još stari Egipćani i Indijci. Živimo u vremenu terora ljepote, seksepilnosti i mladosti. Današnje je potiskivanje smrti sistematsko-paranoidno. Odnos ljudi prema smrti se mijenja: izgleda da se na smrt ubuduće neće gledati kao na prirodan i neizbježan aspekt života nego kao na zlo koje se može spriječiti, poput dječje paralize ili boginja.

BIOLOGICAL-PHYSIOLOGICAL, SOCIAL, AND PSYCHOLOGICAL-SPIRITUAL DIMENSIONS OF HUMAN FINITUDE

Three basic dimensions of aging are biological-physiological, social, and psychological-spiritual-religious. The last decades are characterized by global aging of population, which causes deep social and cultural changes. The medical profession holds that everything that can defeat the disease and prolong life unequivocally is a good thing. Aesthetic surgery is not an invention of the 20th century; aesthetic procedures have been undertaken by ancient Egyptians and Indians, as well. Our time is a time of terror of beauty, sex appeal and youth. Today's repression of death is systematic-paranoid. The attitude towards death changes: it seems that death in the future will not to be seen as a natural and inevitable aspect of life, but as an evil that can be prevented, as polio or small-pox.

ALEKSANDRA BRAKUS

*Visoka škola modernog biznisa, Beograd, Srbija /
Modern Business School, Belgrade, Serbia*

ULOGA MEDIJA U PROMOVIRANJU ZDRAVLJA

Mediji su postali neodvojivi dio našeg života. Oni upravljaju našim životima. Utječu na naše stavove i vjerovanja, način i model ponašanja. Mediji kreiraju koncept ljepote i godinama, zajedno s modnom industrijom, plasiraju i promoviraju nerealne standarde ljepote. Ideju da je ono što je teško ostvarivo i neuhvatljivo *a priori* lijepo ne nalazimo samo u umjetnosti. Recimo, mladost je *a priori* lijepa, naročito iz vizure starosti. Ideja vječne mladosti, kao vječne ljepote, postoji u mnogim umjetničkim delima. Mediji su ti koji prodaju imidž, koncept ljubavi, uspjeha i, što je najvažnije, normalnosti, odnosno toga tko

smo i tko trebamo biti. Ta besprijeekorna ljepota i perfektna linija, koje oni promoviraju, daleko su od stvarnosti.

ROLE OF THE MEDIA IN PROMOTING HEALTH

The media have become an inseparable part of our lives. They manage our lives. They affect our attitudes and beliefs, manners, and behaviour model. The media create the concept of beauty and, together with the fashion industry, invest and promote unrealistic standards of beauty. The idea that what is hard to accomplish and elusive is a priori beautiful can be found not only in the arts. For instance, youth is a priori beautiful, especially from the perspective of old age. The idea of eternal youth as the eternal beauty exists in many works of art. The media are the ones who sell the image, the concept of love, success and, most importantly, normality, i.e. who we are and who we should be. This perfect beauty and perfect figure, promoted by the media, are far from reality.

IVANA BULJAN

*Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska /
Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Zagreb, Croatia*

PRAVO NA ZDRAVLJE U RANOJ KINESKOJ KULTURI

U ovom ću izlaganju tematizirati pitanje zdravlja u ranom kineskom kulturnom kontekstu, a posebice ću razmotriti odnos između zdravlja i tradicionalnih kineskih etičkih principa. Naime, od 4. st. pr. n. e. pojavljuju se kineski filozofijski tekstovi koji tematiziraju pitanje postignuća zdravlja. Oni polaze od stajališta da zdravlje nije puka danost nego je postignuće koje zahtijeva kontinuirani rad. U tim je tekstovima zdravlje poimano kao stanje koje se ne može okarakterizirati samo kao odsutnost bolesti nego se smatra bivanjem u harmoniji sa samim sobom, što je odraz i rezultat pravilnog upravljanja životnim dahom (*qi*). Polazeći od ovakve postavke, ti tekstovi razvijaju metode očuvanja zdravlja, odnosno kultiviranja tijela, kojima se postiže očuvanje *qija*, kao što su pravilna prehrana, meditacija, vježbanje i sl. Međutim, postavljanje zdravlja kao vrijednosti te prava na zdravlje biva podvrgnuto kritici te dovedeno u pitanje u tekstovima drugačijih provenijencija. U izlaganju ću iščitati njihove temeljne argumente. Poseban ću naglasak staviti na konfucijansku re-

akciju koja je u svom konzervativnom stremljenju indikativna jer se kritika konfucijanaca može iščitati u kontekstu kineskih tradicionalnih vrijednosti. Stoga ću ideju prava na zdravlje dovesti u odnos s konfucijanskim etičkim principima, kao i njihovim poimanjem individue i njenog odnosa s društvom. Iz tog sraza vrijednosti može se vidjeti kako je postavljanje zdravlja kao vrijednosti i prava na zdravlje unijelo elemente individualizma u jedan kolektivistički svjetonazor te je time predstavljalo značajan čimbenik u formiranju rane kineske kulture.

THE RIGHT TO HEALTH IN EARLY CHINESE CULTURE

In this presentation I will deal with the issue of health in early Chinese cultural context, particularly the relation between health and traditional Chinese ethical principles. Namely, Chinese philosophical texts which thematise the issue of achieving health had been emerging since the 4th century B.C.. They start from the position that health is not something simply given, but is an achievement that requires continuous effort. In these texts health is viewed as the state which is not simple absence of illness, but as something that requires person to be in harmony with himself/herself, which is the reflection and result of appropriate guiding of vital breath (*qi*). Starting from this position, these texts develop methods of health preservation, i.e. body cultivation, such as health, meditation, exercise, etc. by which *qi* is preserved. However, promotion of health as value and especially the right for health was criticised and questioned in texts of other provenience. In this presentation I will read and examine their main arguments. A special stress will be put on the Confucian reaction which is in its conservative intention very indicative because Confucian criticism can be read in the context of Chinese traditional values. Hence, I will put the concept of health, as value and right, in relation with Confucian ethical principles, as well as their concept of individual and its relation to the society. From this conflict of values it can be seen how promoting the right to health imported elements of individualism in a collectivistic worldview and thus represented an important factor in the forming the early Chinese culture.

KREŠIMIR CEROVAC

Hrvatski katolički radio, Zagreb, Hrvatska /
Croatian Catholic Radio, Zagreb, Croatia

SOCIJALNA DRŽAVA I ZDRAVSTVO KOJE SE MIJENJA

Čovječanstvo danas živi u ozračju kulture u kojoj se često sugerira ideja da zdravstveni sustav treba promatrati kao i svako drugo poslovanje, odnosno na zdravlje se gleda kao na proizvod, a na bolesnika kao na stranku u tvornici zdravlja. Treba preispitati sam pojam ljudskog zdravlja i utemeljiti ga na antropologiji koja poštuje čovjekovu osobnost u njezinoj cjelovitosti. Zdravlje nije samo postulat biologije i nije izravno uzrokovano samo biologijom (genetikom, virusima ili bakterijama) nego i posljedicama pojedinačnih i kolektivnih kulturnih ponašanja društva. Problem zdravlja nije samo medicinski problem s uspostavljenim kliničkim i farmakološkim rješenjem nego i društveni problem sa složenim kulturnim dimenzijama. U radu se analiziraju problematika pravedne zdravstvene politike i pitanje zdravlja na način na koji ga zastupa socijalni nauk Crkve. Izlaže se također i stajalište koje, na temelju tog nauka, te sa svojom *filozofijom medicine* kao zasebnom disciplinom, zastupa Edmund D. Pellegrino. Njegova se medicinska etika izvodi iz shvaćanja pacijentove *oštećene ljudskosti*, a ne iz samonametnute obveze profesionalca.

WELFARE STATE AND HEALTHCARE THAT CHANGES

Humanity lives today in the cultural atmosphere in which it is often suggested that the health system should be considered like any other business, i.e. health is seen as a product and patients as clients in the factory of health. It is necessary to re-examine the very concept of human health and establish it on an anthropology that respects human personality in its totality. Health is not only a postulate of biology and it is not directly caused only by biology (genetics, viruses, or bacteria), but also by consequences of individual and collective cultural behavior of society. The problem of health is therefore not only a medical problem with an established clinical and pharmacological solution, but also a social problem with complex cultural dimensions. This paper analyzes the problem of equitable health policy and health issues in a way that represents the social teaching of the Catholic Church. It also presents the view, on the basis of this Catholic doctrine and its *philosophy of medicine* as a separate discipline, held by Edmund D. Pellegrino. His medical ethics is derived from the understanding of the patient's *damaged humanity* and not from self-imposed obligation of the professional.

IGOR ČATIĆ

*Fakultet strojarstva i brodogradnje, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska /
Faculty of Mechanical Engineering and Naval Architecture, University of Zagreb,
Croatia*

UTJECAJ ZDRAVSTVENE INDUSTRIJE NA OSTALE LJUDSKE DJELATNOSTI

Zdravstvena industrija već sada u mnogim zemljama prelazi sumu od 10% bruto domaćeg proizvoda. Ekstrem je SAD s 18%, odnosno 3,1 bilijun USD s predviđanjem da će do 2017. porasti na 3,5 bilijuna. Ta se industrija (*health care industry*) organizacijski i financijski dijeli na bolničke usluge, izvanbolničke medicinske i stomatološke usluge te ostale medicinske usluge koje provode znanstveni ili dijagnostički laboratoriji, srednji medicinski kadar ili srodne medicinske profesije, kao i organizirani smještaj korisnika usluga na kraće ili duže vremensko razdoblje. Tu se ubrajaju i zdravstveni turizam, biotehnika, farmaceutika, proizvodnja medicinske opreme, prividna (virtualna) medicina (avatarsko liječenje fobija, shizofrenije ili psihoza), edukacijski procesi, telemedicina (tzv. e-zdravlje, m-zdravlje i t-zdravlje). Radi se o vrlo kompliciranom i kompleksnom sustavu koji će utjecati za svekoliki život pojedinca i društva u cjelini.

INFLUENCE OF HEALTH CARE INDUSTRY ON OTHER HUMAN ACTIVITIES

The health care industry is already in many countries exceeded the sum of 10% of gross domestic product. The extreme is the United States with 18%, or 3.1 trillion USD with anticipation to rise by 2017 to 3.5 trillion. This industry is organizationally and financially divided into hospital services, outpatient medical and dental care, and other medical services that implement scientific and diagnostic laboratories, middle medical staff, and allied medical professions, as well as organized accommodation service users on a short or a longer period of time. These include health tourism, biotechnology, pharmaceuticals, medical equipment manufacturing, apparent (virtual) medicine (avatar treatment of phobias, schizophrenia or psychosis), educational processes, telemedicine (e-health, m-health, and t-health). It is a very complicated and complex system that will affect the overall life of the individual and the society as a whole.

BERISLAV ČOVIĆ

*Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska /
Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Zagreb, Croatia*

ZDRAVLJE I SVJETSKI ETOS

Interes za temu zdravlja postoji kroz cijelu ljudsku povijest. Ono je također prepoznato kao društveni i gospodarski problem. Imajući to na umu, cilj je ovoga rada kritički ispitati utjecaj zdravlja na svjetsko gospodarstvo, a napose zdravlje kao gospodarski problem. Na tom tragu, nameće se pitanje uloge *svjetskog etosa* i njegova konkretnog doprinosa te mogućih rješenja u tim nimalo bezazlenim prijedorima i političko-gospodarskim previranjima na globalnoj razini. Zasnovano na vrijednosnim temeljima svjetskog etosa, zdravlje bi trebalo imati primarnu pozitivnu ulogu u zdravom gospodarskom razvitku svake zemlje. Zdravi temelji su preduvjet razvitka svakog gospodarstva, svake politike i svakog društva, gdje bi se u takvim zdravim okolnostima usvajala znanja i vrijednosti te stjecale sposobnosti za život u zdravom okruženju, što je i primarna zadaća zdravlja, nasuprot onom što je danas zastupljeno i prema čemu je zdravlje usmjereno.

HEALTH AND WORLD ETHOS

Interest in the topic of health has been present throughout the entire human history and it is also recognised as a social and economic problem. Bearing that in mind, the aim of this paper is to critically examine the impact of health on the world economy, especially the health as an economic problem. In accordance with that, the question of *world ethos* and its concrete contribution, as well as possible solutions, arises in those not at all harmless disputes and political and economic turmoil on the global level. Based on the values of the world ethos, health should have the main positive role in a healthy economic growth. A prerequisite for the development of every country, every politics, and every society are healthy foundations. Accordingly, the most important role of health is to acquire knowledge and values in such healthy circumstances and to gain competences for life opposite to what is represented today and towards what health is directed.

DRAGAN ČALOVIĆ

Fakultet za kulturu i medije, Sveučilište Megatrend, Beograd & Filološki fakultet, Sveučilište u Beogradu, Srbija / Faculty of Culture and Media, Megatrend University, Belgrade & Faculty of Philology, University of Belgrade, Serbia

NAPUŠTANJE IDEALA ZDRAVOG ŽIVOTNOG STILA U DJELIMA HENRIJA DE TOULOUSE-LAUTRECA

U svojim djelima Henri de Toulouse-Lautrec otkriva ogoljenu stvarnost modernog doba. Napredak koji su donosili industrijalizacija i nova tehnička dostignuća bio je praćen uspostavljanjem nove svakodnevice, koja je bila daleko od Monetovih idealiziranih interpretacija modernog svijeta ili Renoirovih radosnih gradskih prizora. Lautrec nam u svojim prikazima otkriva drugu stranu modernog života, ali i drugo lice modernog čovjeka. Svijet njegova slikarstva jest svijet margine, surovih životnih okolnosti iz druge polovice XIX. stoljeća. Zanosna nimfa koja inspirira Lautrecove prethodnike ustupa mjesto prostitutki na čijem licu prepoznajemo tragove teškog života. To je svijet ciničnih, iscrpljenih žitelja Pariza, koji u alkoholu i noćnim barovima pokušavaju pronaći utjehu. U radu se ispituje negiranje zdravog životnog stila, koje Lautrec, bez imalo moralizatorskog pristupa, u svojim prikazima pariških noćnih lokala konstatira kao realnost modernog življenja.

HEALTHY LIFE IDEAL ABANDONMENT IN THE WORKS OF HENRI DE TOULOUSE-LAUTREC

In his works Henri de Toulouse-Lautrec portrays his own time. Prosperity caused by industrialization and by new technical development was followed by new everyday life, which was far from Monet's interpretation of modern world or Renoir's joyous scenes. Lautrec expressed Parisian life in the second half of 19th century nothing lovelier or uglier than it was. As observer of red-light district he brings us other side of modern life. Stunning nymph, which inspired his predecessors' work, is replaced by prostitute which figure reflects hard life. He expresses the most unpalatable story of modern life, but he is neither cynical nor crude. Author analyses healthy life ideal abandonment which Lautrec captures in brothels images as reality of modern life.

ZORAN DIMIĆ

*Filozofski fakultet, Sveučilište u Nišu, Srbija /
Faculty of Philosophy, University of Niš, Serbia*

O KOMPLEKSNOM ODNOSU FILOZOFIJE I HIPOKRATSKE MEDICINE U ANTICI

Odnos filozofije i medicine u antici nije jednoznačan. Iako se uobičajeno u historijama filozofije i medicine govori o njihovu međusobnom prelamanju i nadopunjavanju, u tom je odnosu zapravo bilo mnogo više napetosti i kontroverzi. Dominantan položaj filozofije ostavljao je malo prostora za neometanu metodološko-epistemološku legitimizaciju novog pristupa znanju. Jasno i čvrsto utemeljenima u teoriji, tadašnjim filozofima bilo je strano da medicini, čija je nova metoda odgovarala specifičnim zahtjevima medicinske problematike, priznaju status vještine i znanja. Čuveni Hipokratov spis *O staroj medicini* predstavlja najbolji kontekst za rekonstrukciju ovog problema. Utemeljiteljima antičke medicine bilo je jasno da zasnivanje jednog novog područja znanja mora ići novim pravcem – problematizacijom odnosa teorije i iskustva. Ovaj je spis pokazao da medicina, između ostalog, jest i teorija, ali teorija zasnovana na sistematizaciji iskustva, jer je jedino tako mogla uspostaviti svoj funkcionalni odnos s praksom, koji zapravo čini njenu bit.

ON THE COMPLEX RELATIONSHIP BETWEEN PHILOSOPHY AND THE HIPPOCRATIC MEDICINE IN THE ANTIQUITY

Relationship between philosophy and medicine in ancient times was not straightforward at all. Although it is common in the history of philosophy and medicine to talk about their mutual refraction and complementarity, in fact there were much more tension and controversy in that relationship. The dominant position of philosophy let a little space for unhindered methodological and epistemological legitimisation of a new approach to knowledge. Clearly and firmly grounded in theory, the ancient philosophers were not inclined to recognise the medicine the status of skill and knowledge, since its new method was fit to the specific requirements of medical issues. The famous Hippocrates' writing *On Ancient Medicine* is the best context for the reconstruction of this problem. It was clear for the founders of the ancient medicine that the establishment of a new field of knowledge had to go in a new direction, through

the problematisation of the relationship between theory and experience. The writing showed that medicine is, among other things, a theory, but a theory based on the systematisation of experiences, because it was the only way to establish its functional relationship with the practice, which actually constitutes its essence.

ROBERT DORIČIĆ, AMIR MUZUR, IVA RINČIĆ

*Medicinski fakultet, Sveučilište u Rijeci, Hrvatska /
Faculty of Medicine, University of Rijeka, Croatia*

POVIJESNI IZVORI KAO TEMELJ RAZUMIJEVANJA SUVREMENOG ODNOSA PREMA ZDRAVLJU – PRIMJER TRIJU SJEVERNOJADRANSKIH LOKALNIH ZAJEDNICA

Na području Kvarnera i Istre sačuvan je veći broj gradskih i općinskih statuta te drugih pravnih akata koji su u srednjem i ranom novom vijeku predstavljali temelj uređenja gotovo svih segmenata društvenog života u njima, uključujući i pitanje očuvanja zdravlja, odnosno sprečavanja i liječenja bolesti. Centralizacijom uprave od 18. stoljeća nadalje počinje razvoj sustavne zdravstvene zaštite. No među pukom egzistira i onaj drugi pristup zdravlju i bolesti, utemeljen na narodnoj medicini i utjecanju svecima zaštitnicima od bolesti. Na temelju povijesnih vrela i dostupne literature pokušat će se rekonstruirati odnos prema zdravlju i bolesti na području Bakra, Malog Lošinja i Kršana do kraja 19. stoljeća. Pregled razvoja zdravstvene misli temelj je boljeg razumijevanja suvremenih tendencija u očuvanju zdravlja i promicanja kvalitete života u ovim lokalnim zajednicama.

HISTORICAL RECORDS AS A BASIS OF UNDERSTANDING THE MODERN APPROACH TOWARD HEALTH – EXAMPLES OF THREE NORTH ADRIATIC LOCAL COMMUNITIES

Istria and Kvarner region preserved major number of city and municipal statutes, as well as other legal acts. In the Middle Ages and the Early Modern Age they represented the basis of almost all segments of social life, including health preservation issue, prevention and treatment of diseases. With the centralization of public policy, from the 18th century onwards, the systematic health care begins to develop. However, among the inhabitants had existed

the other approach to health and illness, as well, based on folk medicine and praying to patrons against illness. Based on historical sources and literature, we will try to reconstruct the relation towards health and illness in the area of Bakar, Mali Lošinj and Kršan up until the end of the 19th century. The overview of the medical thought development is the basis of a better understanding of modern trends in health preservation and promotion of life quality in these local communities.

IVO DŽINIĆ

*Odjel za kulturologiju, Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku, Hrvatska /
Abteilung für Kulturwissenschaft, J.-J.-Strossmayer-Universität Osijek, Kroatien*

UTJEHOM FILOZOFIJE I POHVALOM LUDOSTI DO KVALITETE ŽIVLJENJA

U pozadini ovog izlaganja stoje dva spisa koja, zbog svoje jednostavnosti i dubine promišljanja, mogu biti paradigma ispravne kulture življenja. Riječ je o Boecijevom (480.–525.) spisu *Utjeha filozofije* i o spisu Erazma Roterdamskog (1465.–1536.) *Pohvala ludosti*. Boecije je nastojao filozofskim promišljanjem utvrditi što čini pravi smisao i vrijednost čovjekova života, zaključujući da je moralni život čovjeka već po sebi najveća nagrada koju čovjek dodjeljuje sebi ovdje i sada. Promišljajući o ludosti, Erazmo dolazi do zaključka da se istinska mudrost sastoji u spoznaji vlastite ograničenosti i opuštenog mirenja s iluzornim karakterom života. Ovim će se izlaganjem nastojati pokazati da se uravnoteženom kombinacijom vrijednosnih postulata iz ova dva spisa otvara dobra perspektiva kulture življenja i kvalitete zdravlja općenito.

MIT TROST DER PHILOSOPHIE UND LOB DER TORHEIT ZUR LEBENSQUALITÄT

Im Hintergrund dieser Auslegung stehen zwei Schriften, die mit ihrer Einfachheit und Denktiefe als Paradigma für die echte Lebenskultur gelten können. Es geht um Boethius' (480–525) *Trost der Philosophie* und um Erasmus' (1465–1536) *Lob der Torheit*. Boethius versuchte durch das philosophische Denken festzustellen, was den eigentlichen Sinn und Wert des menschlichen Lebens ausmacht. Dabei kommt er zum Schluss, dass der größte Wert eines jeden Menschen sein ethisches Leben ist. Andererseits zieht Erasmus in seinem

Nachdenken über die Torheit die Folgerung, dass die echte Weisheit erst im Erkenntnis der eigenen Beschränktheit und gelassenen Sichabfinden mit dem illusionären Charakter des Lebens besteht. Mit dieser Auslegung wird es versucht zu zeigen, dass die ausgeglichene Kombination der Wertpostulate aus dieser zwei Schriften eine gute Perspektive für die Lebenskultur und Gesundheitsqualität geöffnet.

PREDRAG FINCI

*London, United Kingdom /
London, Ujedinjeno Kraljevstvo*

A DEBATABLE QUESTION OF HEALTH

When we speak about health, we speak about personal and social health, about ethical and aesthetical questions of health. In a discussion of health we state that health is good for the being, that health is useful, desirable, valuable, and we do not ask what health is as such. Health is determined as a desirable quality and opposite to illness, but health could have negative significance if it is being manipulated, whatever the purpose of such manipulation.

DISKUTABILNO PITANJE ZDRAVLJA

Kada govorimo o problemu zdravlja govorimo o osobnom i društvenom zdravlju, o etičkim i estetskim pitanjima zdravlja. U diskusijama o zdravlju uvijek se tvrdi da je ono po biće dobro (korisno, poželjno, vrijedno), a ne pita se što je zdravlje po sebi. Ono je određeno kao poželjno svojstvo i kao ono što je suprotno bolesti, ali može zadobiti negativno značenje onda kada se njime u bilo kojem smislu i s bilo kojim ciljem manipulira.

MICHAEL GEORGE

*Religious Studies Department, St. Thomas University, Fredericton, Canada /
Odjel za religijske studije, Sveučilište Svetog Tome, Fredericton, Kanada*

IN SEARCH OF HEALTH – A CULTURAL-HISTORICAL QUEST

The numerous examples listed in the symposium circular indicate the variety of issues and approaches to the larger issue of health, largely by way of indicating problematic conditions. Health, despite being a basic pre-occupation of most human beings, is mostly understood in a negative fashion; that is, health becomes apparent in its absence. I am interested in trying to understand why a normative understanding of health continues to elude medical, social service, political, and academic workers and, in thinking through these issues, which identifiable factors contribute to this lack of normativity. My initial assumptions are that the basic problems are methodological and historical at their roots. Again, the conference circular provides significant data and indicates where possible resolutions might lie.

U POTRAZI ZA ZDRAVLJEM – KULTURNO-HISTORIJSKA POTRAGA

Brojni primjeri navedeni u pozivu na ovaj simpozij upućuju na raznolikost problema i pristupa općenitijem problemu zdravlja, većinom na taj način da naznačuju problematične uvjete. Iako je osnovna preokupacija većine ljudskih bića, zdravlje se uglavnom shvaća negativno, tj. zdravlje postaje očiglednim u svojoj odsutnosti. Ono što me zanima jest pokušaj da se razumije zašto normativno shvaćanje zdravlja i dalje zaobilazi medicinske, socijalne, političke i akademske radnike te koji sve faktori utječu na ovaj manjak normativnosti. Moja je polazišna pretpostavka da su temeljni problemi u korišćenju metodološki i povijesni. Da ponovim, poziv na konferenciju nudi važne činjenice i pokazuje gdje bi se mogla nalaziti rješenja problema.

STANKO GERJOLJ

*Faculty of Theology, University of Ljubljana, Slovenia /
Teološki fakultet, Sveučilište u Ljubljani, Slovenija*

PREVENTIVE AND CURATIVE ELEMENTS OF EDUCATION FOR A HEALTHY LIFE

Integrated education and inclusive education are both concepts which modern documents increasingly place among the basic guidelines outlining the visions of education and training. However, competition-marked society often discriminates and even crowds these concepts out. Students with specific learning difficulties quickly end up in a group of “pupils with special needs”, who are indeed dealt with by “specialists”, but are excluded from the natural upbringing, educational and often living environment, discriminating everyone who are not achieving adequate, often one-sided cognitive outcomes. Parallel with these trends there are educative contents that relate to the humanistic and moral, and ultimately religious education, which serves to personal growth and healthy life, which often end up on the outskirts of educational processes. Integrated and inclusive education, which builds on the creation of a positive self-image, is also trying to introduce elements in practice, which have a positive effect on health, both preventively and curatively. Modern neurobiological studies show that the very social and even religious dimension of education provides the individual and the wider society with mental stability which can significantly contribute to a healthier life.

PREVENTIVNI I KURATIVNI ELEMENTI OBRAZOVANJA ZA ZDRAV ŽIVOT

Integrativno obrazovanje i inkluzivno obrazovanje koncepti su koje se u suvremenoj literaturi posvećenoj vizijama odgoja i obrazovanja sve češće navodi kao glavne smjernice. No natjecateljsko društvo često diskriminira i marginalizira ove koncepte. Učenici sa specifičnim poteškoćama u učenju brzo završe u skupini »učenika s posebnim potrebama«, kojima se dakako bave »stručnjaci«, te su isključeni iz prirodnog odgoja i obrazovne, a često i životne okoline, što diskriminira svakoga tko ne postiže adekvatne, a nerijetko jednostrane kognitivne rezultate. Paralelno s ovim trendovima postoje obrazovni sadržaji koji se tiču humanističkog i moralnog pa i religijskog obrazovanja, a služe osobnom razvoju i zdravom životu, često završavajući na margina obrazovnog procesa. Integrativno i inkluzivno obrazovanje, koje počiva

na stvaranju pozitivne slike o sebi, također nastoji uvesti u praksu elemente koji pozitivno utječu na zdravlje, kako preventivno tako i kurativno. Moderna neurobiološka istraživanja pokazuju da sama društvena, pa i religijska, dimenzija obrazovanja pruža pojedincu i društvu mentalnu stabilnost koja znatno doprinosi zdravijem životu.

ALEKSANDRA GOLUBOVIĆ

Filozofski fakultet, Sveučilište u Rijeci, Hrvatska /

Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Rijeka, Croatia

RELIGIJSKO ISKUSTVO KAO MOGUĆI IZVOR ZDRAVLJA ZA VJERNIKE

Mnogo je načina na koje ljudi traže i održavaju svoje zdravlje. Sam pojam zdravlja vrlo je kompleksan i podrazumijeva mnoge aspekte (tako možemo govoriti o fizičkom, psihičkom i duhovnom zdravlju). Mnogi će religiozni ljudi ravnotežu svog duhovnog, ali i fizičkog zdravlja pripisati religijskom iskustvu. Samo religijsko iskustvo može se istražiti s različitih aspekata (medicina, filozofija, psihologija, sociologija, antropologija i dr.). Mi ćemo se, međutim, u ovom izlaganju fokusirati isključivo na filozofski aspekt religijskih iskustava kao mogućeg izvora zdravlja za vjernike i stoga ćemo istražiti značenje i ulogu religijskog iskustva, vrste religijskog iskustva, teškoće u utvrđivanju i dokazivanju postojanja religijskog iskustva te razloge zbog kojih vjernici svoje zdravlje ili barem poboljšanje svojih zdravstvenih tegoba pripisuju upravo religijskom iskustvu.

RELIGIOUS EXPERIENCE AS POSSIBLE SOURCE OF HEALTH TO THE DEVOUT

There are many ways in which people usually keep and maintain their health. The very notion of health is a complex one and it has many aspects (thus we can talk about physical, psychological, and spiritual health). Many devout people will attribute the balance in their spiritual, but also physical life, to religious experience. Religious experience itself can be studied from many different standpoints (that of medicine, philosophy, psychology, sociology, anthropology, etc.). That being said, in this paper the focus will be on the philosophical aspects of religious experience as possible source of health to the devout. Therefore, I will look into the meaning and role of religious ex-

perience, types of religious experience, problems in ascertaining and proving the existence of religious experience, and reasons on the basis of which the devout usually attribute their health or at least the improvement of their health, precisely to religious experience.

NADA GOSIĆ

*Medicinski fakultet, Sveučilište u Rijeci, Hrvatska /
Faculty of Medicine, University of Rijeka, Croatia*

ELIZABETH BLACKWELL (1821.–1910.), PRVA LIJEČNICA I ZAGOVORNICA SPOLNOG ODGOJA DJECE I MLADIH

U izlaganju se prikazuje život i rad Elizabeth Blackwell (1821.–1910.), prve žene kojoj je uspjelo steći diplomu medicinskog fakulteta i postati registriranom članicom Britanske medicinske asocijacije. Priča o njoj svjedoči o uspjehu koji se postiže učenjem, radom i zalaganjem, na čijem je putu suočavanje s predrasudama, ponižavanjem i omalovažavanjem. Istovremeno je to priča o ljudima koji su cijenili njen trud, pomagali joj u učenju i savladavanju profesionalnih prepreka, ohrabivali je u nastojanjima da se zaposli kao liječnica, poticali njene reformatorske ideje u zdravstvu te posebno pisanje i objavljivanje knjige, namijenjene roditeljima, o moralnom odgoju djece u odnosu na spol.

ELIZABETH BLACKWELL (1821–1910), THE FIRST FEMALE PHYSICIAN AND ADVOCATE OF SEX EDUCATION FOR CHILDREN AND YOUTH

The paper presents the life and work of Elizabeth Blackwell (1821–1910), the first woman who succeeded to graduate from medical school and become a registered member of the British Medical Association. Her story bears witness of success achieved by learning, work, and effort on a path where she was confronted with prejudices, humiliation, and disdain. At the same time, it is a story about people who appreciated her effort, helped her in learning and mastering professional barriers, encouraged her in her attempts to find a physician job, encouraged her reformist ideas in healthcare and, in particular, writing and publishing a book, intended for parents, on the moral education of the children in relation to sex.

VLATKO ILIĆ

*Fakultet dramskih umjetnosti, Umjetničko sveučilište u Beogradu, Srbija /
Faculty of Dramatic Arts, University of Arts in Belgrade, Serbia*

UMJETNIČKO TIJELO I MEDIJSKA KULTURA

Današnjoj kulturi, kao sveobuhvatnoj organizaciji društvenog života kojom dominira postvareni medijski ambijent, svojstvena je svojevrsna fetišizacija tijela. S jedne strane, novi mediji kontinuirano generiraju prikaze zdravog, lijepog i mladog tijela kao objekta želje te se ono kao takvo uvijek iznova i uspostavlja uslijed mnoštva zahvata usmjerenih k stjecanju profita. Nasuprot tome, a i nasuprot tradicionalnom odnosu spram tjelesnosti, na suvremenoj umjetničkoj sceni prisutan je značajan broj radova u kojima se radikaliziraju problemi koji se tiču tijela (Orlan, Stelarc, Todorović), i to u cilju kritičkog djelovanja spram imperativa suvremenog života.

ARTISTIC BODY AND THE MEDIA CULTURE

A peculiar fetishism of the body is characteristic for the present day culture (as well as for the organization of the social life in general) dominated by the media. On the one hand, new technologies generate images of healthy, beautiful, young bodies (as objects of desire) that are as such being continuously recreated by various operations oriented towards acquiring profit. Despite that, and in spite of the traditional notions of the body, there is a significant number of works (Orlan, Stelarc, Todorović) within the contemporary art scene in which the problems concerning the body are being radicalized in the attempt to act critically regarding to the imperatives of the contemporary social life.

VESNA IVEZIĆ

*Srednja škola Mate Blažine, Labin, Hrvatska /
Mate Blažina High School, Labin, Croatia*

EGZISTENCIJALNA TJESKOBA I PARAMETRI SAMORAZVOJA – POVRATAK IDEALU CJELOVITOSTI

Dinamizam promjena u suvremenosti i sve veća fragmentiranost i nestabilnost generiraju potrebu za samorazvojem pojedinca. Modernost, u atmosferi opće nesigurnosti i slike civilizacije koja samu sebe ugrožava, stvara svijet »nove bespomoćnosti«. U prirodi pojedinca totalitet doživljava je rascijepljen: u području odnosa prema svijetu i u području doživljaja samoga sebe. Laing govori o *shizoidnoj* osobi, stanju karakterističnom za modernog čovjeka uopće. Društvo prema svojim mjerilima postavlja standarde mehaničke *normalnosti*, neprilagođeni se pojedinac proglašava čudnim, ekstrahira ga se iz društva. Stanje normalnog pojedinca stanje je otuđenosti i nesvjesnosti. Proces mehanizacije osobnosti i sakaćenja cjelovite ličnosti čovjeka, koji su proveli kršćanstvo, znanost i industrijalizacija, te odvojenost od sebe generiraju sveopću anksioznost. Ozdravljenje je u uspostavljanju nove cjelovitosti. Sve je veća potreba za terapijama i savjetovanjima, čovjek nema osjećaj sigurnosti, a samorazvoj postaje imperativ. U fokusu je postizanje svjesnosti i razvijanje vještine samopromatranja kao ključ opstanka u suvremenim uvjetima.

EXISTENTIAL ANXIETY AND PARAMETERS OF SELF-DEVELOPMENT – RETURN TO THE IDEAL OF INTEGRITY

The dynamism of change in modern times and the growing fragmentation and instability generate the need for self-development of the individual. Modernity, in an atmosphere of general insecurity and image of civilization which threatens itself, creates a world of “new helplessness”. In the nature of the individual the totality of experience is split into the field of relationship with the world and the field of experience of the self. Laing says that a *schizoid* personality is a state characteristic for the modern man in general. The society sets the standards of *mechanical* normality according to its criteria, an individual who is not adopted is declared being strange and is extracted from the society. Condition of the normal individual is a state of alienation and unconsciousness. The process of mechanization of personality and crippling the

entire personality of man, conducted by Christianity, science, and industrialisation, as well as separation from the self, generates universal anxiety. Healing is the establishment of a new integrity. There is a growing need for therapy and counselling, for the man who has no any feeling of inner security self-development becomes an imperative. The focus is to achieve awareness and develop skills of the self as the key of survival in modern conditions.

ANTUN JAPUNDŽIĆ

Katolički bogoslovni fakultet u Đakovu, Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku, Hrvatska /

Katholisch-Theologische Fakultät in Đakovo, J.-J.-Strossmayer-Universität Osijek, Kroatien

ZDRAVLJE I KRŠĆANSKA TEOLOŠKA ANTROPOLOGIJA

Briga za vlastiti život i zdravlje oduvijek je bila jedna od temeljnih preokupacija čovjeka te je plijenila njegovu brigu i pozornost u svim kulturama i religijama. Stoga se u izlaganju ukazuje na kršćanski interes i zauzimanje za zdravlje te se nastoji prikazati razumijevanje zdravlja iz biblijsko-teološke perspektive. Predstavljajući Isusa kao liječnika cjelokupnog čovjeka, polazi se ponajprije iz biblijskog konteksta te se analizira shvaćanje zdravlja u teološkoj i antropološkoj perspektivi. Kršćansko shvaćanje zdravlja može se aplicirati i na suvremenog čovjeka-vjernika, odnosno na njegovu egzistenciju.

DIE GESUNDHEIT UND DIE CHRISTLICH-THEOLOGISCHE ANTHROPOLOGIE

Die Fürsorge und das Interesse für das Leben und die Gesundheit waren immer einer der Haupttätigkeitsbereiche des Menschens, die seine Sorgfalt und Achtsamkeit in allen Kulturen und Religionen angezogen haben. Daher bringt diese Präsentation christliche Interesse und Engagement für die Gesundheit und gleichzeitig versucht das Verständnis von Gesundheit aus biblisch-theologischer Perspektive zu zeigen. Indem Jesus wie der Arzt des ganzen Menschen vorgestellt ist, nehmen wir vor allem biblischen Kontext an und analysieren das Konzept der Gesundheit aus theologischer und anthropologischer Perspektive. Das christliche Verständnis von Gesundheit kann auch auf dem modernen Menschen als Gläubiger appliziert und auch für seine Existenz angewendet werden.

IRIS JERONČIĆ TOMIĆ, ROSANDA MULIĆ, SHELLY PRANIĆ

*Medicinski fakultet, Sveučilište u Splitu, Hrvatska /
Faculty of Medicine, University of Split, Croatia*

STIL ŽIVOTA ILI NASLJEĐE: POVIJESNI OKVIR GIHTA I SPECIFIČNOSTI POJAVNOSTI NA DALMATINSKIM OTOCIMA

Giht je kronična bolest obilježena napadajima artritisa uzrokovanog depozitima kristala mokraćne kiseline unutar zglobova. Opisani su okolišni i genetski čimbenici rizika. Bolest je primjer povezanosti životnih navika i pobola, a veže se uz prehranu bogatu mesom i konzumaciju alkohola, što dovodi do povećanih vrijednosti mokraćne kiseline. 19. stoljeće smatra se »zlatnim vijekom« za ovu bolest koja je bila simbol staleškog bogatstva. U projektu *10.001 Dalmatinac* proučavana je mokraćna kiselina, a rezultat je prvi nalaz novog regulatora, gena SLC2A9. Istraživanja su pokazala da je lakše pronaći gen za određivanje razine mokraćne kiseline negoli za konačni fenotip bolesti. Objašnjenje je u multifaktorijalnoj prirodi bolesti. Otočne populacije Korčule i Visa čine metapopulaciju genetskih izolata. U obavljenim istraživanjima prikazana je smanjena genetska i okolišna raznolikost tih populacija, zbog čega su prikladne za istraživanje multifaktorijalnih i poligenetskih bolesti. Posebna pažnja u istraživanju pridana je načinu prehrane i konzumaciji alkohola. Metabolizam mokraćne kiseline je pod utjecajem gena, a neki su prvi put opisani u populaciji otoka Visa. Najvažniji je SLC2A9. U istraživanjima interakcije genetskih varijanti gena i prehrambenih navika rezultati ukazuju na to da kod muškaraca možemo govoriti o bolesti koja je latentna, i u manjem postotku prelazi u manifestnu, a obrazac kod žena govori u prilog velikim promjenama metabolizma mokraćne kiseline vezanima uz menopauzu. Učestalost hiperuricemije u ove populacije veća je u usporedbi sa stanovništvom na obali, povećava se u dobi od oko 50 godina, a porast učestalosti gihta kod žena uočen je tek u vrlo starim dobnim skupinama. Istraživanja načina života i nasljednih osobina stanovništva naših otoka navode na razmatranje genetskog profila izoliranih otočnih populacija kao važne odrednice ustroja zdravstvenog sustava u tim sredinama. Kreiranje lokalne zdravstvene politike trebalo bi uključiti spoznaje o genetskom profilu i lokalne uvjete, a ne stvoriti jednu politiku za sve populacije. Iako danas o ovoj bolesti znamo neusporedivo više nego u vrijeme Michelangela, Galileija ili Darwina, ona i danas predstavlja važan medicinski problem kao najčešći artritis u muškaraca.

LIFESTYLE OR HERITAGE: HISTORICAL CONTEXT OF GOUT AND INCIDENCE SPECIFICITY ON THE DALMATIAN ISLANDS

Gout is a chronic disease characterized by attacks of arthritis caused by deposits of uric acid crystals in the joints. We identified environmental and genetic risk factors. Gout is an example of the connection between lifestyle and morbidity and is associated with a diet rich in meat and alcohol consumption leading to increased values of serum uric acid. The 19th century is a period considered as the “golden age” for this disease. Gout was a symbol of material well-being. Past research has shown that it is easier to find a gene to determine the level of uric acid than to detect the symptoms of gout. This can be explained by the multifactorial nature of the disease. We were the first to report on a novel role in uric acid transport by the SLC2A9 gene from the *10,001 Dalmatians* project. We found that gout in males was latent and a smaller percentage developed gout while in females it was more likely that uric acid metabolism was related to menopause. The incidence of hyperuricemia was higher in the island population compared to the coastal population and was associated with increases in age, particularly around 50 years. Moreover, a substantial increase in incidence of gout in the female population was observed only in very old age groups. The Croatian islands’ population is genetically isolated with well-documented demographic history. Thus, the inhabitants are considered appropriate for multifactorial and polygenetic diseases research. Study participants completed a questionnaire regarding food and alcohol intake and dietary habits. It is known that the metabolism of uric acid is under the influence of genes, some of which are described for the first time exactly in the island population of Vis. The most important of these is SLC2A9. Further research into the lifestyle and hereditary characteristics of the population of the Croatian islands is encouraged as genetic profiles of isolated and remote populations are important determinants of the structure of the health system in these environments. The creation of local health policies in the future should include knowledge about the genetic profile and local conditions, rather than create a health policy for all populations. Today we know much more about gout than at the time of Michelangelo, Galilei or Darwin, but it still remains an important public health problem as the most frequent cause of arthritis in older males.

HRVOJE JURIĆ

*Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska /
Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Zagreb, Croatia*

ZDRAVLJE KAO BOLEST

(Ne)sposobnost suvremene medicine da ponudi odgovor na temeljno pitanje »Što je zdravlje?« kriterij je prema kojemu treba mjeriti dubinu krize u kojoj se ona nalazi. Istraživanje pokazuje da se suvremena medicina nalazi u dubokoj krizi, jer ne pruža zadovoljavajuće odgovore na postavljeno pitanje. Zdravlje se danas definira uglavnom putem bolesti, tj. kao »izostanak bolesti«, što predstavlja krajnje reduciranje fenomena zdravlja, ali i ljudskog života općenito. Paradoksalno, javni diskurs o zdravlju nikad nije bio intenzivniji, ali – posredovan medijima, a diktiran ekonomskim i političkim interesima – on nas navodi na zaključak da pojedinci, društva i ljudski rod nikad nisu bili bolesniji. O izvorima i implikacijama tog stanja stvari raspravljat će se oslanjajući se na autore koji su na različite načine tematizirali problematiku zdravlja i dijagnosticirali »bolesti« suvremene medicine kao »bolesti« društva (Ivan Illich, Michel Foucault, Hans-Georg Gadamer).

HEALTH AS ILLNESS

(In)ability of contemporary medicine to answer the basic question “What is health?” is a criterion according to which the depth of its crisis should be measured. Research shows that the contemporary medicine is marked by a deep crisis, because it does not offer satisfying answers to the question mentioned above. Health is defined today mostly through illness, i.e. as an “absence of illness”, which is an extreme reduction of the phenomenon of health, as well as the human life in general. Paradoxically, public discourse on health has never been more intensive than today, but – mediated by the media and dictated by economic and political interests – it lead us to the conclusion that individuals, societies, and the humankind have never been more ill than today. We will discuss the origins and the implications of such state of affairs by recalling some authors that have thematised the issues of health, in different manners, and diagnosed the “illnesses” of contemporary medicine as the “illnesses” of society (Ivan Illich, Michel Foucault, Hans-Georg Gadamer).

KATICA KNEZOVIĆ

*Učiteljski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska /
Fakultät für Lehrerbildung, Universität Zagreb, Kroatien*

»BIOPHARMING« – AGROKULTURA U SLUŽBI ZDRAVLJA

Vještina uporabe biljaka u liječenju bolesti i očuvanju zdravlja odražava stupanj razvitka kulture u raznim civilizacijama tijekom povijesti čovječanstva. Čovjek je sustavno napredovao od instinktivnoga prepoznavanja ljekovitoga bilja, često preuzetoga od životinja, do iskusvene uporabe na temelju promatranja djelovanja u ciljanim pokusima. Kako samonikle tako i kultivirane biljke služile su kao izvori ljekovitih supstanci koje su se potom i sintetičkim putem proizvodile kao lijekovi. Razvitkom genetičkoga inženjeringa biljke postaju prave tvornice lijekova u postupku nazvanom »biopharming« ili »molecular pharming«, a njime dobiveni proizvodi označavaju se kao »plant-made pharmaceuticals«. Bioetička prosudba postupka i njime dobivenih proizvoda uzima u obzir prednosti i moguće rizike, posebice za sigurnost prehrambenog lanca, koja uvelike ovisi o načinu uzgoja biljaka u postupku »biopharminga«.

„BIOPHARMING“ – AGROKULTUR IM DIENST DER GESUNDHEIT

Geschicklichkeit in der Pflanzenanwendung zur Behandlung von Krankheiten und Erhaltung der Gesundheit spiegelt den Grad der kulturellen Entwicklung in den verschiedenen Kulturen in der gesamten Geschichte der Menschheit. Der Mensch kam systematisch voran von demursprünglichen instinktiven Erkennen von Heilpflanzen, die er oft von den Tieren abgeschaut hatte, bis zur experimentellen Verwendung der Heilpflanzen aufgrund der gezielt durchgeführten Experimente. Sowohl Wild- als auch Kulturpflanzen wurden als Quellen der chemischen Substanzen für Arzneimittel verwendet, die danach auch synthetisch als Medikamente hergestellt wurden. Mit der Entwicklung der grünen Gentechnik sind gentechnisch veränderte Pflanzen zu den echten pharmazeutischen Fabriken geworden. Dieses Verfahren wurde unter dem Namen „Biopharming“ oder „Molecular Pharming“ bekannt und die davon abgeleiteten Produkte wurden als „Plant-made Pharmaceuticals“ bezeichnet. Bioethische Bewertung der Biopharming-Verfahren und daraus erhaltenen Produkte berücksichtigt sowohl die Vorteile als auch die möglichen Gefahren, vor allem für die Sicherheit der Nahrungsketten, die weitgehend von den Anbaumethoden der Biopharming-Pflanzen abhängt.

MARKO KOS

*Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska /
Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Zagreb, Croatia*

OD TRANSHUMANIZMA PREMA TRANSANIMALIZMU: STVARANJE NOVE SPECIJESISTIČKE KULTURE

U izlaganju se razmatra problematika »stvaranja« i/ili »poboljšanja« ne-ljudskih živih bića. Primjeri istraživanja na ovom području nedovoljno su tematizirani u suvremenim bioetičkim raspravama, usprkos značajnim teorijskim i praktičkim implikacijama tih »transanimalističkih« poduhvata.

Pod pojmom *transanimalizma* donedavno se mislilo na ugrađivanje protetičkih udova u životinje i na slične zahvate preuzete iz humane medicine, no suvremena postignuća na »poboljšanju« životinja otvorila su nove mogućnosti i izazvao nova pitanja i dileme. Njihovo rješavanje mora uzeti u obzir rezultate aktualnih diskusija o *transhumanizmu*, kao što mora počivati na konceptu odgovornosti za ne-ljudska živa bića.

Integrativno pojmljena bioetika u ovom kontekstu nastupa kao disciplina koja obgrljuje različite teorijsko-znanstvene dimenzije, anticipira moguće probleme i s obzirom na to nudi praktički relevantna rješenja.

FROM TRANSHUMANISM TO TRANSANIMALISM: CREATING A NEW SPECIESISTIC CULTURE

The presentation examines the problem of “creating” and/or “improving” non-human living beings. Such research examples are not sufficiently discussed in the contemporary bioethical debate, despite the significant theoretical and practical implications of “transanimalistic” enterprises.

Until recently, the notion of *transanimalism* was limited to transplanting prosthetic limbs onto animals – influenced by similar procedures taken from human medical practice. The “painstaking” work of scientists to “improve” the animal has opened new possibilities and provoked new questions and dilemmas. Solutions to these problems must take into account the results of current discussions about *transhumanism* and be based on the concept of responsibility for non-human living beings.

Integratively conceived bioethics appears in this context as a discipline that embraces a variety of theoretical and scientific dimensions, anticipates possible problems, and considers practically relevant solutions.

GÁBOR KOVÁCS

*Institute of Philosophy, Research Centre for the Humanities,
Hungarian Academy of Sciences, Budapest, Hungary /
Institut za filozofiju, Istraživački centar za humanističke znanosti,
Mađarska akademija znanosti, Budimpešta, Mađarska*

DEFEATS, TRAUMAS, AND BLIND ALLEYS: POLITICAL PATHOLOGIES AND THE NATIONAL COMMUNITY

István Bibó (1911–1979), the most significant Hungarian political thinker of the 20th century, whose selected works have lately appeared in a new English translation (*The Art of Peacemaking. Political Essays by István Bibó*, New Haven, London: Yale University Press, 2015), was a sharp-eyed investigator of communal pathologies, called by him *political hysterias*, of Eastern European societies in the 20th century. His starting point is the notion of *trauma*, borrowed from psychoanalysis, which causes symptoms analogous to these of neurotic individuals. Society, being in the state of communal hysteria, is fixed to the recollection of traumatic experience and unable to solve its actual real tasks. It is the problem I am going to present in my paper.

PORAZI, TRAUME I SLIJEPE ULICE: POLITIČKE PATOLOGIJE I NACIONALNA ZAJEDNICA

István Bibó (1911.–1979.), najznačajniji mađarski politički mislitelj 20. stoljeća, čija su se izabrana djela nedavno pojavila u engleskom prijevodu (*The Art of Peacemaking. Political Essays by István Bibó*, New Haven, London: Yale University Press, 2015.), bio je oštrouman istraživač komunalnih patologija (njegovim riječima, *političkih hysterija*) istočnoeuropskih društava u 20. stoljeću. Njegovo je polazište pojam *traume*, koji je posudio iz psihoanalize, a koji izaziva simptome slične onima kod neurotičnih osoba. Društvo koje je dovedeno u stanje komunalne hysterije fiksirano je na prikupljanje traumatičnog iskustva i nesposobno da rješava svoje aktualne stvarne zadaće. To je problem o kojemu ću govoriti u svom izlaganju.

VJOLLCA KRASNIQI, ASTRIT SALIHU

*Faculty of Philosophy, University of Prishtina, Kosovo /
Filozofski fakultet, Sveučilište u Prištini, Kosovo*

POWER AND DISCOURSE: THE CULTURES OF HEALTH IN KOSOVO

The discourses on being and well-being have been recast in response to the profound transformations which the Kosovo society has undergone in the last two decades: regime change, war and post-war reconstruction, as well as state-building. It is an inquiry into the world in which Kosovars live: their domains of everyday life, bodies and minds, focusing on mental health. The paper aims to show the effects that discursive and practical interactions of mutually constitutive social, historical, political and legal spheres have on health in general, and mental health in particular. It discusses space as an organizing principle of the “territories” of “madness” (read: mental asylums) and the cultural understandings of psychological malaise. In addition, the paper looks at how the institutions have responded to health issues and in what way such practices may have triggered shifts on discourses and representations of the healthy subjectivities, being and living.

MOĆ I DISKURS: KULTURE ZDRAVLJA NA KOSOVU

Promjena diskursa o bivanju i dobrobiti odgovor je na duboke transformacije koje je kosovsko društvo doživjelo u posljednja dva desetljeća: promjena režima, rat i poslijeratna rekonstrukcija, kao i izgradnja države. To je istraživanje svijeta u kojem stanovnici Kosova žive: područja njihove svakodnevice, tijela i umovi, s fokusom na mentalno zdravlje. Cilj je izlaganja pokazati efekte koje diskurzivne i praktičke interakcije međusobno konstitutivnih sfera društva, povijesti, politike i prava imaju na zdravlje uopće i na mentalno zdravlje napose. U izlaganju se raspravlja o prostoru kao organizacijskom principu »teritorija ludila« (čitaj: mentalnih azila) i kulturnih shvaćanja psihičkog oboljenja. U nastavku na to, rad razmatra kako su institucije reagirale na problematiku zdravlja i na koji su način takve prakse mogle biti okidač za pomake u diskursima i reprezentacijama zdravih subjektiviteta, bivanja i života.

TOMISLAV KRZMAR

*Učiteljski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska /
Faculty of Teacher Education, University of Zagreb, Croatia*

MOŽE LI NACIJA BITI BOLESNA?

**Uvidi o španjolskom društvu u djelu *Španjolska bez kičme*
filozofa Ortege y Gasseta**

Ovim izlaganjem želimo ukazati na složen i instruktivan sklop promišljanja o političkim temama u djelu španjolskog filozofa Joséa Ortege y Gasseta. U zreloj fazi djelovanja (dvadesete i tridesete godine dvadesetog stoljeća) Ortega je misao bila usmjerena na proučavanje sklopova političkog, s posebnim naglaskom na dvama sklopovima problema. S jedne strane, to su determinante španjolskog društva, konkretno, problemi nasljeđa feudalizma, imperijalizma, klerikalizacije društva, nedostatka temeljnih modela funkcioniranja modernog društva i sl. S druge strane, Ortega je nagovijestio mnoge probleme dvadesetog stoljeća, primjerice, rastakanje društvenih struktura, pojavu fenomena »čovjeka mase«, pojavu totalitarnih sustava i sl. Temeljni uvid, sugeriran samim naslovom izlaganja, vezan je uz problem nacije kako ga Ortega vidi u djelu *Španjolska bez kičme* (1921.), a vezan je za razumijevanje odnosa prošlosti i budućnosti neke nacije. U tom pogledu, Ortegina filozofija, posebno u spektru političkih tema, iznimno je značajna i danas.

CAN NATION BE SICK?

**Insight into Spanish Society in the Work *Invertebrate Spain*
by the Philosopher Ortega y Gasset**

In this paper we want to point out the complex and instructive set of reflections on political issues in the work of the Spanish philosopher José Ortega y Gasset. During the mature phase of his philosophy (1920s and 1930s) Ortega's thought was focused on the study of political assemblies with an emphasis on two sets of problems. On the one hand, there are the determinants of Spanish society, specifically, problems of legacy of feudalism, imperialism, clericalization of society, lack of the basic model of the functioning of modern society, etc. On the other hand, Ortega suggested many of the problems of the 20th century, for example, the dissolution of social structures, the emergence of the phenomenon of a "mass man", the emergence of totalitarian systems and the like. The fundamental insight, suggested by the title of this paper, is associated with the problem of the nation as it is seen in the Ortega's work *Invertebrate*

Spain (1921) and is related to the understanding of the relationship of the past and future of a nation. In this respect Ortega's philosophy, especially in the spectrum of political topics, is extremely important even today.

NENAD MALOVIĆ

*Katolički bogoslovni fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska /
Katholisch-Theologische Fakultät, Universität Zagreb, Kroatien*

DIKTATURA ZDRAVLJA I KULTURA SMRTI

Čini se da je ljudsko zdravlje roba za koju ima najviše interesenata i na koju se najviše zarađuje. Uz školsku medicinu, praćenu farmaceutskom industrijom, savjetima i receptima za očuvanje i ponovno zadobivanje zdravlja, u obilju ima i najrazličitijih alternativnih pokreta. I svakodnevna se prehrana pretvara u recept za zdravlje. Uz to se veže i kult tijela – imperativ je mlado i zdravo tijelo. U tu se svrhu pojavljuju praklike koje u sebi sadrže i religijske elemente dok se u isto vrijeme religijska praksa pretvara u čisto zdravstveni ili estetski pothvat. I dok, s jedne strane, opsjednutost zdravljem pretvara zdravlje u najvišu vrijednost, s druge se strane teška bolest i starost pokušavaju »pobijediti« nasilnim prekidom života. U izlaganju se iznosi analiza odnosa suvremenog čovjeka prema zdravlju s posebnim osvrtom na proturječnosti koje takav odnos sadrži.

GESUNDHEITSDIKTATUR UND TODESKULTUR

Menschliche Gesundheit scheint eine Ware zu sein, die am meisten Interessenten hat und mit der man am besten verdienen kann. Neben der Schulmedizin, begleitet von der pharmazeutischen Industrie, gibt es verschiedenste alternative Bewegungen, die mit ihren Räten und Rezepten für die Erhaltung und Wiedergewinnung der Gesundheit bereit stehen. Auch tägliche Ernährung wird in Gesundheitsrezept verwandelt. Darauf knüpft der Körperkult an – als Imperativ steht: jung und gesund. Zu diesem Zweck entstehen auch Praktiken, die bestimmte religiöse Elemente enthalten, während zur selben Zeit die religiöse Praxis als rein gesundheitliches oder ästhetisches Unternehmen umgedeutet wird. Einerseits macht diese Besessenheit mit der Gesundheit, die Gesundheit zum höchsten Wert, andererseits wird versucht, schwere Krankheit und hohes Alter mit gewalttätiger Unterbrechung des Lebens zu „besiegen“. Hier wird es versucht, das Verhältnis des zeitgenössischen Menschen zur Gesundheit, mit besonderer Rücksicht auf die Widersprüche welche ein solches Verhältnis beinhaltet, zu analysieren.

BÉLA MESTER

*Institute of Philosophy, Research Centre for the Humanities,
Hungarian Academy of Sciences, Budapest, Hungary /
Institut za filozofiju, Istraživački centar za humanističke znanosti,
Mađarska akademija znanosti, Budimpešta, Mađarska*

ROOTS OF THE POLITICAL USAGE OF THE METAPHOR OF ILLNESS IN THE 19th-CENTURY CENTRAL EUROPE

In the first half of the 19th century, frames of everyday life of the intelligentsia in the centres of Central Europe have been changed with modernisation of the book industry and periodicals. The critique of modernised “brave new world” has often emerged as a description of bodily symptoms of the characteristic figures of the new circumstances; metaphors of illness were used as tools of cultural critique of the modernity. This metaphorical language can be analysed from gender perspective, as well; female sphere was often used as a healthy counterpart of the male ill, artificial world, in this metaphorical language. The cultural use of the metaphors of illness is the root of the political usage of these patterns. The importance of the usage of the metaphors of illness is underlined by the fact that it is the age of creation of the nations as modern entities in Central Europe.

KORIJENI POLITIČKE UPOTREBE METAFORE BOLESTI U SREDNJOJ EUROPI DEVETNAESTOG STOLJEĆA

U prvoj polovici 19. stoljeća okvir svakodnevnog života inteligencije u središtima srednje Europe promijenio se s modernizacijom knjižne industrije i periodike. Kritika moderniziranog »vrlog novog svijeta« često se pojavljivala kao opis tjelesnih simptoma kod karakterističnih figura u novim okolnostima; metafore bolesti korištene su kao sredstva kulturne kritike moderniteta. Ovaj metaforički jezik može se analizirati i iz rodne perspektive; u njemu se ženska sfera često koristila kao zdravi dvojničnik bolesnog, umjetnog muškog svijeta. Kulturna upotreba metafora bolesti korijen je političke upotrebe ovih obrazaca. Važnost upotrebe metafora bolesti podcrtava činjenica da je to bilo doba stvaranja nacija kao modernih entiteta u srednjoj Europi.

LUKA PERUŠIĆ

*Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska /
Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Zagreb, Croatia*

CJELINA KAO TORTURA: O DIJAGNOSTICIRANJU ONOG U TIJEKU

Emil Cioran je dobro primijetio da bismo u potpunom zdravlju zdravlje sebi učinili nepostojećim. Tomu je tako zato što određenje *zdravlja* uvijek leži u njegovu kontrapunktu: najprije u *nezdravlju*, a onda u *bolesti*. Napetost koja je na djelu svakako vrijedi za tjelesno zdravlje, ali i za ono što se naziva *zdravljem kulture*. Nietzsche ovaj problem toliko radikalno razumijeva da je svjestan da se bitna filozofija budi samo u zdravoj kulturi. Odatle potreba velikih filozofa da ishodišta za rješenja problema svojih epoha nalaze u uvidima antičkih Grka. Ali kako s tim stvar stoji u biotehnološko-globalnoinformacijskoj epohi u kojoj biopolitički fantom živi od perpetualnog proždiranja našeg *nezdravlja*, odnosno oplođivanja *bolesti* kroz nas same? Domišljanje rješenja, jasno, zahtijeva dijagnozu. No može li se do dijagnoze doći ako ustanovimo da smo u stanju torture? *Bol*, o kojoj se ne govori, drugačije se ponaša od svih drugih fenomena vezanih za (ne)zdravlje. S obzirom na generalni problem 21. stoljeća, tu vidim mogućnost ispitivanja preduvjeta za put do zdrave kulture.

THE WHOLE AS A TORTURE: DIAGNOSING THE ONGOING

Emil Cioran did well when he noticed that being fully healthy means turning health non-existent. It is so because the rationale of *health* always lays in its counterpoint: first in *unhealthiness*, and then in *illness*. The tension at work certainly accounts for physical health; however, it also accounts for the so called *cultural health*. Nietzsche understands this problem so radically that he is well aware that substantial philosophy awakes only in a healthy culture. From here comes the urge among great philosophers to seek solutions for the problems of their own epoch in the insights provided by ancient Greeks. But how to think this matter in the biotechnological-globalinformational epoch in which a biopolitical phantom sustains itself by perpetually devouring our *unhealthiness*, that is by fertilizing *illness* through ourselves? Of course, finding a solution requires precise diagnosis. However, if we are in a state of torture, can we establish such diagnosis? The *pain*, hardly ever discussed, behaves differently than all other (un)health(iness)-related phenomena. When considering the general problem of the 21st century, here I see a possibility for investigating preconditions for a path to healthy culture.

VESNA PEŠIĆ¹, EDUARD PAVLOVIĆ²

¹Riječka nadbiskupija, Rijeka, Hrvatska /

The Roman Catholic Archdiocese of Rijeka, Rijeka, Croatia

²Klinički bolnički centar Rijeka, Hrvatska /

Clinical Hospital Centre Rijeka, Croatia

POZICIONIRANJE ZNAČENJA RAZLIČITIH IZVORA INFORMIRANJA O ZDRAVLJU U MLADIH (STUDENATA)

Definiranje zdravlja kao složenog i sveobuhvatnog pojma može imati različite pristupe, kako medicinske tako i filozofske, biološke, sociološke, psihološke, ekonomske i druge. Definicija Svjetske zdravstvene organizacije – »Zdravlje je stanje potpunog fizičkog, psihičkog i socijalnog blagostanja, a ne samo odsustvo bolesti i nesposobnosti« – osnova je za razmatranje raznovrsnih pitanja vezanih za zdravlje, posebno za zdravlje mladih. Stoga se može očekivati da se informacije o dostizanju zadovoljavajućeg stanja zdravlja mogu crpiti iz različitih izvora kao što su kućni zdravstveni odgoj, opća zdravstvena informiranost, svjetonazor (vjera i slično), školski zdravstveni odgoj, ugledanje na druge ili vlastito iskustvo, itd. Poradi toga je cilj ovog istraživanja bio vidjeti kako se pozicioniraju značenja različitih uloga (izvora informiranja o zdravlju) u razvidno mladih ljudi. Za potrebe ove pilot-studije strukturiran je jedan kraći upitnik koji je ponudio pet mogućih izvora informiranja o zdravlju, abecedno nanizanih (kućni zdravstveni odgoj; opća zdravstvena informiranost; svjetonazor – vjera i slično; školski zdravstveni odgoj; ugledanje na druge ili vlastito iskustvo), čije su pozicije uvjetovala njihova značenja u zdravstvenom informiranju (1. najznačajnija uloga, 2. osobito značajna uloga, 3. značajna uloga, 4. manje značajna uloga, 5. najmanje značajna uloga). Anketiranju je dragovoljno i u uvjetima anonimnosti pristupila jedna skupina studenata Fakulteta zdravstvenih studija Sveučilišta u Rijeci, zatečena na jednom od predavanja početkom lipnja 2015. godine. Anketom je bilo obuhvaćeno 27 studenata (m-5, ž-22). Rezultati pokazuju da je kućni zdravstveni odgoj bio najčešće pozicioniran na prvo mjesto, odnosno da on ima najznačajniju ulogu u informiranju o zdravlju (21 od 27 ili 78%), a ugledanje na druge ili vlastito iskustvo najčešće je pozicionirano na petom mjestu, odnosno ono ima najmanje značajnu ulogu u informiranju o zdravlju (13 od 27 ili 48%). Smatramo da bi vrijedilo i nadalje, unatoč današnjoj raznovrsnosti informiranja o zdravlju, obitelj i kućni odgoj držati jako važnim za informiranje o zdravlju, tj. izuzetno značajnim za postizanje stanja postojećeg sveukupnog zdravlja kod mladih osoba (studenata).

POSITIONING THE SIGNIFICANCE OF DIFFERENT SOURCES OF INFORMATION ON HEALTH IN THE YOUTH (STUDENTS)

Definition of health is very complex from various points of views: philosophical, biological, psychological, economic, etc. The definition of the World Health Organisation says that “health is a state of complete physical, mental and social well-being and not merely the absence of disease or infirmity”. According to this definition, many issues remain open, especially among young people. Today they can find information on health from different sides (home health education; general health information; own worldview – religion and the like; school health education; other people’s health experience or one’s own health experience). The aim of this research (pilot study) was to show the different position of significance of each of the listed sources of health information (1. most significant, 2. very significant, 3. significant, 4. less significant, 5. least significant). A questionnaire was structured for interviews conducted among a group of students of the Faculty of Health Studies of the University of Rijeka under the conditions of voluntariness and anonymity during one regular lecture at the beginning of June 2015. 27 students were interviewed (m-5, f-22). 78% of them (21 of 27) placed home health education on the top of sources for health information. 48% of them (12 of 27) put other people’s health experience or one’s own health experience on the last position of significant sources of their health information. We assume that home (family) health education still has very important role in achieving health among the youth (students).

TOMISLAV PETKOVIĆ

*Fakultet elektrotehnike i računarstva, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska /
Faculty of Electrical Engineering and Computing, University of Zagreb, Croatia*

ALARA FILOZOFIJA I ZDRAVLJE U KULTURI ZAŠTITE OD IONIZIRAJUĆEG ZRAČENJA

Radiološko-biološka *zaštita* je u zakonodavnom i etičkom pogledu nužna za svakog pojedinca, skupinu i veliku zajednicu. U pedagoško-didaktičkom smislu ključno je obrazovanje mlađih naraštaja u metodama i filozofiji zaštite od zračenja. Ono se temelji na načelu *ALARA* (*As Low As Reasonable Achievable = Što niže – do razumnog postignuća*). Ove godine slavimo 150. obljetnicu

glasovitih Maxwellovih jednadžbi (J. C. Maxwell, 1865.) na kojima se temelje elektromagnetizam i informacijska tehnologija. U elektromagnetskom spektru postoje *neionizirajuće* komponente (od radiovalova do vidljive svjetlosti), ali i pojasevi prodornih *ionizirajućih zračenja* što ih u svakodnevnom jeziku nazivamo UV-zrake, X-zrake ili γ -zrake. Takve zrake oštećuje stanice, tkiva ili organe, a nadalje razaraju brojne čestice (npr. neutroni, protoni, α -čestice, kozmičke zrake). U radu ćemo obraditi praktična pravila u primjeni načela ALARA u kulturi radiološke zaštite. Naglasak će biti na najnovijim težinskim faktorima učinaka čestica i zračenja na zdravlje. Prosudbe će nositi pečat SI-jedinica u dozimetriji i svakodnevnom životu.

THE *ALARA* PHILOSOPHY AND PUBLIC HEALTH IN THE CULTURE OF RADIOLOGICAL SAFETY

Radiological-biological safety is a necessary condition for every person, group, or larger community, particularly in ethical and legislative scope. In a pedagogic-didactical sense it is essential to teach the young scholars about methods and philosophy of protecting against natural and man-made radiation. These guidelines are based on the principle of *ALARA*, which stands for “*As Low As Reasonable Achievable*”. This year we mark the 150th anniversary of the great Maxwell’s equations (J. C. Maxwell, 1865) which were milestone for electromagnetism and contemporary information technology development. The EM-spectrum consists of the nonionizing components (from radio waves to visible light), but there are also well-known bands of penetrating ionizing radiation such as UV-rays, X-rays and γ -rays. Those rays damage cells, tissues, and organs, but the most destructive effects of radiation are caused by various particles (e.g. neutron, proton, α -particle, cosmic rays). In this presentation the main principles of *ALARA* will be highlighted within the modern culture of radiological protection. New weighted factors (“quality factors” in old notation) of the relative biological effects associated with particles and radiation on public health will be in focus. The assessments will be presented in SI-units of dosimetry and in the context of public perception.

IVAN PLATOVNJAK

*Faculty of Theology, University of Ljubljana, Slovenia
Teološki fakultet, Sveučilište u Ljubljani, Slovenija*

HEALTH, GOODNESS, AND THE GOOD CULTURE

If even simple everyday greetings such as “good morning” point to an unpremeditated but benevolent culture, would not a conscious development of a culture of goodness influence the human health even more favourably? Assuming that humans are psychosomatic beings and that the culture of goodness positively influences their wellbeing, this lecture begins by a biblical analysis to show that humans and the creation share an innate goodness of the Creator, the Father through the Son in the Holy Spirit. Then, by analysing authors such as A. Trstenjak, the paper points to the cultivation of a good culture as a key to holistic health. The final part of the paper explores the tools of Ignatian spirituality (e.g. *examen*, contemplation), as facilitating the union with the infinite Goodness, which is itself the source of human goodness and the good culture.

ZDRAVLJE, DOBROTA I DOBRA KULTURA

Ako čak i svakodnevni pozdravi kao što je »dobro jutro« ukazuju na nepromišljenu, ali dobronamjernu kulturu, ne bi li svjesno razvijanje kulture dobrote još povoljnije utjecalo na ljudsko zdravlje? Smatrajući da su ljudi psihosomatska bića i da kultura dobrote pozitivno utječe na ljudsku dobrobit, izlaganje započinjem s biblijskom analizom, kako bih pokazao da ljudi i sva stvorenja dijele urođenu dobrotu Tvorca, Oca kroz Sina u Duhu Svetome. Potom, analizirajući autore kao što je A. Trstenjak, ukazujem na kultiviranje dobre kulture kao ključa za holističko zdravlje. U završnom dijelu izlaganja istražujem sredstva ignacijske duhovnosti (npr. *examen*, kontemplacija) koja facilitiraju jedinstvo s beskonačnom Dobrotom koja je izvor ljudske dobrote i dobre kulture.

ERIKA PRIJATELJ

*University of Ljubljana, Slovenia & Boston College, Chestnut Hill, USA /
Sveučilište u Ljubljani, Slovenija & Bostonski koledž, Chestnut Hill, SAD*

HEALTHY CULTURES: NEW CHALLENGE FOR INTERRELIGIOUS DIALOGUE

Health or illness embraces the whole person: body, psyche and spirit. This study supports the position that these three human dimensions are deeply interconnected. As religion is an important aspect of culture it plays a critical role in engaging either a dialogue or violence toward oneself and others. In today's era of globalisation and the "economy of inclusion" interreligious dialogue has become a topic of great concern. It is only when one meets persons of other religion, (s)he realizes that his/her religion is probably heavily laced with a particular culture; two things which cannot be easily separated from each other. Following the thought of Ch. Taylor the starting point for interreligious and intercultural dialogue in this presentation is: "All human cultures that have animated whole societies over some considerable stretch of time have something important to say to all human beings." Obstacles to health of cultures as well as to effective interreligious dialogue – in both cases it is a path of non-violence (Patañjali) – are: ignorance, ego, attachment, aversion, and desire to hold on to human life and security at any price.

ZDRAVE KULTURE: NOVI IZAZOV ZA INTERRELIGIJSKI DIJALOG

Zdravlje ili bolest obuhvaćaju cijelu osobu: tijelo, dušu i duh. Ovaj rad podržava stajalište da su ove tri ljudske dimenzije međusobno dubinski povezane. Budući da je religija važan aspekt kulture, ona igra kritičku ulogu u angažiranju bilo dijaloga ili nasilja prema sebi i drugima. U današnjem dobu globalizacije i »ekonomije inkluzije«, interreligijski je dijalog postao predmetom velikog interesa. Kad susretnemo pripadnike drugih religija shvatimo da je njihova religija vjerojatno dubinski prožeta pojedinom kulturom; te dvije stvari ne mogu se tako lako razdvojiti. Pozivajući se na mišljenje Ch. Taylora, polazište za interreligijski i interkulturni dijalog ovdje bi moglo glasiti: »Sve ljudske kulture koje su animirale čitava društva u dužem vremenskom razdoblju imale su nešto važno reći svim ljudskim bićima.« Prepreke zdravlju kultura kao i učinkovitom interreligijskom dijalogu – a oboje je put nenasilja (Patañjali) – jesu: neznanje, ego, povezanost, averzija i želja da se po svaku cijenu sačuva ljudski život i sigurnost.

SANDRA RADENOVIĆ, BOŽO BOKAN, MILOŠ MARKOVIĆ

*Fakultet sporta i tjelesnog odgoja, Sveučilište u Beogradu, Srbija /
Faculty of Sport and Physical Education, University of Belgrade, Serbia*

ZDRAVSTVENA KULTURA I TJELESNA KULTURA – TOČKE SUSRETA

Autori razmatraju brojne definicije kulture, zdravstvene kulture i tjelesne kulture. Prema jednoj obuhvatnoj sociološkoj definiciji, kultura se može shvatiti kao skladište informacija i nagomilanog znanja, načina mišljenja, osjećanja i djelovanja, koje određena društvena grupa prenosi na svoje potomke. Ovu definiciju možemo transponirati u polje zdravstvene i polje tjelesne kulture. Tako se zdravstvena kultura može definirati kao skladište informacija i nagomilanog znanja, načina mišljenja, osjećanja i djelovanja vezanih za zdravlje i različite oblike zdravstvenog ponašanja. Slično tome, tjelesna se kultura može definirati kao skladište informacija i nagomilanog znanja, načina mišljenja, osjećanja i djelovanja vezanih za područje tjelesnog odgoja, rekreacije i sporta. Autori nastoje izdvojiti točke susreta zdravstvene i tjelesne kulture. Jesu li zdravlje i tjelesnost dvije osnovne točke susreta? – pitanje je na koje će autori, među ostalim, odgovoriti.

HEALTH CULTURE AND PHYSICAL CULTURE – MEETING POINTS

The authors consider numerous definitions of culture, health culture and physical culture. According to universal sociological definition, culture could be considered as a stock of information and accumulated knowledge, way of thinking, feeling and acting that certain social group transmit to their offspring. We can apply this definition to the field of health culture and the field of physical culture. Thus, health culture could be defined as a stock of information and accumulated knowledge, way of thinking, feeling and acting related to the health and different forms of health behaviour. Similarly, physical culture could be defined as a stock of information and accumulated knowledge, way of thinking, feeling and acting related to the field of physical education, recreation and sport. The authors tend to underline the meeting points of health and physical culture. Are health and physicality two main meeting points? – this is the question which should be answered among other questions.

STJEPAN RADIĆ

Katolički bogoslovni fakultet u Đakovu, Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku, Hrvatska /

Katholisch-Theologische Fakultät in Đakovo, J.-J.-Strossmayer-Universität Osijek, Kroatien

ETIKA VRLINA I (DUŠEVNO) ZDRAVLJE

Polazeći od činjenice da se u psihoterapiji govori i razmatra većma o ljudskim osjećajima, nagnućima, porivima itd., jasno je da postoje dodirne točke s etikom vrlina. Kod etike vrlina radi se o jednom području filozofske etike koje vrline ističe kao posebne ljudske sposobnosti. Vrline su sposobnosti koje nekom čovjeku pomažu uspostaviti ispravan odnos prema vlastitim osjećajima i drugim prirodnim danostima. Time se postiže jedna unutarnja harmonija, poznata istovremeno u psihologiji i psihoterapiji kao ekvilibrij. Cilj je izlaganja osvijetliti ovaj odnos etike vrlina i psihoterapije te pritom ukazati na nove perspektive. Savim konkretno: traži se odgovor na pitanje na koji način isticanje pojedinačnih vrlina poput razboritosti, umjerenosti, postojanosti (hrabrosti), samosvladavanja, opraštanja i dr. može pomoći kod rješavanja poroka poput ovisnosti, zavisti/zlobe, mržnje, lakomosti i dr. Time se istovremeno pokazuje da etika vrlina posjeduje jednu nužnu (tradicionalnu) psihoterapijsku funkciju koja se ne smije previdjeti.

TUGENDETHIK UND (SEELISCHE) GESUNDHEIT

Ausgehend von der Tatsache, dass in der Psychotherapie meistens menschliche Gefühle, Neigungen, Triebe, usw. behandelt und besprochen werden, ist klar, dass es Berührungspunkte mit der Tugendethik gibt. Bei der Tugendethik handelt es sich um einen Bereich der philosophischen Ethik, die Tugenden als besondere menschliche Dispositionen hervorhebt. Tugenden sind Dispositionen, die einem Menschen helfen, eine richtige Beziehung zu seinen Gefühlen und anderen natürlichen Gegebenheiten herzustellen. Damit gelangt man in eine innere Harmonie, die zugleich in der Psychologie sowie Psychotherapie als Equilibrium bekannt ist. Das Ziel des Vortrags ist dieses Verhältnis zwischen Tugend(ethik) und Psychotherapie zu beleuchten und dabei auf neue Perspektiven hinzuweisen. Ganz konkret: es wird die Antwort auf die Frage gesucht: Wie kann die Hervorhebung der einzelnen Tugenden wie Klugheit, Mäßigkeit, Standhaftigkeit (Tapferkeit), Selbstbeherrschung, Verzeihung, usw. beim Auflösen von Lastern wie Sucht, Neid, Hass, Gier usw. helfen? Damit zeigt sich zugleich, dass die Tugendethik eine notwendige (traditionelle) therapeutische Funktion beinhaltet, die nicht übersehen werden darf.

BILJANA RADOVANOVIĆ

*Filozofski fakultet, Sveučilište u Nišu, Srbija /
Faculty of Philosophy, University of Niš, Serbia*

FILOZOFIJA – DIJAGNOZA STANJA DRUŠTVA

U ovom se radu proučava uloga filozofije u dijagnosticiranju stanja društva. Postavljanje dijagnoze podrazumijeva uočavanje simptoma bolesti, tražanje za objašnjenjem ovih simptoma i prepoznavanje tendencija u okviru bolesnog stanja. U radu se polazi od Frommovog učenja da bolesni mogu biti ne samo pojedinci nego i društvo u cjelini. Analiziramo Frommove ideje o utjecaju društva na mentalno zdravlje njegovih članova. Postavljanje dijagnoze pojedinca zasniva se na mogućnosti usporedbe zdrave i bolesne individue. Postavljanje dijagnoze društva jest uviđanje njenih patoloških pojava, kao i bolesnih segmenata i tendencija u zajednici. Filozofija daje ocjenu jednog vremena, izražava bit epohe. Njen kritički pristup pruža mogućnost da se uoče patološke promjene i tendencije u društvu, kao i da se ponudi njihova kritička analiza.

PHILOSOPHY – DIAGNOSIS OF THE STATE OF THE SOCIETY

This paper deals with the role of philosophy in diagnosing the state of the society. Setting the diagnosis implies seeing the symptoms of illness, searching for the explanations of the symptoms and recognizing the tendencies of the illness. The paper is based on Fromm's study according to which it is not only the individual who can get ill, but also the society as a whole. We analyse Fromm's ideas about the society's influence on the mental sanity of its members. Setting the diagnosis about an individual is based on the possibility of comparing the sane individual and the insane one. Setting the diagnosis of the society means observing the pathological symptoms, as well as the insane segments and tendencies of the society. Philosophy assesses the historical period observed and expresses the essence of the epoch. Its critical approach enables it to see pathological changes and tendencies of the society, as well as to make a critical analysis of them.

NINO RASPUDIĆ

Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska /
Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Zagreb, Croatia

EPIDEMIJA I RASPAD ZAJEDNICE: PRIKAZI KUGE KOD GIOVANNIJA BOCCACCIA I ALESSANDRA MANZONIJA

Klasici talijanske književnosti, Giovanni Boccaccio i Alessandro Manzoni, na udaljenosti od pet stoljeća u svojim najznačajnijim djelima, *Decameron* i *Zaručnici (I promessi sposi)*, donose upečatljive prikaze kuge i posljedica koje je epidemija ostavljala na zajednicu. Boccaccio je suvremenik i svjedok kuge koja je 1348. poharala Firencu, dok Manzoni, s dva stoljeća odmaka, koristeći se arhivskom građom, piše o velikoj kugi u Milanu 1630. Iako su uglavljena u fikcionalna djela, oba prikaza imaju i faktografsku vrijednost. Izlaganje će analizirati dinamiku raspada društva do kojeg dolazi širenjem epidemije te modalitete urušavanja institucija i moralnih normi, polazeći od prikaza kuge kod dvojice autora.

THE EPIDEMIC AND THE DISINTEGRATION OF THE COMMUNITY: THE REPRESENTATIONS OF PLAGUE IN GIOVANNI BOCCACCIO AND ALESSANDRO MANZONI

The classics of Italian literature, Giovanni Boccaccio and Alessandro Manzoni, in their most significant works, *Decameron* and *The Betrothed (I promessi sposi)* bring stunning representations of the plague and the consequences the epidemic left for the community. Boccaccio is a contemporary witness to the plague that ravaged Florence in 1348, while Manzoni, with two centuries of hindsight, using archive materials, writes about the great plague in Milan in 1630. While embedded in the fictional works, both accounts have a factual value. The paper will analyze the dynamics of social disintegration brought by the expansion of epidemics and the modalities of the breakdown of the institutions and moral norms, starting from the representation of the plague in the two authors.

DARIJA RUPČIĆ

*Filozofski fakultet, Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku, Hrvatska /
Faculty of Philosophy, J. J. Strossmayer University of Osijek, Croatia*

BOLEST U PROCJEPU IZMEĐU BIOLOGIJE I KULTURE

Postmoderno shvaćanje bolesti kao biokulturne pojave

Namjera je rada promišljati o razvijanju jedne rasute manjinske tradicije koja razmatra značaj kulturnih utjecaja na zdravlje i bolesti. Upravo je osjetljiva ravnoteža između bolesti i kulture ono što konstituira neuhvatljivu istinu bolesti i postmoderno shvaćanje bolesti kao biokulturne pojave u biokulturnom modelu. Koristeći se literaturom i navodima nekolicine autora kao što su Michel Foucault, Hans-Georg Gadamer, Ivan Illich i David B. Morris, naglasit ćemo složenu, zamršenu i suptilnu vezu bolesti i kulture. Znanstveni, biomedicinski model, zasnovan na kartezijansko-mehanicističkoj, istrošenoj iluziji i paradigmi znanja, koji raste enormnom brzinom, promatra bolesti kao predmet i tijelo kao mehanički stroj. Iako je donio napredak i iskorišteno mnoge bolesti, otvara nam i alternativni put k novom i još uvijek neizvjesnom shvaćanju bolesti kao promjenjivog procesa koji nastaje prožimanjem kulture i biologije. Stavljajući naglasak na narativ ili priču, kritički ćemo se osvrnuti na prevladavajući biomedicinski model bolesti i sagledati mogućnost uvođenja i proširivanja postojećeg modela biokulturnim modelom bolesti. Očekivani doprinos ovoga rada ići će u smjeru teorijskog i praktičkog utemeljenja te pronalazjenja uporišta za takva promišljanja, kao i pokušaja multidimenzionalnog i pluriperspektivnog pristupa bolesti i zdravlju.

ILLNESS IN THE GAP BETWEEN BIOLOGY AND CULTURE

The Postmodern Understanding of Illness as a Biocultural Phenomenon

The intention of this paper is to reflect on the development of one tradition that considers the importance of cultural influences on health and illness. Delicate balance between illness and culture is what constitutes the elusive truth of illness and post-modern understanding of the illness as a biocultural phenomenon in biocultural model. Using the literature and the quotes by authors such as Michel Foucault, Hans-Georg Gadamer, Ivan Illich, and David B. Morris, we will bring out the complex, intricate, and subtle link between ill-

ness and culture. Scientific, biomedical model, based on the Cartesian-mechanistic, obsolete illusion and paradigm of knowledge, which is growing at enormous speed, considers illness as an object and body as a mechanical machine. Although it has brought prosperity and eradicated many diseases, it offers us the alternative path to a new and still uncertain understanding of illness as a transformable process, resulting in intertwining of culture and biology. Putting emphasis on the narrative, we will critically overview the existing dominant biomedical model of illness and consider the possibility of introducing a new biocultural model of illness and expanding the existing biomedical model of illness. The expected contribution of this work will go towards the possibilities of theoretical and practical foundation and search for the footholds of such reflection, as well as the multidimensional and pluriperspective approach to illness and health.

DAMIR SEKULIĆ

*Filozofski fakultet, Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku, Hrvatska /
Faculty of Philosophy, J. J. Strossmayer University of Osijek, Croatia*

O ODNOSU BOLESTI I ZDRAVLJA
U HUXLEYJEVU ROMANU *VRLI NOVI SVIJET*
IZ PERSPEKTIVE MARCUSEOVA RAZUMIJEVANJA
INDUSTRIJSKOG DRUŠTVA

Engleski književnik Aldous Huxley (1894.–1963.) prikazao je u romanu *Vrli novi svijet* (1932.) ekonomski sigurno i stabilno društvo. Međutim, to je društvena stabilnost narušenih međuljudskih odnosa koja zahtijeva sveobuhvatnu tehnološku kontrolu pojedinaca. Tridesetak godina kasnije, njemačko-američki mislilac Herbert Marcuse (1898.–1979.) u djelu *Čovjek jedne dimenzije* (1964.) zastupao je stav da ekonomsko-tehnološka dominacija razvijenog industrijskog društva svodi čovjeka na funkciju proizvodnog aparata. Dakle, Huxley i Marcuse opisali su u svojim djelima tehnološki razvijena društva koja počivaju na totalitarnim odrednicama, dovodeći u pitanje individualnost pojedinaca koji su svedeni na zadovoljavanje žudnji bez samosvijesti i moći kritičkog mišljenja. Posredstvom Marcuseova djela posvećenog ideologiji razvijenog industrijskog društva, u izlaganju ću analizirati odnos bolesti i zdravlja u Huxleyjevom djelu. Već na temelju te analize bit će uočljivi najvažniji nedostaci društva o kojem je Huxley pisao u svojem romanu *Vrli novi svijet*.

ON THE RELATIONSHIP OF ILLNESS AND HEALTH IN HUXLEY'S NOVEL *BRAVE NEW WORLD* FROM THE PERSPECTIVE OF MARCUSE'S UNDERSTANDING OF INDUSTRIAL SOCIETY

In his novel *Brave New World* (1932), English writer Aldous Huxley (1894–1963) presented an economically secure and stable society. However, this is a social stability of disturbed interpersonal relations which demands an all-encompassing technological control of individuals. About thirty years later, in his book *One-Dimensional Man* (1964), German-American thinker Herbert Marcuse (1898–1979) supported the claim that economic and technological domination of the developed industrial society reduces people to the function of a productive apparatus. Therefore, in their texts, Huxley and Marcuse described technologically developed societies which are based on totalitarian determinants, bringing into question one's individuality while being reduced to satisfying desires devoid of self-consciousness and the ability for critical thought. By means of Marcuse's text, which is dedicated to the ideology of a developed industrial society, in this presentation I will analyse the relationship of illness and health in Huxley's text. The principal deficiencies of the society Huxley wrote about in his novel *Brave New World* will be evident on the basis of that analysis alone.

MARIJA SELAK

*Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska /
Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Zagreb, Croatia*

ZDRAVLJE ILI KULTURA: JAVNOZDRAVSTVENE INTERVENCIJE VS. TRADICIONALNI NAČINI LIJEČENJA I POGREBNE PRAKSE U SLUČAJU EPIDEMIJE EBOLE

Vodič Međunarodnog Crvenog križa za postupanje u slučajevima katastrofa, jednako kao i ostali dokumenti koji reguliraju izvanredna stanja, naglašava da se kultura i običaji pojedine zemlje moraju poštivati prilikom intervencije međunarodnog liječničkog osoblja. No je li to uvijek moguće? U Gvineji se pogrebnim ceremonijama pripisuje »zasluga« za više od 60% slučajeva zaraženosti virusom ebola. Naime, virus je eksplodirao upravo zbog sudjelova-

nja velikog broja ljudi na sprovodu uvaženog iscjelitelja jer njihovi pogrebi tradicionalno podrazumijevaju diranje, ljubljenje i pranje tijela pokojnika. U kontekstu takve vrste epidemije rituali koji uključuju bliski kontakt s bolesnom osobom ili pokojnikom (i njegovim tjelesnim tekućinama) smatraju se »visoko rizičnima« zbog izlaganja članova zajednice smrtonosnom virusu te, posljedično, mogućeg širenja bolesti. No, s druge strane, intervencije medicinskog osoblja mogu narušiti tradicionalne iscjeliteljske i pogrebne prakse koje su važan dio kulturnog života u ruralnoj Africi. Na tom tragu, u ovom će se radu otvoriti pitanje opravdanosti tradicionalnih načina liječenja i pogrebnih praksi koje ometaju javnozdravstvene intervencije. Kako bi se ilustrirale etičke dileme koje mogu proizaći iz susreta/sukoba zdravlja i kulture uzet će se aktualni primjer nedavne epidemije ebole.

HEALTH OR CULTURE: PUBLIC HEALTH INTERVENTIONS VS. TRADITIONAL TREATMENTS AND FUNERAL PRACTICES IN CASE OF EBOLA OUTBREAK

Principles of Conduct for the International Red Cross in Disaster Response Programmes, as well as other documents that govern emergency, emphasise that culture and customs of each country must be respected during the intervention of the international medical staff. However, is it always possible? In Guinea, more than 60% of the Ebola virus infections is attributed to the burial ceremonies. The virus epidemic has exploded due to the participation of a large number of people at the funeral of a respected healer because such funerals traditionally include touching, kissing, and washing the body of the deceased. In the context of this kind of epidemic, rituals that involve close contact with the sick person or the deceased (and his bodily fluids) are considered “high risk” because they include possible exposure of community members to deadly virus and spreading of the disease. On the other hand, the intervention of medical personnel can disturb traditional healing and funeral practices, which are an important part of cultural life in rural Africa. Therefore, in this paper the question of justification of traditional treatments and funeral practices that interfere with public health interventions will be raised. To illustrate ethical dilemmas that may arise from the encounter/conflict of health and culture the example of recent Ebola outbreak will be taken into account.

DAMIR SMILJANIĆ

*Philosophische Fakultät, Universität Novi Sad, Serbien /
Filozofski fakultet, Sveučilište u Novom Sadu, Srbija*

PHILOSOPHIE ALS THERAPEUTIK Zur Deutung einer medizinischen Metapher

Im Beitrag wird die metaphorische Rede vom therapeutischen Charakter der Philosophie erörtert. Bereits in der Antike wird der Philosophie dieser Charakter zugeschrieben: einmal in der Gestalt einer Argumentationstheorie, welche sich gegen verkehrtes Denken richtet, dann in der Gestalt einer Lebenskunst, welche zur Erhaltung einer gesunden Seele beitragen soll. Im 19. und 20. Jahrhundert wird ihr Blick auf die gesamte Kultur ausgeweitet – Philosophie wird zur Kulturkritik (z. B. im Werk Friedrich Nietzsches oder der Frankfurter Schule). Schließlich wird in der Gegenwart Philosophie als eine Art Therapie verstanden, welche das Denken von der Sprachverwirrung heilen soll (Wittgenstein). Somit soll die Relevanz der Unterscheidung zwischen „gesund“ und „krank“ für das Selbstverständnis der Philosophie und ihre Rolle innerhalb der (post)modernen Diskurskultur herausgestellt werden.

FILOZOFIJA KAO TERAPEUTIKA Tumačenje jedne medicinske metafore

U prilogu se pojašnjava metaforički govor o terapeutskom karakteru filozofije. Već je u antičkom dobu filozofiji pripisivan taj karakter: jednom u obliku teorije argumentacije, koja je usmjerena protiv krivog mišljenja, a zatim u vidu umijeća življenja, koje treba doprinijeti očuvanju duševnog zdravlja. U 19. i 20. stoljeću njen fokus biva proširen na čitavu kulturu – filozofija postaje kritikom kulture (npr. u djelu Friedricha Nietzschea ili Frankfurtske škole). Naposljetku se u sadašnjosti filozofija shvaća kao neka vrsta terapije koja treba izliječiti mišljenje od jezičkih zbrka (Wittgenstein). Tako treba biti ustanovljen značaj razlike između »zdravog« i »bolesnog« za samorazumijevanje filozofije i njenu ulogu unutar (post)moderne kulture diskursa.

BARBARA STAMENKOVIĆ TADIĆ

*Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska /
Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Zagreb, Croatia*

SREĆA U NESREĆI – ZDRAVLJE U BOLESTI

Cilj je izlaganja ponuditi nekoliko mogućih filozofskih artikulacija empirijskih nalaza o pozitivnim učincima bolesti poput većeg cijenjenja zdravlja i života, promjene u životnim prioritetima, poboljšanja bliskih odnosa, vođenja zdravijeg stila života, veće brige o sebi i drugima, većeg samopouzdanja i sl. Time se želi doprinijeti dubljem razumijevanju i daljnjem teorijskom konceptualiziranju nalaza o pozitivnim učincima bolesti za koje se pokazuje da imaju značajnu ulogu u ishodima liječenja i kvaliteti života oboljelih. Istovremeno se želi pokazati da ovim nalazima neke od klasičnih filozofskih ideja dobivaju svoju empirijsku podršku. Tematizirat će se i slaba društvena prepoznatost i donedavna znanstvena marginalizacija fenomena pozitivnih učinaka bolesti u kontekstu društvenih ideala funkcionalnosti i pojavnosti te njihovih potencijalno negativnih učinaka u vidu izostanka ovih fenomena kod dijela oboljelih i neadekvatne socijalne podrške.

FORTUNE WITHIN ADVERSITY – HEALTH WITHIN ILLNESS

The aim of the presentation is to offer several possible philosophical articulations of empirical findings of positive effects of illness such as greater appreciation of health and life, a change in personal life priorities, improved close relationships, healthy lifestyle change, taking more care of self and others, feeling of being more self-assured, etc. Accordingly, the aim is to contribute to deeper understanding and theoretical conceptualization of empirical findings of positive effects of illness for which there is evidence of their significant role in therapeutic outcomes and patients' quality of life. At the same time, the aim is to demonstrate how certain classical philosophical ideas gain their empirical support through these findings. Poor social recognition and past scientific marginalisation of these phenomena will also be discussed in the context of social ideals of functionality and appearance and their possible negative effects in a manner of absence of these phenomena among some of the patients and inadequate social support.

GORAN SUNAJKO

*Leksikografski zavod »Miroslav Krleža«, Zagreb, Hrvatska /
Miroslav Krleža Institute of Lexicography, Zagreb, Croatia*

DRŽAVA KAO LIJEČNIK – GRAĐANI KAO PACIJENTI

Politizacija ludila u Foucaultovu diskursu

Izlaganje se temelji na problematiziranju ontološkog statusa »norme« u diskursu Michela Foucaulta. Pojam norme razmatra se, prije svega, u okviru filozofijskopravne i filozofijskopolitičke pozicije koja je u Foucaulta utemeljena na medicinskim pretpostavkama odnosa normalnosti i ludila. Riječ je o rekonstrukciji Foucaultovih djela koja razmatraju kliniku, umobolnicu i zatvor kao izvore disciplinirajuće moći države nad podanicima. Takav obrazac liječnik–pacijent u potpunosti se može primijeniti na suvremeni diskurs političkoga odnosa države (institucija) i građana, osobito u njihovu zahtjevu za »normalnošću građanaka«. Normalnost se u okviru Foucaultova mišljenja određuje kao imperativ djelovanja sukladno pravnim ili društvenim normama. Sve suprotno tome jest nenormalno ponašanje, odnosno ono koje nije moguće normirati. Smisao izlaganja jest ukazati na to da »nenormalno« ponašanje krije slobodnu pretpostavku svake normativnosti.

THE STATE AS A DOCTOR – THE CITIZENS AS PATIENTS

The Politicization of Insanity in Foucault's Discourse

The presentation is based on the consideration of the ontological status of the "norm" in Michel Foucault's discourse. The concept of a norm is considered primarily in terms of political philosophy and philosophy of law, which is based, according to Foucault, on medical assumptions of the normality–insanity relationship. The paper is a reconstruction of Foucault's works that have considered the clinic, the mental hospital and the prison as the sources of disciplinary power of the state over its subjects. This doctor–patient pattern is fully applicable to the contemporary discourse of the political relations between the state (institutions) and citizens, especially in their request for the "normality of citizens". Within Foucault's philosophy normality is determined as an imperative of action in accordance with the legal or social norms. On the other side stands the abnormal behaviour or one that cannot be standardised. The purpose of this presentation is to point out that the "abnormal" behaviour hides the free assumption of any normativity.

MATIJA MATO ŠKERBIĆ

High School of Electrical and Mechanical Engineering Varaždin & Music School Varaždin & National Center for the Evaluation of Education, Zagreb, Croatia / Elektrostrojarska škola Varaždin & Glazbena škola u Varaždinu & Nacionalni centar za vanjsko vrednovanje obrazovanja, Zagreb, Hrvatska

ETHICS OF DOPING IN SPORTS IN *JOURNAL OF THE PHILOSOPHY OF SPORT*

Exactly 35 years ago *Journal of the Philosophy of Sport* introduced the problem of doping in the W. M. Brown's article "Ethics, Drugs and Sport" (Vol. 7, Issue 1, 1980). Since then, *PED (Performance Enhancing Drug)* or *doping* has become one of the most dominant topics in the field of ethics in sport, especially in terms of athletes' health. On the one hand, author presents figures based on his research: the number of articles and reviews (38), special issues (1), and authors (45). On the other hand, the author shows the main directions of the development of the views on and attitudes towards doping, as well as an on-going debate between supporters of traditional ethical arguments for banning of doping in sports and the ones that criticise that position in detail, in order to support the claim that the ban is not justified and should therefore be lifted for professional athletes. In this regard, author has considered *the Argument of Harming Self and Others*, *the Argument of Unfair Advantage*, and *the Argument from Increased Health Care Costs to Others*.

ETIKA DOPINGA U SPORTU U ČASOPISU *JOURNAL OF THE PHILOSOPHY OF SPORT*

Prije točno 35 godina *Journal of the Philosophy of Sport* započeo je s razmatranjem problematike dopinga u sportu objavljivanjem rada W. M. Browna »Ethics, Drugs and Sport« (god. 7, sv. 1, 1980). Od tada *PED (Performance Enhancing Drug)* ili *doping* postaje jedna od dominantnih tema etike sporta, posebice s aspekta zdravlja sportaša. Nakon kvantitativnih podataka o broju članaka i recenzija objavljenih u časopisu (38), specijaliziranih izdanja (1) te autora (45), autor iznosi glavne smjerove razvoja pogleda na doping i stavova o doping-u. Posebnu pažnju posvećuje debati oko dozvole, odnosno zabrane dopinga za profesionalne sportaše, te mjere u kojoj je, s moralnog gledišta, korištenje dopinga (ne)dopustivo. Pritom raspravlja o trima glavnim argumentima: *argument činjenja štete sebi i drugima*, *argument stjecanja nepravedne prednosti* te *argument povećanja troškova zdravstvene skrbi za druge*.

FULVIO ŠURAN

*Odjel za studij na talijanskom jeziku, Sveučilište Jurja Dobrile u Puli, Hrvatska /
Department for Studies in the Italian Language, Juraj Dobrila University of Pula,
Croatia*

MARKIZ DE SADE: GRANICE I BEZGRANIČJA LJUDSKE PRIRODE

Ovo je izlaganje posvećeno Donatienu Alphonseu Françoisu de Sadeu (1740.–1814.) i njegovu djelu: uranjanju u ljudsku podsvijest; traganju za širinama i granicama ljudske seksualnosti; nastojanju da seksualno-tjelesno prožima sa seksualnim maštovitim motivima podsvijesti. Njegove su ideje sve do danas ostale kontroverzne i za mnoge neprihvatljive. Ipak, u svim domenama stvaralaštva i svakodnevnoga života povremeno uskrsavaju pokušaji traganja za novim saznanjima o rasponima ljudske seksualnosti – od književnih djela do seksoloških rasprava, od kazališnih i filmskih predstava do privatnih partija i tuluma.

MARQUIS DE SADE: BOUNDARIES AND BOUNDLESSNESS OF HUMAN NATURE

This paper is devoted to an unusual personality named Donatien Alphonse François de Sade (1740–1814). De Sade had the desire to explore the widths and boundaries of human sexuality by trying to imbue bodily sexuality with imaginative sexuality. Until now, Sade's ideas, due to their controversy, have remained unacceptable to many. Yet, in all domains of creativity and everyday life, occasional attempts to resurrect the research for new knowledge about the extents of human sexuality can be found – from literature to sexological debates, and from theatre and movie performances to private parties.

RAJKA ŠVRLJUGA

Centar za odgoj i obrazovanje, Rijeka, Hrvatska /
Centre for Education, Rijeka, Croatia

NOVI POGLED NA DJECU I UČENIKE S TEŠKOĆAMA POLAZEĆI OD MATERIJALISTIČKE FILOZOFIJE 18. STOLJEĆA

Neki su filozofi učenje, tj. upoznavanje objektivnoga vanjskog svijeta, svodili na razum i tvrdili da je ono neovisno o svakom osjetilnom iskustvu, a drugi na osjetila, tvrdeći da su osjetila, a ne um, primarna u učenju. Jedni su, dakle, smatrali da osoba zdravog uma, bez obzira na stanje osjetila, može učiti (racionalisti), a drugi da osoba zdravih osjetila, bez obzira na stanje uma, također može stjecati znanje (senzualisti, prema kojima nema ničega u ljudskom umu što prethodno nije prošlo kroz osjetila). U tom pogledu posebno mjesto pripada materijalistima 18. stoljeća (La Mettrie, Holbach, Helvetius, Diderot). Diderotova pisma – »Pismo o slijepima namijenjeno onima koji vide« i »Pismo o gluhima i nijemima namijenjeno onima koji čuju« – upućena tadašnjim tijelima vlasti u Francuskoj (i općenito francuskoj javnosti), skreću pažnju na slijepu i gluhe osobe, a indirektno i na druge vrste teškoća s prijedlogom da se sustavnije izučavaju i rješavaju njihovi obrazovni i socijalni problemi. To je pismo imalo odjeka ne samo u Francuskoj nego i širom svijeta, a za njega je Max Schöffler u djelu *Slijepi u životu naroda* (1956.) rekao da predstavlja most preko kojega su slijepu osobe iz srednjeg vijeka ušle u 19. stoljeće.

NEW APPROACH TO CHILDREN AND STUDENTS WITH DISABILITIES STARTING FROM THE 18th CENTURY MATERIALIST PHILOSOPHY

Some philosophers reduced learning, i.e. getting to know the objective external world, to reason and claimed that it is independent of any sensory experience, while others reduced it to the senses, claiming that the senses, and not the mind, has a crucial role in learning. According to the first (rationalists), a person of sound mind, whatever the state of the senses, can learn, while according to the second, healthy persons' feeling, regardless of the state of mind, can gain knowledge (sensualists, according to which there is nothing in the human mind which has not previously passed through the senses). In this regard, a special place belongs to the materialists of the 18th century (La Mettrie,

Holbach, Helvetius, Diderot). Diderot's letters – "The Letter on the Blind for the Use of Those Who See" and "Letter on the Deaf and Numb for the Use of Those Who Hear" – sent to the French authorities (and French general public) draw attention to the blind and deaf people, and indirectly to other kinds of difficulties with the proposal that the educational and social problems of such persons should be more systematically studied and solved. These letters had reverberations not only in France but throughout the world. Max Schöffler, in his book *The Blind in the Life of the People* (1956), said that they were a bridge over which the blind people from the Middle Ages entered the 19th century.

IRIS TIČAC

*Odjel za filozofiju, Sveučilište u Zadru, Hrvatska /
Abteilung für Philosophie, Universität Zadar, Kroatien*

KRITIKA »KULTA ZDRAVLJA« IZ HERMENEUTIČKE I ETIČKE PERSPEKTIVE

S osloncem u Gadamerovu govoru o »skrivenosti« zdravlja i misli Klauza Dörnera o »neshvatljivosti« i »nerazlučivosti« zdravlja, ovim prilogom nastojimo kritički razmotriti pojam zdravlja. Unatoč svim teškoćama koje su povezane s »neshvatljivošću« zdravlja, pokušavamo pokazati da je moguće misliti pojam zdravlja ne samo kao »stanje samozaboravljenosti«, nego i kao »stanje našeg biti-čovjek«, »hrabrost za vlastito oblikovanje života« (Gadamer), »skriveno dobro«. Time dotičemo personalističku i etičku dimenziju zdravlja. Pritom se pokazuje da nije moguće odgovoriti na pitanje o značenju zdravlja ako se ne vodi računa o čitavom našem svijetu života. Budući se zdravlje ne može racionalno planirati i sačiniti, a unatoč tome jest »skriveno dobro«, postavljaju nam se sljedeća pitanja: Koje se konsekvence iz toga nadaju za današnje programe prevencije? Ne spada li i sposobnost trpljenja, naše ophođenje s umiranjem i smrću, u »zdravi pojam zdravlja«? U suprotnosti spram tendencije apsolutiziranja zdravlja, koje vodi do umanjivanja njegove vrijednosti, autorica pledira za očuvanje »skrivenosti« zdravlja.

KRITIK DES „GESUNDHEITSKULTES“ AUS DER HERMENEUTISCHEN UND ETHISCHEN PERSPEKTIVE

In Anlehnung an Gadammers Rede von der „Verborgtheit“ der Gesundheit und Klaus Dörners Gedanke von einer „Unfasslichkeit“ und „Ungrenzbarkeit“ der Gesundheit, nehmen wir in diesem Beitrag eine kritische Auseinandersetzung mit dem Begriff der Gesundheit vor. Trotz aller Schwierigkeiten, die sich mit dem Unfasslichkeit von Gesundheit verbinden, versuchen wir zu zeigen, wie man den Gesundheitsbegriff nicht nur als einen „Zustand des Selbstvergessenheit“, sondern auch als einen „Zustand unseres Menschseins“, als „Mut zu eigenen Gestaltung des Lebens“ (Gadamer) und als ein „verborgenes Gut“ durchdenken kann. Damit berühren wir eine personalistische und ethische Dimension der Gesundheit. Es zeigt sich dabei, dass es nicht möglich ist, auf die Frage nach der Bedeutung der Gesundheit zu antworten, ohne die Berücksichtigung unserer gesamten Lebenswelt. Da die Gesundheit nicht rationalisierbar, machbar sei, und trotzdem ein „verborgenes Gut“ sei, stellen sich uns die folgenden Fragen: Welche Konsequenzen für die heutige Präventionsprogramme sich daraus ergeben? In welchem Sinne ist von einer normativen Rolle der Gesundheit zu sprechen? Gehört nicht auch die Fähigkeit zu leiden, unser Umgang mit dem Sterben und Tod, zu einem „gesunden Gesundheitsbegriff“ zu? Im Gegensatz zur Tendenz der Verabsolutisierung der Gesundheit, die zur Minderung des Wertes der Gesundheit führt, plädiert die Autorin für die Bewahrung der „Verborgtheit“ der Gesundheit.

LINO VELJAK

*Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska /
Philosophische Fakultät, Universität Zagreb, Kroatien*

ZDRAVLJE I ZDRAV RAZUM – DRUŠTVENI ASPEKTI

Često se tvrdi: posjedovanje zdrava razuma uvjet je duševnoga zdravlja, a ovo je nerazdvojno povezano s tjelesnim zdravljem (*mens sana in corpore sano*). Ima li se, međutim, u vidu što se u različitim epohama smatralo zdravorazumskim evidentnostima (i što se danas toliko često opravdava zdravim razumom), valjalo bi propitati zdravlje zdravog razuma, ali i koncept duševnoga i tjelesnog zdravlja kakav se oblikuje na temelju nekritičkog prihvatanja neupitnosti zdravog razuma.

DIE GESUNDHEIT UND DER GESUNDE MENSCHENVERSTAND – SOZIALE ASPEKTE

Man hört oft, dass der gesunde Menschenverstand eine unentbehrliche Bedingung der seelischen Gesundheit sei; die seelische Gesundheit ist mit der körperlichen Gesundheit unzertrennlich verbunden. Nimmt man doch im Betracht, was alles in den verschiedenen Epochen als Evidenzen des gesunden Menschenverstands gehalten wurde (und auch heute gehalten wird), würde es nötig, die Frage um die Gesundheit des gesunden Menschenverstands zu stellen, als auch die Frage um den auf der unkritisch aufgenommenen Unbestreitbarkeit des gesunden Menschenverstands begründeten Begriff der seelischen und körperlichen Gesundheit.

NENAD VERTOVŠEK

*Sveučilište u Zadru, Hrvatska /
University of Zadar, Croatia*

ZDRAVLJE KAO KOORDINACIJA UMA I TIJELA U ISTOČNJAČKOJ KULTURI I FILOZOFIJI – DISCIPLINOM DO BESMRTNOSTI

Premda se tradicija ratništva i u zapadnim kulturama i filozofijama vezivala uz zdravlje tijela i duha te nastojanja da se tjelesnom disciplinom ostvaruju i duhovni ciljevi, u istočnjačkoj kulturi i filozofiji koordinacija uma i tijela bila je uvijek posebno naglašena. Škole ratništva i borilačkih vještina neizbježno su značile i duhovnu obuku. Bio je to koncept zdrave osobe bez oštre razlike između tjelesnog i umnog ili ljudskog djelovanja i karaktera. Tijelo i svijest, mentalni i fizički aspekti, duh kao »proizvod uma«, ali i pokreta i kretanja, muško i žensko načelo su-djelovanja – uvijek su bili dvije strane istog svijeta. Zdrav život, kao jedan od ciljeva Istočnjaka neopterećenih »griehom putenosti«, postiže se pročišćavanjem tijela, ali i duhovnom disciplinom, pa je tako »zdrav čovjek« na Istoku ujedno i novi, inicirani Čovjek i, prije svega, čovjek Puta i Vrline.

HEALTH AS THE MIND AND BODY COORDINATION IN EASTERN CULTURE AND PHILOSOPHY – THROUGH THE DISCIPLINE TO IMMORTALITY

Although the tradition of war skills in Western cultures and philosophies is also tied to the health of body and spirit as well as to the efforts of body discipline to achieve physical and spiritual goals, in Eastern culture and philosophy mind and body coordination in war skills and martial arts was always particularly emphasised. Training of warriors inevitably meant a spiritual training, as well. It was a concept of a healthy person with no sharp difference between the body and mind or human action and character. The body and consciousness, spirit as the “product of the mind” and also as a product of moves and movements, male and female principle of co-operation – have always been two sides of the same world. A healthy life is also one of the goals for Easterners, not burdened with the “sin of sensuality”, so the “healthy person” in the East also means the new, initiated Human, and a Man of the Path and Virtue.

MIROSLAV VIĆENTIJEVIĆ

*Fakultet dramskih umjetnosti, Sveučilište u Beogradu, Srbija /
Fakultät der dramatischen Künste, Universität Belgrad, Serbien*

BIOTEHNOLOGIJA IZNAD NORME ZDRAVLJA

Izlaganje se osvrće na ideju o slobodi izbora roditelja kada su u pitanju željene osobine njihovih potomaka, na osnovu kojih bi u budućnosti mogli imati kvalitetniji život. Dosadašnja tehnologija nije pokazala dovoljno veliku vjerovatnost uspjeha pri biranju osobina potomstva. Nove bi tehnologije u bliskoj budućnosti omogućavale ženi da napravi izbor potomstva tako što će moći da zatrudni »genetičkom kopijom« ili »klonom genija«. Prema Nicholasu Agar-u, osnovni prigovor ovom konceptu tiče se iracionalnih argumenata: straha i moralne odbojnosti prema genetičkim intervencijama. Postavlja se pitanje društvenih i epistemoloških implikacija ovakvog odbacivanja. Je li iracionalnost straha i moralnog gađenja dio normalnog funkcioniranja karakterističnog za ljudsku vrstu? Vodi li preciznost novih reproduktivnih tehnologija u slobodu izbora željenih osobina ili je to put u tiraniju roditelja nad djecom, koji vodi u seksualnu i općenito društvenu uniformnost. Na osnovi izloženih dilema i polazeći od poznatog podatka da strah i moralna odbojnost predstavljaju ne

samo značajne antropološke i socio-kulturne elemente u društvenoj organizaciji, ukazat ćemo na to da su one također dijelom normalnog ljudskog funkcioniranja. Podsjetit ćemo na važnost ili smisao spolne reprodukcije, odnosno seksa (prirodnih veza) u stvaranju društvenih veza. Uočeno je da koncept liberalne eugenike ne bi doveo do reprodukcije binarnih osobina nego isključivo do samoreprodukcije žena, što može predstavljati put u aseksualno društvo.

BIOTECHNOLOGIE JENSEITS DER GESUNDHEITSNORM

Diese Abhandlung berücksichtigt die Wahlfreiheit der Eltern, wenn es um die gewünschten Eigenschaften ihrer Kinder geht, nach denen sie in der Zukunft ein besseres Leben haben könnten. Die bisherige Technologie hat keine wesentliche Erfolgswahrscheinlichkeit bei der Auswahl von Eigenschaften der Nachkommen. In der nahen Zukunft könnten neue Technologien der Frau ermöglichen, die Auswahl der Nachkommen zu treffen, indem sie durch eine „genetische Kopie“ oder „einen Genieklon“ schwanger werden kann. Der Haupteinwand gegen dieses Konzeptes, so Nicholas Agar, besteht auf den irrationalen Argumenten: auf der Angst und moralischem Abscheu gegen genetische Interventionen. Da kommt die Frage der sozialen und epistemologischen Implikationen solcher Ablehnung vor. Ist die Irrationalität der Angst und des moralischen Abscheus der Teil der normalen Funktionalitäten, die für die menschliche Spezies charakteristisch sind? Führt die Empfindlichkeit der neuen Reproduktionstechnologien zur Wahlfreiheit der gewünschten Eigenschaften oder stellt sie den Weg bis zur Tyrannei der Eltern über den Kindern dar und führt zur sexuellen und allgemeinen sozialen Uniformität? Aufgrund der genannten Dilemmas und ausgehend von der bekannten Tatsachen, dass die Angst und der moralische Abscheu nicht nur die wichtigen anthropologischen und sozio-kulturellen Elemente in der sozialen Organisation darstellen, werden wir auch darauf hinweisen, dass sie auch der Teil des normalen menschlichen Funktionierens sind. Wir werden an die Wichtigkeit oder den Sinn der geschlechtlichen Reproduktion – des Sexes (der natürlichen Verbindungen) in der Herstellung von den gesellschaftlichen Verbindungen erinnern. Es wurde festgestellt, dass das Konzept der liberalen Eugenik bis zur Reproduktion von binären Eigenschaften nicht führen würde, sondern ausschließlich zur Selbstreproduktion von Frauen, was aber den Weg in die asexuelle Gesellschaft sein könnte.

MARKO VUČETIĆ

*Odjel za filozofiju, Sveučilište u Zadru, Hrvatska /
Abteilung für Philosophie, Universität Zadar, Kroatien*

KULTURA I ZDRAVLJE U SVJETLU FENOMENOLOGIJE KAROLA WOJTYŁA

Namjera je ovog izlaganja da se kultura i zdravlje sagledaju iz perspektive fenomenologije čina Karola Wojtyła, koja se opire svim oblicima redukcionističkih hermeneutika. Wojtyła je svjestan da se redukcionističkom hermeneutikom naravi čovjek pretvara ili u metafizičko biće, koje djeluje kao utvara u svijetu događajnosti, ili u biće nedefiniranog subjektiviteta, kojemu odgovara spontanitet djelovanja. Naprotiv, kada se narav poima u dvostrukom određenju, onda se njome izriče stvarnost stabilnosti, metafizičke i egzistencijalne definiranosti, kao i dinamizam djelovanja. Narav jest statična u metafizičkom i ontološkom pogledu, pa ljudsko biće jest trajno određeno svojom naravi. Ono, naime, najprije ne biva da bi potom bivalo kao čovjek, nego samim bivanjem jest čovjek. Narav, nadalje, određuje i dinamizam na području djelovanja, i to djelovanja kojim se osoba *ad extra* očituje kao subjekt pripadajućih čina, ali i *ad intra*, u smislu da taj dinamizam potpuno prožima samu ontološku strukturu subjekta. Ukoliko se opisani dinamizam uzme u raspravu kod određenja vlastitosti zdravlja i kulture, dolazi se do uvida kojima se otkrivaju ili strukture humaniziranja ili strukture dehumaniziranja svijeta.

KULTUR UND GESUNDHEIT IM LICHT DER PHÄNOMENOLOGIE VON KAROL WOJTYŁA

Primäre Intention des vorliegenden Vortrags ist, die Kultur und Gesundheit vom Standpunkt und aus Sicht jener Aktphänomenologie von Karol Wojtyła darzustellen, die gängigen Weisen jeglicher Reduktionshermeneutik offensichtlich auszuweichen scheint. Freilich ist sich Wojtyła dessen bewußt, dass der Mensch durch eine reduktionistische Hermeneutik seiner Natur entweder zu einem metaphysischen Wesen, das wie ein Gespenst in der Geschehenswelt handelt, oder zu einem Wesen der unbestimmten Subjektivität, das sich als bloße Handlungsspontanität zeigt, reduziert wird. Im Gegenteil, wenn die menschliche Natur in ihrer doppelten Bestimmung gesehen und angenommen wird, drückt sich dadurch die Wirklichkeit der Stabilität, der metaphysischen und existentiellen Bestimmung, sowie die Handlungsdynamik aus. Die

menschliche Natur ist im metaphysischen und im ontologischen Sinne statisch. Dementsprechend wird das menschliche Wesen gerade durch seine Natur dauerhaft bestimmt. Das menschliche Wesen entsteht nicht zuerst als solches, um erst danach (als) konkreter Mensch zu werden, sondern es durch die Entstehung selbst der Mensch ist. Die Natur bestimmt überdies auch die Dynamik im Handlungsbereich: einerseits in konkreter Handlung, wodurch sich die Person als Subjekt der ihr zugehörigen Taten *ad extra* äußert, und andererseits, *ad intra*, im Sinne, dass diese Dynamik die ontologische Struktur des Subjektes gänzlich durchdringt. Wenn diese Dynamik beim Bestimmungsversuch von Gesundheit und Kultur in Betracht gezogen wird, eröffnet sich erst dadurch eine tiefere Einsicht in die Welt-Humanisierungs- oder Welt-Enthumanisierungsstrukturen.

DAVOR VUKOVIĆ

Katolički bogoslovni fakultet u Đakovu, Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku, Hrvatska /

Katholisch-Theologische Fakultät in Đakovo, J.-J.-Strossmayer-Universität Osijek, Kroatien

MEMORIA PASSIONIS U TEOLOGIJI JOHANNA BAPTISTA METZA

U ovom radu želimo promišljati o temi patnje u svjetlu misli njemačkog teologa Johanna Baptista Metza. Iskustvo patnje duboko obilježava židovsko-kršćansku tradiciju, ali patnja predstavlja i univerzalni ljudski fenomen te je, kao takva, prisutna u cijeloj ljudskoj povijesti. Metz, međutim, ističe da su i kršćanska teologija i postmoderna zaboravile pitanje ljudskog trpljenja u povijesti. Stoga njemački autor predlaže teologiju koja će biti spomen patnje (*memoria passionis*), a shodno tome, stav kršćanina treba biti bitno obilježen su-patnjom u susretu s patnjom drugoga. Riječ je, prema Metzu, o su-patničkoj odgovornosti za svijet, o mistici otvorenih očiju spram patničkog čovjeka. Umjesto postmodernog zaborava i kulturne amnezije, Metz nudi spomen patnje i osjetljivost za trpljenje drugih.

MEMORIA PASSIONIS IN DER THEOLOGIE VON JOHANN BAPTIST METZ

In diesem Vortrag möchten wir über das Thema des Leidens im Lichte der Theologie von Johann Baptist Metz überlegen. Die Erfahrung des Leidens bezeichnet tief einerseits christlich-jüdische Tradition und andererseits universal menschliches Phänomen. Auf diese Weise ist es durch die ganze menschliche Geschichte anwesend. Metz vertritt aber der Meinung, dass sowohl christliche Tradition als auch Postmoderne die Frage des menschlichen Leidens vergessen haben. Demzufolge schlägt deutscher Theologe die Theologie dar, die Gedächtnis des Leidens (*memoria passionis*) sein wird. Diesbezüglich soll die Stellung des Christen in Begegnung mit anderen wesentlich mit dem Mitleiden bezeichnet werden. Es handelt sich nach Metz über eine mitleidende Verantwortung für die Welt, über eine Mystik der offenen Augen gegenüber dem leidenden Menschen. Statt des postmodernen Vergessens und kultureller Amnesie, bietet Metz das Gedächtnis des Leidens und Empfindlichkeit für das Leiden des anderen an.

DIVNA VUKSANOVIĆ

*Fakultet dramskih umjetnosti, Umjetničko sveučilište u Beogradu, Srbija /
Faculty of Dramatic Arts, University of Arts in Belgrade, Serbia*

MEDIJI, KULTURA I ZDRAVLJE

Izlaganje problematizira relaciju suvremenih medija i fenomena zdravlja. Naime, osim činjenice da je tema zdravlja jedan od čestih sadržaja kako medija masovnih komunikacija tako i Interneta i tzv. novih medija, mediji mogu utjecati i na zdravlje, što se ne odnosi samo na domete njihove informativne funkcije (briga o zdravlju, preventiva, savjeti pacijentima, njegovanje kulture zdravlja) ili pak tretiranje posljedica djelovanja medija na psihičko zdravlje pojedinca (primjeri medijske ovisnosti, agresije i sl.) nego i na njihov ukupni utjecaj na čovjeka. S jedne strane, ovo pitanje pada u domenu ekologije medija, koja se bavi, pojednostavljeno rečeno, utjecajem tehnologije na čovjeka, dok na drugoj strani stvar očuvanja zdravlja, prvenstveno čovjekova psihičkog zdravlja, jest pitanje »preventive«, odnosno neophodne edukacije u ovom području, kojom bi se trebala baviti »medijska pismenost« i, šire gledano, filozofija medija, o čemu će biti govora u izlaganju.

MEDIA, CULTURE, AND HEALTH

The paper questions the relation of the contemporary media and the phenomenon of health. Apart from the fact that the topic of health is one of the common contents of mass communication media and the Internet and the so-called new media, the media can have an impact on health, which refers not only to the achievements of their informative function (health care, prevention, advices to patients, supporting the culture of health) or treating the consequences of the activities of the media on the individual's mental health (e.g. media addiction, aggression, etc.), but also to their overall impact on humans. On the one hand, this question is in the domain of media ecology that deals, in simple terms, with the impact of technology on humans; on the other hand, the matter of health preservation, primarily human mental health, is a question of "prevention" or the necessary education in this field, which should be engaged in "media literacy" and, more broadly, philosophy of the media, which will be discussed in the paper.

MARTINA ŽEŽELJ

*Filozofski fakultet, Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku, Hrvatska /
Faculty of Philosophy, J. J. Strossmayer University of Osijek, Croatia*

FREUDOVO RAZUMIJEVANJE ZDRAVLJA KULTURE

Ovaj rad polazi od Freudova određenja kulture, razmatrajući genuzu i psihičke temelje na kojima počiva kultura. Prema njemu je kultura utemeljena na potiskivanju; dakle, Ja se odriče zadovoljenja svojih libidalnih nagona kako bi sublimiralo libidalnu energiju za kulturno prihvatljive ciljeve. Iz navedenog proizlazi paradoksalna situacija: da se kultura, iako je njezina primarna zadaća zaštita pojedinaca i njihova dobrobit, temelji na odricanjima pojedinaca. To suprotstavlja ciljeve pojedinca i kulture; kultura zahtjeva potiskivanje njezinih članova s ciljem izgradnje kulture kroz sublimiranu libidalnu energiju pojedinaca, dok pojedinci teže zadovoljenju svojih želja. Ishod takvog odnošenja kulture i pojedinca jest da zdravlje kulture vodi k bolesti pojedinca; naime, čovjek postaje neurotičan jer ne može podnijeti obim potiskivanja koji zahtijeva kultura.

FREUD'S UNDERSTANDING OF THE HEALTH OF CULTURE

This paper sets out with Freud's definition of culture, examining the genesis and psychological foundations of culture. According to Freud, culture is based on the repression; the I renounces the need to satisfy its libidinal drive and sublimates it into culturally acceptable goals. This reveals a paradox: although the primary role of culture is to protect the individual and the individual's well-being, culture is actually based on the renunciation made by individuals. This creates an opposition between the goals of culture and those of an individual: while culture requires the repression of its members with the goal of creation of culture using the sublimated libidinal energy of the individual, the individual seeks to gratify one's desires. This type of relationship between culture and the individual suggests that the health of culture leads to the disease of the individual; the individual develops neurosis because the individual cannot bear the extent of suppression required by culture.

**22. simpozij
S PETRIĆEM U ŽARIŠTU:
HRVATSKI FILOZOFI U EUROPSKOM KONTEKSTU**

**22nd Symposium
WITH PETRIĆ IN FOCUS:
CROATIAN PHILOSOPHERS IN THE EUROPEAN CONTEXT**

ERNA BANIĆ-PAJNIĆ

*Institut za filozofiju, Zagreb, Hrvatska /
Institute of Philosophy, Zagreb, Croatia*

JEDNO ČITANJE PLATONOVA *TIMEJA* U 12. STOLJEĆU

Platonov *Timej* temeljni je tekst na koji se oslanja Herman Dalmatin pri formuliranju ključnih stavova svoje kozmologije izložene u djelu *De essentiis*. Glavni izvor poznavanja toga Platonova dijaloga Hermanu je prijevod *Timeja* što ga je koncem 4. stoljeća sačinio Kalcidije, koji je svoj prijevod popratio i komentarom. Kalcidijev prijevod i komentar odnose se samo na dio *Timeja* od 17A do 53C.

U tekstu se polazi od pitanja koliko Herman u formuliranju temeljnih stavova svoje filozofije i u tumačenju Platonovih stavova o pojedinim pitanjima duguje Kalcidijevu komentaru. Da bi se odgovorilo na to pitanje, u tekstu se iznose sličnosti i razlike u Kalcidijevim i Hermanovim stavovima. Naročita pozornost se pridaje razlikama, pri čemu se naglasak stavlja na ulogu astrologije i hermetizma u Hermanovoj filozofiji, dakle na one slojeve mišljenja i tradicije, koje on preuzima i razrađuje pod utjecajem arapskih filozofa. Pritom se upozorava na to da su i arapski filozofi doprinijeli upoznavanju Zapada s hermetičkom tradicijom, čime se ispravlja dosadašnje uvjerenje da je ta tradicija prisutna na Zapadu isključivo zahvaljujući latinskim izvorima.

U tekstu se ujedno nastoji pokazati da se upravo u tim slojevima Hermanova mišljenja, u kojima su najizrazitiji arapski utjecaji, potvrđuje teza

Raymonda Klíbanskog o kontinuitetu između srednjovjekovnog i renesansnog filozofijskog mišljenja, napose onog platoníčkog usmjerenja.

Ključne riječi: Herman Dalmatin / Hermannus Dalmata, Calcidije, Platon, Timej, astrologija, hermetizam

Referat je izrađen u okviru projekta *Hrvatska filozofija i znanost u europskom kontekstu od 12. do 20. stoljeća* (br. 3524) koji podupire Hrvatska zaklada za znanost.

ONE WAY OF READING PLATO'S *TIMAEUS* IN THE 12TH CENTURY

Plato's *Timaeus* is the basic text on which relies Herman Dalmatin when formulating the key positions of his cosmology exposed in his work *De essentiis*. The only source of knowledge of Plato's dialogue *Timaeus* for Herman is the translation made by Calcidius toward the end of the 4th century. Calcidius accompanied his translation with the commentary. Calcidius' translation and commentary relate only to part of the *Timaeus* from 17A to 53C.

The article starts with the question how much does Herman, in the formulation of the fundamental positions of his philosophy and in the interpretation of Plato's views on certain issues owes to Calcidius' commentary. In order to answer that question in the text we expose the similarities and differences in Calcidius' and Herman's attitudes. Particular attention is paid to the differences, with the emphasis on the role of astrology and Hermeticism in Herman's philosophy. These are those layers of thought and tradition, which he takes over and elaborates under the influence of the Arab philosophers. Eventually we point out that the Arab philosophers contributed to the introduction of the Hermetic tradition to the West, which corrects the current belief that this tradition is present in the West only thanks to the Latin sources.

We are also trying to show that thanks to those layers of Herman's thought, which he developed under the Arabic influences, the thesis of Raymond Klíbansky of continuity between medieval and Renaissance, especially Platonic philosophical thought, can be confirmed.

Key words: Herman Dalmatin / Hermannus Dalmata, Calcidius, Plato, *Timaeus*, astrology, Hermeticism

This work has been fully supported by Croatian Science Foundation under the project *Croatian Philosophy and Science in the European Context between the 12th and 20th Century* (no. 3524).

PAVO BARIŠIĆ

Institut za filozofiju, Zagreb, Hrvatska; Filozofski fakultet, Sveučilište u Splitu, Hrvatska /

Institute of Philosophy, Zagreb, Croatia; Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Split, Croatia

ODNOS MAŽURANIĆA I STARČEVIĆA S MOTRIŠTA FILOZOFIJE PRAVA

Tko je autor *Političkih iskrica*?

Usporedba Mažuranićevih i Starčevićevih stajališta pokazuje ne samo začudnu blizinu i sličnost stila nego i srodnost njihove argumentacije koja će zavesti i najizvrsnije poznavatelje opusa jednoga i drugoga pisca u nedoumice vezane uz autorstvo pojedinih djela. Poteškoće u razlučivanju pravoga autorstva niza od 24 aforizma objavljena pod nazivom *Političke iskrice* bit će glavni predmet razmatranja u ovom predavanju. Tekst je tiskan u prvom hrvatskom demokratskom glasilu *Slavenskom Jugu* od 10. prosinca 1848. do 20. siječnja 1849. i potpisan je inicijalima prvoga i posljednjeg slova latinske abecede – A. Z. Prije pola stoljeća Josip Horvat pripisao je autorstvo toga niza Ivanu Mažuraniću. Pomnija raščlamba teksta dovela je do zanimljiva otkrića. Stavovi i izričaji u ovom spisu bliže su Starčeviću nego Mažuranićevu diskursu. Navest ću nekoliko razloga u potkrjepu hipoteze da je Mažuranićevo autorstvo ovoga teksta manje vjerojatno. Potom ću obrazložiti hipotezu da autor ovoga spisa nije Mažuranić nego zapravo Starčević. Slijedi tematska razredba pojedinih aforizama prožeta osvrtima na Mažuranićeve i Starčevićeve teze.

Ključne riječi: filozofija, pravo, politički aforizmi, Ivan Mažuranić, Ante Starčević

Referat je izraden u okviru projekta *Hrvatska filozofija i znanost u europskom kontekstu od 12. do 20. stoljeća* (br. 3524) koji podupire Hrvatska zaklada za znanost.

RELATIONSHIP BETWEEN MAŽURANIĆ AND STARČEVIĆ FROM THE POINT OF VIEW OF PHILOSOPHY OF LAW

Who Is the Author of *Political Sparkles*?

Comparison between Mažuranić's and Starčević's standpoints shows not only a striking proximity and a similarity of stile but also a cognateness of their arguments that would place the most excellent experts on the horns of dilemma. The main topic of this paper are the difficulties of discerning the

real authorship of the series of 24 aphorisms published under the title *Political Sparkles*. The text was printed in the first Croatian democratic organ *Slavenski Jug* from 10 December 1848 to 20 January 1849 and signed by the initials of the first and last letter of Latin alphabet – *A. Z.* Half a century ago, Josip Horvat ascribed the authorship of this series to Ivan Mažuranić. An attentive analysis of the text brought to an interesting discovery. Attitudes and expressions in these aphorisms are more prone to Starčević's than to Mažuranić's discourse. I will set out several reasons in favour of the hypothesis that the author of this essay is not Mažuranić but in fact Starčević. Aphorisms will be elaborated particularly with regard to the philosophical standpoints of both authors.

Key words: philosophy, law, political aphorisms, Ivan Mažuranić, Ante Starčević

This work has been fully supported by Croatian Science Foundation under the project *Croatian Philosophy and Science in the European Context between the 12th and 20th Century* (no. 3524).

BRUNO ĆURKO

*Institut za filozofiju, Zagreb, Hrvatska /
Institute of Philosophy, Zagreb, Croatia*

PRISUTNOST JURJA DRAGIŠIĆA U DIGITALIZIRANIM DJELIMA IZ 20. I 21. STOLJEĆA

O prisutnosti Jurja Dragišića u digitalnom svijetu istraživao sam i izlagao na *Danima Frane Petrića* 2009., 2013. i 2014. godine. U ovogodišnjem izlaganju prikazat ću završne rezultate istraživanja, i to rezultate koje se odnose na prisutnost Jurja Dragišića u digitalnim medijima u 20. i 21. stoljeću.

U odabranom se razdoblju Juraj Dragišić spominje u najmanje 74 dostupna djela. Najčešće su to enciklopedije, razne bibliografije, popisi tiskanih djela i slično. Početak 20. stoljeća oskudijeva djelima u kojima se spominje Dragišić. Kako se približavamo današnjem vremenu, tako dolazi do svojevrstne promjene, Dragišić se sve češće spominje i to ne kao kratka usputna referenca, već kao značajna osoba u dvama područjima.

Najčešće se o Dragišiću piše kao o osobi koja se, kao član papinske komisije, založila za očuvanje židovskih knjiga, primjerice u djelu *The Preservation of Jewish Religious Books in Sixteenth-Century Germany: Johannes Reuchlin's Augenspiegel* (2012) Daniela O'Callaghana. Čak 74% dostupnih djela u kojima se spominje Dragišić piše o njegovoj povezanosti s Reuchlinom i očuvanju židovskih knjiga.

U 18% slučajeva riječ je o Dragišićevoj angelologiji, kao npr. u engleskom prijevodu korespondencije: Bartolomeo Fonzio, *Letters to Friends* (2011), koju je uredio Alessandro Daneloni. Ovdje se unutar treće knjige, u petom pismu »Bartholomaeus Fontius fratri Simoni Cinozo Ordinis Praedicatorum« navodi Dragišićeve citat iz osme knjige *De natura angelica*. U preostalim 8% pronađenih djela navodi se kratki opis Dragišićeve života i djela, pri čem naravno uključuju i obranu Reuchlina i *De natura angelica*.

Osim djela dostupnih u cijelosti, možda su čak i zanimljivija djela koja su dostupna samo djelomično ili djela koja su dostupna samo fragmentarno. Takvih djela u 20. i 21. stoljeću je puno, a razlog njihove samo djelomične dostupnosti jest zakon o autorskim pravima. Najranije takvo, samo fragmentarno dostupno djelo, jest iz 1910. godine. U *Radu Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti*, u četirima zajedno digitaliziranim svescima 180–184, spominje se Dragišićevo djelo *De natura angelica* (1499) u kojem se nalazi »jedna pjesma Karla Pucića (Puteus)«. Najnoviji primjer nalazimo i u knjizi Amosa Edelheita *Scholastic Florence: Moral Psychology in the Quattrocento* (2014) u kojoj je cijelo jedno poglavlje, naslovljeno »A Theory of Will, Human Dignity and Freedom«, posvećeno Dragišićeve životu i njegovoj teoriji o slobodnoj volji, a sastoji se od tri potpoglavlja: »1. Humanists and Scholastics. Salviani and His Dialogue«, »2. Salviani's Theory of the Will« i »3. Conclusion«. Na mreži su dostupne stranice iz prvog potpoglavlja u kojem se nalazi opis Dragišićeve života. Ovakvi pregledi knjiga omogućuju istraživačima relativno laku nabavku najnovijih izdanja knjiga i članaka o traženom autoru ili djelu.

Ključne riječi: Juraj Dragišić, digitalizacija, digitalne biblioteke, 20. stoljeće, 21. stoljeće

Referat je izraden u okviru projekta *Hrvatska filozofija i znanost u europskom kontekstu od 12. do 20. stoljeća* (br. 3524) koji podupire Hrvatska zaklada za znanost.

JURAJ DRAGIŠIĆ IN THE DIGITIZED WORKS OF THE 20TH AND 21ST CENTURY

My research on the presence of Juraj Dragišić in the digital world I presented at some of the previous *Days of Frane Petrić* in 2009, 2013 and 2014. This year I will show the final results of my research related to the presence of Juraj Dragišić in the digital media of the 20th and 21st century.

In the period under study, Juraj Dragišić is mentioned in at least 74 accessible works which most often include encyclopaedias, various bibliographies, lists of printed works and similar publications. Juraj Dragišić is rarely to be found in the works published at the beginning of the 20th century. However,

as we approach the present, the name, life and work of Juraj Dragišić becomes increasingly mentioned in publications, not merely as a short parenthetical reference, but as a major figure in two areas.

Dragišić is most commonly mentioned as a person who, being a member of the Pontifical Commission fought for the preservation of Jewish books, for example, in the work *The Preservation of Jewish Religious Books in Sixteenth-Century Germany: Johannes Reuchlin's Augenspiegel* (2012) of Daniel O'Callaghan. As much as seventy-four per cent of the accessible publications that mention Dragišić deal with his relationship with Reuchlin and the preservation of Jewish books.

Eighteen per cent of the cases concern Dragišić's angelology, e.g. in the published correspondence: *Bartolomeo Fonzio: Letters to Friends*, edited by Alessandro Daneloni and published with English translation in 2011. In the third book of this volume, in the fifth letter "Bartholomaeus fratri Simoni Cinozo Ordinis Praedicatorum" we can find a quote from the eighth book of Dragišić's *De natura angelica*. In the remaining eight per cent of the traced works, we can find a description of Dragišić's life and work (which of course include the defence of Reuchlin and *De natura angelica*).

Apart from the works accessible in their full version, perhaps even more interesting are the works accessible only in parts, or fragmentarily. In the 20th and 21st century such publications abound, which may be accounted by the copyright law. The earliest accessible fragmentary work dates from 1910. In *Rad Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti*, in the four jointly digitized volumes 180–184, Dragišić's work *De natura angelica* (1499) is mentioned, which includes "a poem of Karlo Pucić (Puteus)". A most recent mention of Dragišić may be found in Amos Edelheit's *Scholastic Florence: Moral Psychology in the Quattrocento* (2014), in which an entire chapter entitled "A Theory of Will, Human Dignity and Freedom" is dedicated to Dragišić's life and his theory of free will. The chapter consists of three subchapters: "1. Humanists and Scholastics. Salviati and His Dialogue", "2. Salviati's Theory of the Will", and "3. Conclusion". Available online are only a few pages from the first subchapter which contain a description of Dragišić's life. Such reviews of books allow researchers a relatively easy acquisition of the most recent editions of books and articles of the requested author or work.

Key words: Juraj Dragišić, digitization, digital libraries, 20th century, 21st century

This work has been fully supported by Croatian Science Foundation under the project *Croatian Philosophy and Science in the European Context between the 12th and 20th Century* (no. 3524).

VANJA FLEGAR

Zavod za povijest i filozofiju znanosti, Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, Zagreb, Hrvatska /

Institute of the History and Philosophy of Science, Croatian Academy of Sciences and Arts, Zagreb, Croatia

ANDRIJA DUDIĆ I *NOVUM LUMEN* GODINE 1572.

Godine 1543. objavljeno je djelo *De revolutionibus orbium coelestium* Nikole Kopernika. No, do prihvaćanja heliocentrizma i napuštanja Aristotelove slike svijeta trebalo je još pričekati. Značajan događaj u povijesti znanosti predstavlja pojava nove zvijezde u zviježđu Kasiopeje u studenom 1572. godine, koja se mogla opažati kroz slijedećih osamnaest mjeseci. Sama pojava ovog objekta na renesansnom nebu izazvala je i potaknula prirodne filozofe na otvaranje različitih pitanja. Zbog izgleda nove zvijezde bila je preispitivana Aristotelova teorija o kometima, dok je njezin položaj otvorio pitanje o nepromjenjivosti nebeske sfere.

U svom radu istražiti ću stavove Andrije Dudića (1533.–1589.) o ovom novom svjetlu, koje stavove on iznosi u svojoj korespondenciji sa Johannesom Cratoom i Tadeašom Hajekom kroz 1573. godinu.

Ključne riječi: Andrija Dudić, korespondencija, nova zvijezda 1572.

Referat je izraden u okviru projekta *Hrvatska filozofija i znanost u europskom kontekstu od 12. do 20. stoljeća* (br. 3524) koji podupire Hrvatska zaklada za znanost.

ANDRIJA DUDIĆ AND *NOVUM LUMEN* FROM 1572

In 1543, Nicolaus Copernicus' work *De revolutionibus orbium coelestium* was published. However, the acceptance of heliocentrism and the abandonment of Aristotle's view of the world were still way ahead. A significant event in the history of science was the emergence of a new star in the constellation Cassiopeia in November 1572, which could have been observed over the next eighteen months. The emergence of this phenomenon in the Renaissance sky has prompted and encouraged the natural philosophers to open various questions. The look of the new star has led to a reconsideration of Aristotle's theory of comets, while its position raised the question of immutability of the celestial sphere.

In my paper I will explore the views of Andrija Dudić (1533–1589) about this new light that he mentioned in his correspondence with Johannes Crato and Tadeaš Hajek through the year 1573.

Key words: Andrija Dudić, correspondence, new star in the year 1572

This work has been fully supported by Croatian Science Foundation under the project *Croatian Philosophy and Science in the European Context between the 12th and 20th Century* (no. 3524).

MIHAELA GIRARDI-KARŠULIN

*Institut za filozofiju, Zagreb, Hrvatska /
Institute of Philosophy, Zagreb, Croatia*

GUČETIĆEV KOMENTAR AVEROESOVA DJELA *DE SUBSTANTIA ORBIS*, AGOSTINO NIFO I POGLED PREMA NAPRIJED

U izlaganju ću obraditi sljedeća tri pitanja:

1. Zašto se u renesansi oni koje se smatra platoničarima tako često i intenzivno bave Aristotelom, ili bar aristotelizmom?
2. Da li je i na koji je način Agostino Nifo, koji je također napisao i objavio komentar Averoesova djela *De substantia orbis*, utjecao na Gučetića kao komentatora toga Averoesova spisa?
3. Da li je Averoesovo djelo *De substantia orbis* – koje je prije renesanse rijetko komentirano, a u renesansi obilno – odnosno da li su renesansni komentari Averoesova djela *De substantia orbis* odigrali neku ulogu u nastanku novovjekovne prirodne znanosti i koju?

Cljučne riječi: Nikola Vitov Gučetić, Agostino Nifo, Averoes, renesansa, nastanak novovjekovne prirodne znanosti

Referat je izraden u okviru projekta *Hrvatska filozofija i znanost u europskom kontekstu od 12. do 20. stoljeća* (br. 3524) koji podupire Hrvatska zaklada za znanost.

GUČETIĆ'S COMMENTARY OF AVERROES' WORK *DE SUBSTANTIA ORBIS*, AGOSTINO NIFO AND A VIEW AHEAD

In my paper, I will examine three issues:

1. Why those who are considered Platonists in the Renaissance so often and so intensively address Aristotle, or at least Aristotelianism?
2. Did Agostino Nifo, who also wrote and published a commentary of Averroes' work *De substantia orbis*, influence Gučetić as a commentator of the same writing, and if so, in what manner?
3. Did Averroes' work *De substantia orbis* – much commented in the Renaissance though rarely before that period – that is, did the Renaissance commentaries of Averroes' work *De substantia orbis* play a role in the emergence of early modern natural science, and if so, which role?

Key words: Nikola Vitov Gučetić, Agostino Nifo, Averroes, Renaissance, emergence of early modern natural science

This work has been fully supported by Croatian Science Foundation under the project *Croatian Philosophy and Science in the European Context between the 12th and 20th Century* (no. 3524).

NATALI HRBUD

*Filozofski fakultet Družbe Isusove, Zagreb, Hrvatska /
Faculty of Philosophy of the Society of Jesus, Zagreb, Croatia*

PRISUTNOST IVANA DAMAŠČANSKOG U OSMOM SVESKU VLAČIĆEVA PROJEKTA *ECCLESIASTICA HISTORIA* (1564)

Crkveni naučitelj Ivan Damaščanski (o. 650–750) i njegovo djelo *De fide orthodoxa* imali su određeni teološko-filozofski utjecaj i na niz hrvatskih renesansnih filozofa (Benedikt Kotruljević, Juraj Dragišić, Marko Marulić, Matija Vlačić Ilirik, Frane Petrić, Pavao Skalić i Nikola Vitov Gučetić). Spomenuti pisci poznaju, a većina od njih i navode Ivana Damaščanskog, i to pretežito, ali ne isključivo, njegovo djelo *De fide orthodoxa*. Jedan od razloga vjerojatno je i kompendijski karakter djela u kojem se raspravljaju teološke, kozmološke i antropološke teme, naravno u svrhu što točnijeg tumačenja kršćanske vjere.

U tom kontekstu, teološko-filozofskom i povijesnom, spominje se i obrađuje i Ivan Damaščanski u osmom svesku *Magdeburških centurija: Octava*

Centuria Ecclesiasticae historiae (1564), čiji je jedan od urednika i pisaca i Matija Vlačić Ilirik. Svezak kroz šesnaest poglavlja na »enciklopedijski« način prikazuje povijesno i doktrinarno stanje Crkve u 8. stoljeću. Ivan Damašćanski spominje se u uvodnom, prvom poglavlju, i to uz problem islama. Obrađuje se također na mnogim mjestima četvrtog poglavlja »De doctrina«. Navodi se u petom poglavlju »De haeresibus« uz monoteletizam tj. učenje da su u Kristu dvije naravi, ali samo jedna volja i jedno djelovanje, zatim u šestom poglavlju »De ceremoniis« i desetom poglavlju »De episcoporum et Ecclesiae doctorum vitis« koje donosi životopise pojedinih biskupa i učitelja Crkve.

U kontekstu renesansnog poznavanja crkvenih otaca i kršćanskih pisaca, ovdje Ivana Damašćanskog, važna su dakako ponajviše poglavlja – četiri i deset. Četvrto je poglavlje posvećeno učenju Crkve u 8. stoljeću, i u tom se poglavlju Ivan Damašćanski citira na mnogim mjestima i uz mnoge probleme (o Riječi Božjoj, o Bogu, o Trojstvu, o Božjem jedinstvu, o Ocu, o božanstvu Sina, o Kristovu čovještvu, o dvije naravi u Kristu, o otkupljenju, o Duhu Svetom, o stvaranju, Božjem predznanju, o dobrim anđelima, o đavolu, o čovjeku, o slobodnoj volji, o grijehu, o vjeri, o molitvi, o kazni, o krštenju, o slikama svetaca i drugim teološkim problemima). Osim djela *De fide orthodoxa*, u svešku se navode barem još dva djela Ivana Damašćanskog: *De duabus in Christo voluntatibus et operationibus* i *Pro sacris imaginibus orationes tres*. U osmom se svesku *Magdeburških centurija* točno navodi naslov, knjiga i poglavlje iz spomenutih djela Ivana Damašćanskog.

Deseto poglavlje osmoga sveska *Magdeburških centurija*, naslovljeno »De episcoporum et Ecclesiae doctorum vitis«, donosi kraći prikaz života i djela Ivana Damašćanskog. U usporedbi s ostalim hrvatskim renesansnim filozofima, ono sadržava daleko točnije podatke o životu i djelima Ivana Damašćanskog. Naime, životom Ivana Damašćanskog bavili su se Marulić, Petrić i Skalić, uglavnom usputno. No Marulić i Petrić imaju netočne podatke, a Skalić većinom točne.

Odabrana tema istraživanja jest zahtjevna zbog dvaju razloga: prvo, mnogo je mjesta na kojima se pojavljuje Ivan Damašćanski u osmom svesku djela *Ecclesiastica historia*, a drugo, ta mjesta zahtijevaju poseban oprez glede autorstva, s obzirom da Vlačić nije jedini pisac ove crkvene povijesti, koja je objavljena u trinaest svezaka.

Ključne riječi: Matija Vlačić Ilirik, Ivan Damašćanski, crkvena povijest, crkveni nauk u 8. stoljeću

THE PRESENCE OF JOHN OF DAMASCUS IN THE
EIGHTH VOLUME OF FLACIUS' PROJECT
ECCLESIASTICA HISTORIA (1564)

Doctor of the Church John of Damascus (c. 650–750) and his work *De fide orthodoxa* had a certain theological and philosophical influence on a succession of Croatian philosophers of the Renaissance (Benedikt Kotruljević, Juraj Dragišić, Marko Marulić, Matija Vlačić Ilirik, Frane Petrić, Pavao Skalić and Nikola Vitov Gučetić). The mentioned authors were familiar with, and most of them even cited John of Damascus, mainly, though not exclusively, his work *De fide orthodoxa*. This may be accounted by the compendious form of the work, in which theological, cosmological and anthropological topics were discussed with an aim to provide a genuine interpretation of Christian faith.

Within this theological, philosophical and historical context, John of Damascus is mentioned and examined in the eighth volume of the *Magdeburg Centuries: Octava Centuria Ecclesiasticae historiae* (1564), Matthias Flacius Illyricus being among the editors and authors. In sixteen chapters, the volume offers an “encyclopaedic” insight into the historical and doctrinal state of the Church in the eighth century. John of Damascus is mentioned in the introductory, first chapter, in relation to the problem of Islam. He is also mentioned throughout Chapter Four entitled “De doctrina”. His name features in Chapter Five “De haeresibus” in relation to monotheletism, i.e. a teaching that Jesus Christ has two natures, but only one will, in Chapter Six “De ceremoniis”, as well as in Chapter Ten “De episcoporum et Ecclesiae doctorum vitis”, which contains the biographies of select bishops and Doctors of the Church.

Within the Renaissance context of the study of Church fathers and Christian writers, in this case John of Damascus, particularly important are the chapters four and ten. Chapter Four is devoted to the teaching of the Church in the eighth century, and here John of Damascus is cited throughout and in relation to many problems (Word of God, God, Trinity, Divine unity, Father, Divinity of the Son, Humanity of Christ, two natures of Christ, redemption, Holy Spirit, creation, Foreknowledge of God, good angels, devil, man, free will, sin, faith, prayer, punishment, baptism, pictures of saints and other theological issues). Besides the work *De fide orthodoxa*, at least two other works of John of Damascus are mentioned in the volume: *De duabus in Christo voluntatibus et operationibus* and *Pro sacris imaginibus orationes tres*. Cited in Volume Eight of the *Magdeburg Centuries* is the title, book and chapter from the mentioned works of John of Damascus.

Chapter Ten of the eighth volume of the *Magdeburg Centuries*, entitled “De episcoporum et Ecclesiae doctorum vitis”, comprises a short survey of the life and work of John of Damascus. In comparison to other Croatian philosophers of the Renaissance, it contains far more accurate data on the life and work of John of Damascus. Namely, the life of John of Damascus was among the topics discussed by Marulić, Petrić and Skalić, though sporadically. However, Marulić and Petrić offer incorrect data, whereas the information provided by Skalić is mainly accurate.

The topic under study is demanding for two reasons: firstly, John of Damascus is mentioned far too many times in Volume Eight of the *Ecclesiastica historia*, and secondly, these places call for special attention with regard to authorship, considering that Flacius is not the only writer of this ecclesiastical history published in thirteen volumes.

Key words: Matija Vlačić Ilirik / Matthias Flacius Illyricus, John of Damascus, ecclesiastical history, Church doctrine in 8th century

LUKA ILIĆ

*Evangelische Kirchengemeinde Ravensburg, Deutschland /
Evangelička crkvena općina, Ravensburg, Njemačka*

PHILOSOPHICAL AND THEOLOGICAL POLEMICS OF MATTHIAS FLACIUS ILLYRICUS

The Croatian-born Lutheran theologian Matthias Flacius Illyricus (1520–1575) was one of the most prolific polemicists and authors in the second half of the sixteenth century. Flacius, who spent his adult life mostly within the Holy Roman Empire of the German Nation, was involved in theological and philosophical controversies both in print and in person. The lecture examines some of the most important polemics Flacius was involved in, introducing the protagonists of the debates and focusing on how or why they erupted. The central issues at stake and, when relevant, the outcomes also receive detailed attention.

Flacius participated in the Adiaphoristic Controversy, criticizing Philipp Melancthon and those who were involved in negotiating a religious compromise with the Roman Catholic Church and the secular authorities in order to put an end to the violence that broke out in Germany after Martin Luther's death. For Flacius, the concessions made on liturgical issues regarding the cel-

eburation of the Mass, the wearing of vestments, the use of candles or litany processions had gone too far. These were among the reasons that eventually led Flacius to resign from his teaching position and leave Wittenberg in 1549 – a decision he later explained as a matter of conscience and a defence of the freedom of the church.

In the Majorist Controversy he debated Georg Major's claim that good works are necessary for salvation. The Osiandrist Controversy set him against Andreas Osiander from Königsberg, who argued that justification comes to man by God's indwelling or infusion instead of forensically, that is, being given to the believer through faith alone (*sola fide*), which is a gift from God. Flacius also disagreed strongly with Caspar von Schwenckfeld's spiritualist interpretation of the Eucharist and with his views concerning the role of the Bible and the preached word. They authored several publications refuting each other's theses. The Second Sacramentarian Controversy involved a large number of Lutheran and Reformed theologians from German and Swiss territories. Flacius entered the already ongoing debate in print, primarily against Theodore Beza of Geneva. The central issue regarded the nature of Christ's presence in the elements of the Lord's Supper.

The Synergistic Controversy with Johann Pfeffinger and Victorin Stigel on one side concerned the freedom of the human will. In his quest to uproot synergism and its emphasis on the cooperation of human will in salvation, Flacius proclaimed that we as human beings are fully depraved and evil, and therefore are unable to contribute to our conversion, which should come only by grace (*sola gratia*). However, he went one step further and stated that sin has so completely corrupted the human being that our original *imago Dei* has been changed and now we are nothing else than the image of the devil. Contrasting the categories of *substantia* and *accidens*, he stated: "peccatum originale est *substantia* hominis". This formulation drew the attention of Flacius' theological opponents and led to the Flacian Controversy, where the role and impact of the original sin on the human being stood at the centre of discussion. In his reasoning, Flacius often employed the Aristotelian causal method of *causa efficiens*, *causa formalis* and *causa finalis*.

The introductory speech aims to provide an insight into the nature of Flacius' theology through these controversies as presented chronologically. Flacius' increasingly uncompromising and radical stances eventually contributed to the overall process of confessionalization in Early Modern Europe.

Key words: Matija Vlačić Ilirik / Matthias Flacius Illyricus, polemics, Philipp Melancthon, Georg Major, Andreas Osiander, Caspar von Schwenckfeld, Theodore Beza, Johann Pfeffinger, Victorin Stigel, faith, Eucharist, grace, original sin, substance, Aristotelian causal method

FILOZOFSKO-TEOLOŠKE POLEMIKE MATIJE VLAČIĆA ILIRIKA

Luteranski teolog Matija Vlačić Ilirik (Matthias Flacius Illyricus, 1520–1575), rođen u Labinu u Istri, bio je jedan od najplodnijih polemičara i pisaca tijekom druge polovice 16. stoljeća. Djelujući u odrasloj dobi u Svetom Rimskom Carstvu njemačke narodnosti, uključio se u filozofsko-teološke prijepore i tiskom i osobno. Predavanje propituje neke od najvažnijih Vlačićevih polemika, tako što uvodi protagoniste koji su sudjelovali u rasprama i usredotočuje se na to kako ili zašto su polemike buknule. Središnja su pitanja u prvom planu, a, kad je za razumijevanje važno, i ishodima je posvećena dužna pozornost.

Vlačić je sudjelovao u adijaforističkom prijeporu, kritizirajući Philippa Melancthona i one koji su bili uključeni u pregovore o vjerskom kompromisu s Rimokatoličkom crkvom i svjetovnim vladarima kako bi se okončalo nasilje koje je izbilo u Njemačkoj nakon Lutherove smrti. Za Vlačića su ustupci učinjeni o liturgijskim pitanjima, kao što su slavljenje mise, nošenje bijele misne odjeće, uporaba svijećnjaka ili procesije s litanijama, otišli predaleko. Oni su svakako bili među razlozima zbog kojih se napokon odrekao profesorske službe i napustio Wittenberg 1549. godine. To je bila odluka, koju je kasnije razjasnio kao stvar savjesti i obranu crkvene slobode.

U Majorovu prijeporu Vlačić je raspravljao o tvrdnji Georga Majora da su dobra djela nužna za spasenje. Tijekom Osianderova prijepora sukobio se s Andreasom Osianderom iz Königsberga, koji se zalagao za to da opravdanje čovjeku dolazi po Božjem nastanjivanju ili ulijevanju, a ne na temelju toga što Bog pripisuje čovjeku pravednost, tj. da vjerniku biva dano samo po vjeri (*sola fide*), koja je dar Božji. Vlačić se žestoko razišao s Casparom von Schwenckfeldom oko tumačenja Euharistije, uloge Biblije i propovijedane riječi. Njih su dvojica izmijenili nekoliko publikacija u kojima je jedan osporavao tvrdnje drugoga. Drugi sakramentalni prijepor uključio je velik broj luteranskih i reformiranih teologa u njemačkim i švicarskim krajevima. Vlačić se tiskom uključio u već započetu raspru, prije svega protiv Theodora Beze iz Ženeve, a središnje se pitanje ticalo naravi Kristove prisutnosti u elementima Gospodinove posljednje večere.

Sinergistički prijepor s Johannom Pfeffingerom i Victorinom Stigelom u jednom se aspektu bavio slobodom čovjekove volje. U svom nastojanju da iskorijeni sinergizam i njegov naglasak na sudjelovanju ljudske volje u spasenju, Vlačić je proglasio da smo mi kao ljudska bića posve iskvareni i zli, stoga i nesposobni doprinijeti vlastitu obraćenju, koje se može zbiti samo milošću (*sola gratia*). Štoviše, otišao je i korak dalje kad je tvrdio da je grijeh do te mjere posve iskvario ljudsko biće da se izvorna »slika Božja« (*imago Dei*) izmijenila i da mi sada nismo ništa drugo doli »slika đavolska« (*imago diaboli*).

Oslanjanjući se na kategorije supstancije i akcidenta, on je tvrdio: »iskonski je grijeh čovjekova *supstancija*« (peccatum originale est *substantia* hominis). Ova je formulacija privukla pozornost Vlačićevih teoloških protivnika i vodila takozvanom Vlačićevu prijeporu, u sklopu kojega su u središtu raspre stajali uloga i utjecaj iskonskoga grijeha na čovjekovo biće. U svom je obrazlaganju Vlačić često posezao za Aristotelovom uzročnom metodom, služeći se nazivima *causa efficiens*, *causa formalis* i *causa finalis*.

Uvodno predavanje želi priskrbiti uvid u narav Vlačićeve teologije, prikazujući kronološki spomenute prijepore. Vlačićeva rastuće beskompromisna i radikalna stajališta, po mišljenju predavača, napokon su doprinijela posvećenom procesu konfesionalizacije u novovjekovnoj Europi.

Ključne riječi: Matija Vlačić Ilirik / Matthias Flacius Illyricus, polemike, Philipp Melancthon, Georg Major, Andreas Osiander, Caspar von Schwenckfeld, Theodore Beza, Johann Pfeffinger, Victorin Stigel, vjera, Euharistija, milost, iskonski grijeh, supstancija, Aristotelova uzročna metoda

DENIS KARANUŠIĆ

*Gimnazija Antuna Vrančića, Šibenik, Hrvatska /
Antun Vrančić Gymnasium, Šibenik, Hrvatska*

SADRŽAJNE RAZLIKE DVAJU IZDANJA PRVE KNJIGE EPA *PHILOSOPHIAE VERSIBUS TRADITAE* *LIBRI SEX* BENEDIKTA STAYA IZ 1744. I 1747.

Benedikt Stay, rođen 1714. godine u Dubrovniku, pripadao je književnom krugu koji se tridesetih godina 18. stoljeća okupljao oko Marina Sorkočevića: u društvu s Markom Bassegljem, Antunom Sorkočevićem, Sabom Zamagnom, Franom Ranjinom, bratom mu Kristoforom Stayem i dr. Na nagovor prijatelja obradio je Descartesovu filozofiju i fiziku u obliku didaktičkog epa pisanog latinskim jezikom u 6 knjiga. Prvo je izdanje Stayeva epa *Philosophiae versibus traditae libri sex* tiskano 1744. godine u Veneciji, i to povodom stote obljetnice prvoga izdanja Descartesova kapitalnog djela *Principia philosophiae* (1644). Drugo, prošireno izdanje tiskano je u Rimu 1747. godine, a treće, istovjetno drugom, objavljeno je 1749.

Drugo izdanje u odnosu na prvo prošireno je za 980 stihova. U prvoj knjizi, za razliku od pet ostalih, uočavamo najmanje razlika između prvoga i drugoga izdanja, ali s obzirom da Stay u prvoj knjizi izlaže jezgru Descartesove

filozofije, smatrali smo važnim posebno obraditi upravo te razlike. U 95 novih stihova Stay, ne samo stilski, nego i sadržajno, upotpunjuje svoje misli.

Ovih 95 stihova umetnuto je na tri različita mjesta: iza 550. retka prvog izdanja nalaze se tri nova stiha u kojima govori o vremenu (*tempus*); iza 1105. retka pjesnik dodaje dva nova stiha u kojima kao primjer prolaznosti i djelovanja razornih sila spominje i Rimsko carstvo (*imperium Latium*), a iza 1379. retka dodaje 90 novih stihova u kojima metaforičkim dodacima i mnoštvom primjera pokazuje na koji je način duh (*mens*) povezan s tijelom (*corpus*): preko osjeta, osjetilnih organa i vanjskih uzroka te obrađuje kretanje tijela slijedeći Descartesovo djelo *Principia philosophiae*.

Ključne riječi: Benedikt Stay (Benedictus Stay), Descartes, vrijeme (*tempus*), duh (*mens*), tijelo (*corpus*), kretanje (*motus*)

THE DIFFERENCES IN CONTENT OF THE FIRST BOOK OF BENEDIKT STAY'S *PHILOSOPHIAE VERSIBUS TRADITAE* *LIBRI SEX* IN THE EDITIONS OF 1744 AND 1747

Benedikt Stay, born in Dubrovnik in 1714, belonged to the literary circle gathering around Marin Sorkočević in the 1730s, together with Marko Bassegli, Antun Sorkočević, Sabo Zamagna, Frano Ranjina, his brother Kristofor Stay and others. Upon the prompting of his friends, Stay elaborated the philosophy and physics of Descartes in the form of didactic epic poem, written in Latin in 6 books. The first edition of Stay's *Philosophiae versibus traditae libri sex* from 1744 was printed in Venice, marking the 100th anniversary of Descartes' capital work *Principia philosophiae* (1644). The second edition was published in Rome in 1747, and the third, the same version as the second one, in 1749.

The second edition, in comparison with the first one, was expanded with 980 verses. The first book has the smallest number of differences between the two editions, compared to the other five, but due to the fact that Stay exposes the core of Descartes' philosophy in the first volume, we considered it important to examine it separately and point out the detected differences. In the 95 new verses Stay changes not only his style, but his thoughts as well.

These 95 verses were inserted in three different places: following v. 550 of the first edition, the three added verses deliberate on time (*tempus*); two new verses were inserted after v. 1105, in which as a paragon of transience and the action of destructive forces he also mentions the Roman Empire (*Imperium Latium*); and after v. 1379, Stay adds 90 new verses, where by employing metaphorical devices and an array of examples, he describes the way in which

the spirit (*mens*) is connected to the body (*corpus*) through senses, sensory organs and external causes, and elaborates the movement of body in accordance with Descartes' *Principia philosophiae*.

Key words: Benedikt Stay (Benedictus Stay), Descartes, time (*tempus*), mind (*mens*), body (*corpus*), movement (*motus*)

DENIS KARANUŠIĆ

*Gimnazija Antuna Vrančića, Šibenik, Hrvatska /
Antun Vrančić Gymnasium, Šibenik, Hrvatska*

FILOZOFSKA DJELA HRVATSKIH AUTORA U OKVIRU FILOLOŠKE BAZE PODATAKA CROALA O HRVATSKIM LATINISTIMA

Filološke digitalizirane baze podataka danas su velika pomoć svima koji se bave znanstvenim istraživačkim radom. Premda je njihova temeljna namjena filološko istraživanje tekstova, mogu se upotrijebiti i u druge istraživačke svrhe. Ovdje ćemo se usredotočiti na filološku digitaliziranu bazu Odsjeka za klasičnu filologiju Filozofskog fakulteta u Zagrebu, koja je u beta verziji dostupna na mrežnoj stranici <http://www.ffzg.unizg.hr/klafil/croala/> pod nazivom *Croatiae auctores Latini* (CROALA), kao rezultat znanstvenog projekta *Digitalizacija hrvatskih latinista*. Glavni je urednik i voditelj prof. dr. Neven Jovanović.

U bazi podataka CROALA nalazi se 449 pisanih tekstova od 181 našeg autora iz razdoblja od 976. do 1984. godine. Izdvojit ćemo primjere autore i djela iz hrvatske filozofske baštine:

- 1) Bošković, Ruđer (1711–1787) [1761], *De Solis ac Lunae defectibus, versio electronica* (), 5828 versus, 91294 verborum, ed. Branimir Glavičić [genre: poesis - epica; poesis - epistula; paratextus prosaici - commenta];
- 2) Dragišić, Juraj (ante 1445–1520) [1499], *De natura angelica, libri principium, versio electronica* (), 1777 verborum, ed. Neven Jovanović [genre: prosa oratio - epistula; prosa oratio - tractatus];
- 3) Grisogono, Federik (1472–1538) [1507], *Speculum astronomicum, versio electronica* (), versus 100, verborum 18852, ed. Mihaela Girardi-Karšulin, Olga Perić, Tomislav Čepulić [genre: prosa oratio - epistula; prosa oratio - oratio; prosa oratio - tractatus; poesis - ode; poesis - elegia; poesis - epigramma];

- 4) Petrić, Frane (1529–1597) [1591], *Zoroaster et eius CCCXX oracula Chaldaica Latine reddita, versio electronica* (Ferrara), verborum 7671, ed. Erna Banić-Pajnić [genre: prosa oratio - tractatus; prosa oratio - versio];
- 5) Stay, Benedikt (1714–1801) [1747], *Philosophiae versibus traditae libri sex, versio electronica* (), 11229 versus, verborum 82047, ed. Neven Jovanović [genre: poesis - epica; poesis - didactica];
- 6) Stay, Benedikt (1714–1801) [1755], *Philosophiae recentioris versibus traditae, versio electronica* (Rim), 24209 versus (24170 epici), verborum 184044, ed. Neven Jovanović [genre: poesis - epica; poesis - epigramma; prosa oratio - dialogus].

Ključne riječi: digitalizirana baza podataka, klasična filologija, hrvatski latinisti

THE PHILOSOPHICAL WORKS OF CROATIAN AUTHORS IN PHILOLOGICAL DATABASE CROALA OF CROATIAN LATINISTS

Digitized philological databases are of great help to all those engaged in scientific research. Although their main purpose is the philological study of texts, they can also be used for other scientific purposes. Here, we will focus on the database of the Department of Classical Philology of the Faculty of Philosophy in Zagreb, available in beta version on the website <http://www.ffzg.unizg.hr/klafil/croala/>, entitled *Croatiae auctores Latini*, as a result of the research project Digitization of Croatian Latin Writers. Editor in chief and project director is Professor Neven Jovanović.

This digital collection includes 449 written texts by 181 Croatian authors, created between the years 976 and 1984. We will single out the authors and works of Croatian philosophical heritage:

- 1) Bošković, Ruder (1711–1787) [1761], *De Solis ac Lunae defectibus, versio electronica* (), 5828 versus, 91294 verborum, ed. Branimir Glavičić [genre: poesis - epica; poesis - epistula; paratextus prosaici - commenta];
- 2) Dragišić, Juraj (ante 1445–1520) [1499], *De natura angelica, libri principium, versio electronica* (), 1777 verborum, ed. Neven Jovanović [genre: prosa oratio - epistula; prosa oratio - tractatus];
- 3) Grisogono, Federik (1472–1538) [1507], *Speculum astronomicum, versio electronica* (), Versus 100, verborum 18852, ed. Mihaela Girardi-Karšulin, Olga Perić, Tomislav Čepulić [genre: prosa oratio - epistula];

- prosa oratio - oratio; prosa oratio - tractatus; poesis - ode; poesis - elegia; poesis - epigramma];
- 4) Petrić, Frane (1529–1597) [1591], *Zoroaster et eius CCCXX oracula Chaldaica Latine reddita, versio electronica* (, Ferrara), Verborum 7671, ed. Erna Banić-Pajnić [genre: prosa oratio - tractatus; prosa oratio - versio];
 - 5) Stay, Benedikt (1714–1801) [1747], *Philosophiae versibus traditae libri sex, versio electronica* (, 11229 versus, verborum 82047, ed. Neven Jovanović [genre: poesis - epica; poesis - didactica];
 - 6) Stay, Benedikt (1714–1801) [1755], *Philosophiae recentioris versibus traditae, versio electronica* (Rim), 24209 versus (24170 epici), verborum 184044, ed. Neven Jovanović [genre: poesis - epica; poesis - epigramma; prosa oratio - dialogus].

Key words: digital databases, classical philology, Croatian Latin authors

MARIN MARTINIĆ JERČIĆ

*Institut za filozofiju, Zagreb, Hrvatska /
Institute of Philosophy, Zagreb, Croatia*

DJELA PAVLA SKALIĆA U DIGITALNIM KNJIŽNICAMA

Istraživanje o prisutnosti djela Pavla Skalića u digitalnim knjižnicama provedeno je tijekom kolovoza 2015. Tijekom istraživanja pronađena su Skalićeva djela u sljedećim trima knjižnicama: Google Books, Münchener Digitalisierungszentrum (MDZ) i Österreichische Nationalbibliothek.

Dva mrežna izvora upućuju preko svojih poveznica na gore navedene digitalne knjižnice. Prvi je projekt Europeana, čiji suosnivač je Europska Unija, a glavnoj sjedište u Den Haagu u Nizozemskoj. Drugi izvor je Bibliografija novolatinskih tekstova na mrežnoj stranici The Philological Museum, pod pokroviteljstvom Shakespeare Institute Sveučilišta u Birminghamu (Engleska, Velika Britanija).

Pri pretraživanju digitalnih knjižnica može se naići na nekoliko različitih oblika Skalićeva prezimena, ovisno o digitalnoj knjižnici koja knjige bilježi prema svojem jeziku, prema latinskom obliku ili jezičnom podrijetlu otisnute knjige. U tražilici se Skalićeva djela najčešće mogu pronaći pod »Scalich«. Oblici imena koja se na njega odnose još su Paulus Scalichius, Paul Scaliger, Pavao Skalić, Paul Skalich i drugi.

Godina objave izdanja nalazi se na naslovnici 6 puta, u kolofonu 2 puta. Jedan naslov nema otisnutu godinu izdanja i tada je ona zapisana prema bibliografskim podacima digitalne knjižnice.

Po pečatima, koji su otisnuti unutar digitaliziranih primjeraka, može se ustanoviti vlasništvo, a ponekad i povijest pripadnosti različitim knjižnicama. Najviše pečata »BIBLIOTHECA REGIA MONACENSIS«, »Bayerische Staatsbibliothek München«, »B S B MÜNCHEN« ili »BAYERISCHE STAATS-BIBLIOTHEK MUENCHEN« pripada Bavarskoj državnoj knjižnici, njih čak 6, Austrijskoj nacionalnoj knjižnici »KAISERLICHE KOENIGLICHE HOF-BIBLIOTHEK (WIEN)« 3 pečata (jedan je pronađen na primjerku iz digitalne knjižnice Google Books).

Tijekom istraživanja pronađeno je 9 Skalićevih djela. Od toga Google Books sadrži 2 djela, Münchener Digitalisierungszentrum (MDZ) 8 djela, a Österreichische Nationalbibliothek 2 djela.

Bibliografske jedinice Skalićevih djela koja imaju filozofsku komponentu pretočene su u popis koji je sastavljen kronološkim redoslijedom:

1. *Occulta occultorum occulta*. Pauli Scalich de Lika, philosophiae ac theologiae doctoris, sacrae, Ro. Hung. Boë. etc. Regiae Maiestatis Capellani (1556);
2. *Encyclopaediae, seu Orbis disciplinarum, tam sacrarum quàm profanarum, Epistemon*: Pauli Scalichii de Lika, Comitis Hunnorum, et Baronis Zkradini, S.[acrae] T.[heologiae] Doct.[oris] (1559);
3. Pauli Principis de la Scala et Hun, Marchionis Veronae etc. Domini Creutzburgi Prussiae, *primi tomi Miscellaneorum, de rerum caussis et successibus atq; secretiori methodo ibidem expressa, effigies ac exemplar, nimirum, vaticiniorum et imaginum Ioachimi Abbatis Florentis Calabriae, et Anselmi Episcopi Marsichani, super statu summorum Pontificum Rhomanæ Ecclesiae, contra falsam, iniquam, vanam, confictam et seditiosam cuiusdam Pseudomagi, quae nuper nomine Theophrasti Paracelsi in lucem prodijt, pseudomagicam expositionem, vera, certa, et indubitata explanatio* (1570);
4. Pauli Principis de la Scala et Hun, Marchionis Veronae, etc. Domini Creutzburgi, *Micellaneorum tomus secundus, sive Catholici Epistemonis, contra quondam corruptam ac depravatam Encyclopaediam Libri XV. Quibus universus orbis, tam sacrarum quam profanarum disciplinarum, omnium Sectarum et Philosophiae doctrina catholice declaratur* (1571).

Ključne riječi: Pavao Skalić / Paulus Scalichius / Paul Scaliger, Bayerische Staatsbibliothek (BSB), Münchener Digitalisierungszentrum (MDZ), Google Books, Österreichische Nationalbibliothek, Europeana, The Philological Museum

THE WORKS OF PAVAO SKALIĆ (PAULUS SCALICHIUS) IN DIGITAL LIBRARIES

The research on the presence of the works of Pavao Skalić (Paulus Scalichius) in digital libraries was conducted in August 2015, his digitized works being traced in the following three libraries: Google Books, Münchener Digitalisierungszentrum (MDZ) and Österreichische Nationalbibliothek.

Two web sources provide links to the abovementioned digital libraries. Europeana is the first project, with European Union as its co-founder, its main seat being in Den Haag, the Netherlands. The second source is the Bibliography of Neo-Latin texts on the web site of the Philological Museum, under the auspices of the Shakespeare Institute of the University of Birmingham (England, United Kingdom).

The search of Skalić's surname in the digital collections may result in various forms, depending on whether the digital library enters the books in its official language, according to the Latin form or the linguistic provenance of the printed book. The web browser most frequently finds Skalić's works under "Scalich". Other versions of his name appearing on the Google browser are Paulus Scalichius, Paul Scaliger, Pavao Skalić, Paul Skalich and others.

The year of publication on the title page has been traced six times, and in the colophon twice. One title has no year of publication and it has been evidenced according to the bibliographical data of the digital library.

On the basis of the stamp inside the digitized copies, it is possible to establish the ownership, or even trace the copies' different library ownerships. Most stamps "BIBLIOTHECA REGIA MONACENSIS", "Bayerische Staatsbibliothek München", "B S B MÜNCHEN" or "BAYERISCHE STAATSBIBLIOTHEK MUENCHEN" belong to the National Library of Bavaria, six in all, Austrian National Library "KAISERLICHE KOENIGLICHE HOFBIBLIOTHEK (WIEN)" three stamps (one was found on a copy of the Google Books digital library).

The research resulted in the finding of nine works by Skalić, out of which Google Books has two, Münchener Digitalisierungszentrum (MDZ) has eight works, and Österreichische Nationalbibliothek has two.

Bibliographical units of Skalić's works containing a philosophical component have been listed chronologically as follows:

1. *Occulta occultorum occulta*. Pauli Skalich de Lika, philosophiae ac theologiae doctoris, sacrae, Ro. Hung. Boë. etc. Regiae Maiestatis Capellani (1556);

2. *Encyclopaediae, seu Orbis disciplinarum, tam sacrarum quàm prophanarum, Epistemon*: Pauli Scalichii de Lika, Comitis Hunnorum, et Baronis Zkradini, S.[acrae] T.[heologiae] Doct.[oris] (1559);
3. Pauli Principis de la Scala et Hun, Marchionis Veronae etc. Domini Creutzburgi Prussiae, *primi tomi Miscellaneorum, de rerum caussis et successibus atq; secretiori methodo ibidem expressa, effigies ac exemplar; nimirum, vaticiniorum et imaginum Ioachimi Abbatis Florentis Calabriae, et Anselmi Episcopi Marsichani, super statu summorum Pontificum Rhomanæ Ecclesiae, contra falsam, iniquam, vanam, confictam et seditiosam cuiusdam Pseudomagi, quae nuper nomine Theophrasti Paracelsi in lucem prodijt, pseudomagicam expositionem, vera, certa, et indubitata explanatio* (1570);
4. Pauli Principis de la Scala et Hun, Marchionis Veronae, etc. Domini Creutzburgi, *Micellaneorum tomus secundus, sive Catholici Epistemonis, contra quondam corruptam ac depravatam Encyclopaediam Libri XV. Quibus universus orbis, tam sacrarum quam prophanarum disciplinarum, omnium Sectarum et Philosophiae doctrina catholice declaratur* (1571).

Key words: Pavao Skalić / Paulus Scalichius / Paul Scaliger, Bayerische Staatsbibliothek (BSB), Münchener Digitalisierungszentrum (MDZ), Google Books, Österreichische Nationalbibliothek, Europeana, The Philological Museum

IVICA MARTINOVIĆ

*Institut za filozofiju, Zagreb, Hrvatska /
Institute of Philosophy, Zagreb, Croatia*

PRAEFATIO IN DOCTRINAM MORUM MATIJE GRBIĆA NA SVEUČILIŠTU U TÜBINGENU 1544. GODINE

Nakon što je odlukom württemberškoga vojvode Ulricha od 20. srpnja 1544. ponovo ustanovljen »studij dobrih umijeća u Tübinškoj akademiji« (*studium bonarum artium in Academia Tubingensi*), Matija Grbić Ilirik (*Matthias Garbicius Illyricus*) imenovan je za javnoga profesora (*publicus professor*) etike na tom studiju. Dužnosti su mu bile točno propisane vojvodinom uredbom: »Etičar će tumačiti Aristotelove knjige Nikomahu i knjige iz *Politike* istoga autora, kojima će katkad pridodati Ciceronove knjige *De legibus* i ono što se iz Platona, Ksenofonta i Plutarha bude činilo da se može narodski ispredavati o ćudoređu i političkom životu.« Grbić je dakle bio obvezan predavati uvod

u etiku i politiku, a mogao je, prema Ciceronu, izlagati i prirodno pravo. Za to se imenovanje pripremio, možda i izborio, svojim govorom *Oratio de vita, moribus, doctrina et professione Hippocratis illius Coi Medicinae parenti et architecti* (*Govor o životu, vladanju, nauku i djelovanju Hipokrata s Kosa, oca i graditelja medicine*, 1544), koji je 5. listopada 1543. održao »na svečanosti liječničkoga zbora« (*in solemni festo medicorum*) i tiskao ga na nagovor Geor- ga Forstera, svoga prijatelja iz Wittenberga, prigodom Forsterove promocije za doktora medicine. Tom je izdanju, nakon posvete Forsteru, Grbić pridodao »Hipokratovu zakletvu na grčkom s tumačenjem i kratkim sholijem« (*Lex Hip- pocratis graece cum interpretatione et scholio brevi*), kako stoji na naslovnici. U tom je dodatku grecist iz Ilirije ponudio svoju slobodnu i modernu verziju Hipokratove zakletve, koju je popratio sholijem koji se protezao čak na 20 stranica *in octavo*. Premda je u naslovu nad tekstom istaknuo da je to učinio »žurno kako mu drago« (*festinanter utcunque*), novom inačicom i komentarom Hipokratove zakletve ostvario je Grbić prvi hrvatski prinos medicinskoj etici.

Uz redovita jutarnja predavanja iz etike i poslijepodnevne seminare iz grč- koga jezika, Grbić je na tübinškom studiju umijećā triput obnašao dužnost dekana s jednogodišnjim mandatom (1545/1546, 1551/1552, 1556/1557). U sklopu svojih profesorskih i dekanskih ovlasti održao je Grbić i mnoge govo- re, od kojih su četiri bila odmah tiskana. Prvo je u knjižici *Oratio de doctrina morum et vitae* (*Govor o čudorednom i [političkom] nauku*, 1545) objavio svoj govor prigodom otvaranja tübinškoga studija u studenom 1544. godine, koji je u tekstu naslovljen *Praefatio in doctrinam morum* (*Proslov u čudoredni nauk*). Uz posvetu, izdanje je još sadržavalo kraću, latinsku inačicu programa novo- ga studija prema odredbi vojvode Ulricha: »Forma studii bonarum artium in Academia Tubingensi instaurati Anno Domini MDXLIII. Mense Novembri« (ff. A2r–A4v).

Godine 1557., u zborniku *Orationes publicae in celeberrima Tubingensi Academia a professoribus publicis per hoc trimestre habitae*, koji je priredio pjesnik Michael Toxites, profesor retorike i poetike, objavljena su još tri Grbi- ćeva govora u svojstvu dekana: *in promotione Baccalaureorum*, *in solennitate divae Catherinae* i *in promotione Magistrorum*.

Praefatio in doctrinam morum, drugi od pet tiskanih Grbićevih govora, njegovo je uvodno predavanje iz etike, koje se bez ikakve razdiobe i podna- slova proteže na 57 stranica *in octavo* (ff. B5r–F1r). Izravni adresati govora su Grbićevi slušači, *adolescentes optimi* (f. B5v), koje je profesor etike htio uvjeriti da je čudoredni nauk, propisan novim vojvodinim programom, nuždan i koristan. U tu je svrhu svojim slušačima ponudio niz primjera, među kojima prednjače vojskovođe, državnici i zakonodavci. Ustrajao je na tome da etika

ima svoj *proprium*, premda »mi ne niječemo da i drugi dijelovi filozofije i sva [en]ciklopedija nude stanovito znanje o ljudskosti« (f. C6v). Podsjetio je i na Ciceronovu izreku: »prednost radije dajem ćudoređu bez nauka nego nauku bez ćudoređa« (*malo mores sine doctrina quam doctrinam sine moribus*, f. C7r).

S oslonom na drevne zakonodavce, Platona i Aristotela, Grbić se okrenuo drugoj velikoj temi – političkoj filozofiji: »Sva građanska mudrost i mudrost zakonā potječe od kreposti i sastoji se od legitimnih pravila koje se odnose na moralno vladanje u službi i [političkom] životu.« (f. D1v)

Napokon, u trećem se dijelu svoga govora usredotočio na »poznavanje i uporabu vrline« (*virtutis notitia et usus*, f. E1r), tijesno je povezavši s povijesti grčke filozofije. Za svježe imenovanoga tūbinškoga profesora etike, njegovanje vrline i ćudoređa iscrpljuje sav smisao i poziv filozofije, a javne škole moraju biti radionice mudrosti. Možda je najuspjelije Grbić definirao vrlinu kad ju je okarakterizirao kao »izbjegavanje porokā, trijeznost zaključaka, ispravnost odluka, usrećenost zbog krajnjih ishoda« (*fuga vitiorum, sanitas cogitationum, rectitudo consiliorum, foelicitas eventuum*, f. E4r). Stoga je svoja buduća predavanja i mogao najaviti kao »razjašnjenje i dokazivanje svih tih stvari o javnom životu« (*explicatio et declaratio istarum rerum omnium ... de vita communi*, f. E4r).

Ključne riječi: Matija Grbić Ilirik / Matthias Garbicius Illyricus, studij umijeća na Sveučilištu u Tūbingenu, etika, politička filozofija, prirodno pravo, Aristotel, Ciceron, medicinska etika, Hipokratova zakletva, vrlina

*PRAEFATIO IN DOCTRINAM MORUM BY
MATIJA GRBIĆ (MATTHIAS GARBICIUS ILLYRICUS)
AT THE UNIVERSITY OF TŪBINGEN
(IN ACADEMIA TUBINGENSI) IN 1544*

By decision of Duke Ulrich of Württemberg of 20 July 1544, “the studies of good arts at the Tūbingen Academy” (*studium bonarum artium in Academia Tubingensi*) had been re-established, and Matija Grbić Ilirik (*Matthias Garbicius Illyricus*) appointed public professor (*publicus professor*) of ethics. His duties were strictly regulated by the ducal ordination: “A professor of ethics will expose Aristotle’s *Nicomachean Ethics* and *Politics*, and on occasion Cicero’s *De legibus*, as well as parts from Plato, Xenophon and Plutarch on moral and political life which would seem appropriate for a popular exposition.” Therefore, Grbić was expected to give introductory lectures in ethics and politics,

and according to Cicero, may even have lectured in natural law. For this post he prepared himself, and perhaps even earned it, with the speech *Oratio de vita, moribus, doctrina et professione Hippocratis illius Coi Medicinae parenti et architecti* (*Speech on life, moral, doctrine, and activity of Hippocrates of Kos, father and architect of medicine*, 1544), delivered on 5 October 1543 “at the solemn feast of the medical association” (*in solempni festo medicorum*), and had it printed upon the prompting of Georg Forster, his friend from Wittenberg, on the occasion of the latter’s promotion into the doctor of medicine. Added to this edition, following his dedication to Forster, is the “Hippocratic Oath in Greek with interpretation and a short scholium” (*Lex Hippocratis graece cum interpretatione et scholio brevi*), as it reads on the title page. In this addition Grbić offered his free and modern version of the Hippocratic Oath, accompanied by a scholium of as many as 20 pages *in octavo*. Although according to the title above the text he admits to have done it “hastily howsoever” (*festinanter utcunque*), with this new version and commentary of the Hippocratic Oath Grbić has made the first Croatian contribution to medical ethics.

In addition to regular morning lectures in ethics and afternoon seminars in Greek language, Grbić acted as dean of the studies of arts at the Tübingen Academy in three one-year mandates (1545/1546, 1551/1552, 1556/1557). As professor and dean, Grbić delivered many speeches, four of which were immediately printed. In a small volume *Oratio de doctrina morum et vitae* (*Speech on the moral and political doctrine*, 1545) he published his speech given on the occasion of the establishment of the Tübingen studies in November 1544, in the text entitled as *Praefatio in doctrinam morum* (*Preface to the moral doctrine*). Apart from dedication, the edition also comprised a short, Latin version of the new academic programme as decreed by Duke Ulrich: “Forma studii bonarum artium in Academia Tubingensi instaurati Anno Domini MDXLIII. Mense Novembri” (ff. A2r–A4v).

In 1557, in a collection *Orationes publicae in celeberrima Tubingensi Academia a professoribus publicis per hoc trimestre habitae*, edited by the poet Michael Toxites, professor of rhetoric and poetics, another three speeches were published which Grbić had delivered as dean: *in promotione Baccalau-reorum*, *in solennitate divae Catherinae* and *in promotione Magistrorum*.

Praefatio in doctrinam morum, second of Grbić’s five printed speeches, is his introductory lecture in ethics, which extends over 57 pages *in octavo* (ff. B5r–F1r) without any division or subtitle. Direct addressees of this speech are Grbić’s students, *adolescentes optimi* (f. B5v), whom the professor of ethics tried to convince that moral doctrine, as decreed by Duke’s new programme, was necessary and useful. With this idea in mind, he offered his students a

number of examples, among which generals, statesmen and legislators lead the list. He insisted on the fact that ethics should have its *proprium*, although “we do not deny that other parts of philosophy and the entire [en]cyclopedia also offer certain knowledge of humanity” (f. C6v). Here he made reference to Cicero’s dictum: “I prefer morals without doctrine rather than doctrine without morals” (*malo mores sine doctrina quam doctrinam sine moribus*, f. C7r).

Leaning on the ancient law-givers, Plato and Aristotle, Grbić turned to his second major theme – political philosophy: “All the political wisdom and the wisdom of laws rises from virtues and consists of lawful rules which concern moral conduct in duty and life” (f. D1v).

Finally, in the third part of his speech he focused on “knowledge and the use of virtue” (*virtutis notitia et usus*, f. E1r), closely associating it with the history of Greek philosophy. For a newly-appointed professor of ethics at Tübingen, the culture of virtue and moral exhausts all the meaning and vocation of philosophy, while public schools should be the workshops of wisdom. Grbić offered a successful definition of virtue as “avoidance of vice, soundness of judgement, rightness of decisions, felicity over results” (*fuga vitiorum, sanitas cogitationum, rectitudo consiliorum, foelicitas eventuum*, f. E4r). Hence he was able to announce his future lectures as “an explanation and declaration of all these things ... of public life” (*explicatio et declaratio istarum rerum omnium ... de vita communi*, f. E4r).

Key words: Matija Grbić Ilirik / Matthias Garbicius Illyricus, the studies of arts at the University of Tübingen, ethics, political philosophy, natural law, Aristotle, Cicero, medical ethics, Hippocratic Oath, virtue

ŽELJKA METESI DERONJIĆ

*Institut za filozofiju, Zagreb, Hrvatska /
Institute of Philosophy, Zagreb, Croatia*

MIMESIS, PLATON I PETRIĆ

U svojoj slavnoj »Disputativnoj dekadi« (1586), koja predstavlja drugu od ukupno sedam dekada njegovih djela *Della poetica*, Petrić je u ekstenzivnoj formi izložio svoju oštru kritiku Aristotelova učenja o pjesništvu kao oponašanju. Odbacivši Aristotelovu definiciju pjesništva, Cresanin je svoju poetičku misao gradio na tezi o pjesništvu kao stvaranju. Argumente u prilog svoga učenja Petrić pronalazi u Platonovoj filozofskoj misli, osobito onoj koju je grčki filozof izložio u *Sofistu*. Unatoč tomu što je i u Platona, osobito u *Državi*

i *Ionu*, prisutno jasno izraženo gledište o pjesništvu kao *mimesis*, kao i opis pjesnika kao neznalice, Petrić se, iako se upravo u spomenutim segmentima bitno razlikuje od Platona, u izvođenju svojih pjesničkih postavki nerijetko poziva upravo na tog »božanskog filozofa«.

Iz tog je razloga potpuno opravdano postaviti pitanje zašto Platon zauzima tako važno mjesto u Petrićevoj pjesničkoj teoriji. Analiza Platonova *Sofista* i Petrićeve *Poetike* pokazuje da je creski filozof teorijsko uporište za svoju tezu o pjesništvu kao inventivnoj sposobnosti pronašao u Platonovu razlikovanju ika-stičkog i fantastičkog oponašanja te njegovu tematiziranju odnosa bića i ne-bića.

Ključne riječi: Frane Petrić, Platon, pjesništvo, oponašanje, stvaranje

Referat je izraden u okviru projekta *Hrvatska filozofija i znanost u europskom kontekstu od 12. do 20. stoljeća* (br. 3524) koji podupire Hrvatska zaklada za znanost.

MIMESIS, PLATO AND PETRIĆ

In his famous “La deca disputata” (1586), the second of the seven decades of *Della poetica*, Petrić thoroughly elaborated his sharp critique of Aristotle’s teachings on poetry as an imitation. Having rejected Aristotle’s definition of poetry, the philosopher from Cres built his poetic thought on the thesis on poetry as creation. Petrić found the arguments in favour of his teachings in Plato’s philosophical thought, notably that outlined by the Greek philosopher in the *Sophist*. Despite the fact that Plato, particularly in the *Republic* and *Ion*, clearly expressed his view of poetry as *mimesis* and described the poet as ignorant, Petrić, although greatly departing from Plato in these segments, often referred to the “divine philosopher” in the formation of his poetic postulates.

Therefore, one may rightly ask why Plato occupied such an important place in Petrić’s poetic theory. The analysis of Plato’s *Sophist* and Petrić’s *Della poetica* shows that the Cres philosopher found the theoretical stronghold for his thesis on poetry as inventive ability in Plato’s distinction between the icastic and fantastic imitation and his thematization of the relationship between the being and non-being.

Key words: Frane Petrić, Plato, poetry, imitation, creation

This work has been fully supported by Croatian Science Foundation under the project *Croatian Philosophy and Science in the European Context between the 12th and 20th Century* (no. 3524).

TOMÁŠ NEJESCHLEBA

*Centre for Renaissance Texts, Palacky University Olomouc, Czech Republic /
Centar za renesansne tekstove, Sveučilište Palackoga u Olomouci, Češka Republika*

VALERIANO MAGNI'S ANTI-ARISTOTELIANISM

Valeriano Magni (1586–1661), a Capuchin friar and a legate of the Congregation de Propaganda Fide in Central Europe, was an ecclesiastical politician and a keen opponent of Jesuit scholasticism. His philosophical thought is inspired by St. Augustine and St. Bonaventure, but has a tendency towards a modern subjectivist approach of philosophy based on the philosopher's own mind.

In addition, certain similarities can be established between Renaissance Platonism and Magni's philosophy. In the positive aspect of his philosophy, the concept of light plays a central role, having both an epistemological and ontological function. Magni stresses the epistemological meaning of light and its fundamental role in the process of knowledge. Concerning the ontological function, light is a principle which connects all beings with the perfect being, for this perfect being is light.

The negative aspect of Magni's philosophy comprises a specific form of Anti-Aristotelianism, that is, his critique of Aristotle's philosophy as an atheistic one. In both positive and negative part of Magni's philosophy one can find views convergent with the philosophy of Frane Petrić.

In my paper I will focus on Magni's Anti-Aristotelianism, for the first time explicitly articulated in his treatise proving the existence of the void (*Demonstratio ocularis*, 1647), then in a pamphlet on Aristotle's atheism (*De atheismo Aristotelis*, 1647), and finally in his systematical works *Philosophiae Virgini Deiparae dicatae pars prima* (1648) and *Opus philosophicum* (1661).

Key words: Valeriano Magni, Augustine, Bonaventure, Renaissance Platonism, light, Frane Petrić, Aristotle, Anti-Aristotelianism

ANTIARISTOTELIZAM VALERIANA MAGNIJA

Kapucin Valeriano Magni (1586–1661), legat Kongregacije za širenje vjere u Središnjoj Europi, bio je crkveni državnik i oštar protivnik isusovačkoga skolasticizma. Filozofska mu je misao nadahnuta sv. Augustinom i sv. Bonaventurom, ali ima i usmjerenost prema modernom subjektivističkom pristupu filozofiji koji se temelji na filozofovoj vlastitoj misli.

Osim toga, moguće je ustanoviti stanovite sličnosti između renesansnog platonizma i Magnijeve filozofije. U pozitivnom aspektu njegove filozofije pojam svjetlosti igra središnju ulogu, imajući pritom i epistemološku i ontološku funkciju. Magni naglašava epistemološko značenje svjetlosti i njezinu temeljnu ulogu u spoznajnom procesu. Što se tiče ontološke funkcije, svjetlost je počelo koje povezuje sva bića sa savršenim bićem, jer je to savršeno biće – svjetlost.

Negativni aspekt Magnijeve filozofije sastoji se u specifičnom obliku antiaristotelizma, tj. u njegovoj kritici Aristotelove filozofije kao ateističke. I pozitivni i negativni aspekt Magnijeve filozofije nudi gledišta koja su konvergentna s filozofijom Frane Petrića.

U svom ću se izlaganju usredotočiti na Magnijev antiaristotelizam, koji je prvi put izričito artikuliran u njegovoj raspravi koja dokazuje opstojanje praznine (*Demonstratio ocularis*, 1647), potom u knjižici o Aristotelovu ateizmu (*De atheismo Aristotelis*, 1647) i napokon u njegovim sustavnim djelima: *Philosophiae Virgini Deiparae dicatae pars prima* (1648) i *Opus philosophicum* (1661).

ključne riječi: Valeriano Magni, Augustin, Bonaventura, renesansni platonizam, svjetlost, Frane Petrić, Aristotel, antiaristotelizam

SNJEŽANA PAUŠEK-BAŽDAR

Zavod za povijest i filozofiju znanosti, Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, Zagreb, Hrvatska /

Institute of the History and Philosophy of Science, Croatian Academy of Sciences and Arts, Zagreb, Croatia

RAZLIKE U SHVAĆANJU ALKEMIJSKOG NAUKA IZMEĐU SUVREMENIKA DANIELA ISTRANINA I PETRA BONA

Daniel Istranin svoju je poemu *Sulla pietra filosofale* (*O kamenu mudraca*) napisao oko 1320. godine, a Petar Bono svoje djelo *Pretiosa margarita novella* (*Novi dragocjeni biser*) oko 1330. Obojica su djelovali u Puli, prvi kao profesor gramatike, a drugi kao gradski fizik (liječnik). No, njihovi pristupi alkemijskom nauku bili su sasvim različiti, bilo da se radilo o shvaćanju materijalne ili duhovne komponente alkemije.

U teorijskom pristupu alkemijskom nauku Daniel se vraća staroj hermetičkoj tvrdnji o tome da priroda djeluje na način da »slično proizvodi slično«, pa

tako i »prirodno zlato proizvodi umjetno«. Stoga je smatrao da kamen mudraca mora sadržavati jedan dio prirodnog zlata i u tom je smislu opisao postupak za njegovu pripremu (živa, srebro, zlato). Također je opisao kako se iz tog kamena pripravlja eliksir života. Duhovnu je komponentu iskazao kroz zazivanje Isusa Krista, koji eksperimentatoru daruje neophodnu »poniznost, čistu dušu i savršenu misao«.

Petar Bono polazi od općeprihvaćene tradicionalne teorije o građi metala iz određenog omjera žive i sumpora, ali uvodi jedan svoj izvorni dodatak toj teoriji. On, naime, uvodi dvije vrste sumpora: jedan koji je obični ili zemljani sumpor i drugi koji je fini, suptilni sumpor, koji naziva 'sumporno ulje' (*oleum sulphuris*). Taj drugi sumpor je unutarnja toplina ili princip vatre određene tvari. Stoga je on smatrao da je kamen mudraca savršeno pročišćena živa, tzv. 'filozofska živa' (*mercurius philosophorum*), koja u sebi sadrži toplinu ili princip vatre. Duhovnu komponentu kamena Bono je iskazao tako što je kamen odredio korespondentom Isusa Krista u materijalnom, zemaljskom svijetu. Vjerovao je da je kamen 'eliksir' materijalnog svijeta, kao što je Isus Krist 'eliksir' duhovnog svijeta.

Ključne riječi: materijalna alkemija, duhovna alkemija, kamen mudraca, eliksir života, prirodno zlato, umjetno zlato, živa, sumpor, sumporno ulje, Isus Krist

Referat je izrađen u okviru projekta *Hrvatska filozofija i znanost u europskom kontekstu od 12. do 20. stoljeća* (br. 3524) koji podupire Hrvatska zaklada za znanost.

DIFFERENCES IN UNDERSTANDING ALCHEMY BETWEEN THE CONTEMPORARIES DANIEL OF ISTRIA AND PETAR BONO

It was around 1320 that Daniel of Istria wrote his poem *Sulla pietra filosofale* (*On the philosopher's stone*), and around 1330 Petar Bono his work *Pretiosa margarita novella* (*The new precious pearl*). Both were active in Pula, the former as a professor of grammar, and the latter as the town physician (doctor). But they had an entirely different approach to alchemy, whether it concerned the understanding of the material or spiritual component of alchemy.

In the theoretical approach to alchemy Daniel returned to the old Hermetic thesis that nature acts in such a way that "similar produces similar", hence "natural gold produces artificial gold". For this reason he believed that natural gold had to be a component of the philosopher's stone and in this regard described the process for its preparation (mercury, silver, gold). He also described the preparation of the elixir of life from this stone. Spiritual component

is expressed through the invocation of Jesus Christ, which endows the experimenter with the necessary “humility, pure soul and a perfect idea”.

Peter Bono embarked from the generally accepted, traditional theory of the structure of metals based on a specific ratio of mercury and sulphur, yet came forward with his own addition to the theory by introducing two kinds of sulphur: ordinary or earthy sulphur and a fine, subtle sulphur which he termed as ‘sulphur oil’ (*oleum sulphuris*). The latter sulphur is the internal heat or fire principle of a certain substance. Therefore, he in his opinion the philosopher’s stone is perfectly purified quicksilver, i.e. ‘philosophical mercury’ (*mercurius philosophorum*), which contains heat or the principle of fire. Bono expressed the spiritual component of the stone by appointing the stone a correspondent of Jesus Christ in the material, earthly world. He believed the stone to be an ‘elixir’ of the material world, just as Jesus Christ is the ‘elixir’ of the spiritual world.

Key words: material alchemy, spiritual alchemy, the philosopher’s stone, the elixir of life, natural gold, artificial gold, mercury, sulphur, sulphur oil, Jesus Christ

This work has been fully supported by Croatian Science Foundation under the project *Croatian Philosophy and Science in the European Context between the 12th and 20th Century* (no. 3524).

MATIJA MATO ŠKERBIĆ

Elektrostrojarska škola Varaždin, Hrvatska /

High School of Electrical and Mechanical Engineering Varaždin, Croatia

RUKOPISI ZABILJEŽENI RUKOM KAPUCINA MAKARIJA VARAŽDINCA U KNJIŽNICI KAPUCINSKOG SAMOSTANA U VARAŽDINU POČEVŠI OD 1739.

U knjižnici kapucinskoga samostana u Varaždinu sačuvana su tri rukopisa zabilježena rukom kapucina Makarija Varaždinca, a napisana na latinskom jeziku sredinom 18. stoljeća. Dva su rukopisa datirana na naslovnici.

Prvi ima naslov: *Cursus philosophicus Aristotelico-Thomisticus in lucem datus a R. P. Eligio Annaniensis Capuc.[ino] conscriptus a V. Fr. Maccario Varasdinensi eiusdem Instituti Studioso*. To su zabilješke studenta kapucina Makarija Varaždinca s predavanja njegova profesora filozofije Eligija, na učilištu u sastavu štajerske provincije otaca kapucina, a obuhvaćaju logiku, fiziku i metafiziku. Makarije je na naslovnici zabilježio da je predavanja počeo bilje-

žiti u Ptuju 8. listopada 1739. (*incoeptus Pettovii die 8 octobris ... 1739*), dok je najveći dio pisan u Radkersburgu 1740. (*Sequentia Radtkerspurgi / die 8. mensis Octobris / Anno 1740*).

Drugi rukopis *Summa totius cursus theologici tradita a R. P. Jona Mura-pontano Lectore calamo expressa a V. P. Fratре Maccario Varasdinensi studente capucino* sadrži predavanja iz teologije profesora Jone, kako ih je zabilježio njegov student kapucin Makarije Varaždinac. Na naslovnici i ovoga rukopisa zabilježen je datum kad je Makarije počeo slušati i bilježiti predavanja svoga profesora: 18. ožujka 1744., a dovršio u Grazu 1748. (*terminata Graecii ab S. Antonium Anno 1748*).

Treći rukopis *Moralia brevi et clara methodo exhibita a P. Placido capucino ad commodiorem usum et utilitatem Confessariorum conscripta a P. Maccario Varasdinensi capucino* priručnik je za ispovjednike što ga je »kratkim i jasnom metodom izložio otac Placid kapucin«, najvjerojatnije Makarijev profesor iz moralne teologije. Rukopis nije datiran, ali očito potječe s kraja njegova teološkoga studija ili s početka njegova svećeničkoga djelovanja.

U istoj je knjižnici sačuvan i rukopis *Catalogus alphabeticus librorum Conventus Varasdinensis ab Anno MDCCLXII.*, prvi katalog samostanske knjižnice kojeg je kapucin Makarije započeo izrađivati 1762.

Autor daje prikaz rukopisa u kojima je kapucin Makarije Varaždinac zabilježio predavanja svojih profesora tijekom studija sredinom 18. stoljeća. Sva tri rukopisa nisu dosad bila obrađivana, a nije im bila pridijeljena ni signatura. Autor prikazuje i katalog samostanske knjižnice, pri čem poseban naglasak stavlja na prikaz odsječka »Q. Philosophi«, koji sadržava popis 39 djela iz filozofije.

Ključne riječi: Makarije Varaždinac / Maccarius Varasdinensis, studij filozofije i teologije u Štajerskoj provinciji otaca kapucina u 18. stoljeću, katalog kapucinske knjižnice u Varaždinu

MANUSCRIPTS WRITTEN BY CAPUCHIN FRIAR MAKARIJE VARAŽDINAC (MACCARIUS VARASDINENSIS) IN THE CAPUCHIN MONASTERY LIBRARY IN VARAŽDIN (STARTING FROM THE YEAR 1739)

The monastery library of the *Order of Capuchin Friars Minor (Ordo Fratrum Minorum Capuccinorum – OFM Cap)* in Varaždin houses three manuscripts written in Latin by Makarije Varaždinac (Maccarius Varasdinensis) during the mid-18th century in Varaždin. Two manuscripts are dated on the title page.

The title of the first manuscript is *Cursus philosophicus Aristotelico-Thomisticus in lucem datus a R. P. Eligio Annaniensis Capuc.[ino] conscriptus a V. Fr. Maccario Varasdinensi eiusdem Institutii studioso*. These are the notes that Makarije had taken during the lectures in logic, physics and metaphysics of his philosophy professor Eligije while studying in the Styria Province of the Capuchin Friars. On the title page of the manuscript Makarije wrote that he began his notes on 8 October 1739 in Ptuj, Slovenia (*incoeptus Pettovii die 8 octobris ... 1739*), while most of his notetaking took place in Radkersburg, Austria (*Sequentia Radtkerspurgi / die 8. mensis Octobris / Anno 1740*).

The second manuscript *Summa totius cursus theologici tradita a R. P. Jona Murapontano Lectore calamo expressa a V. P. Fratrem Maccario Varasdinensi studente capucino* includes Professor Jona's theology lectures, as noted down by his Capuchin student, Makarije Varaždinac. Written on the title page of the manuscript is the date on which he began to listen and take notes of the professor's lectures (18 March 1744), and the date when he completed it in 1748 (*terminata Graecii ab S. Antonius Anno 1748*).

The third manuscript *Moralia brevi et clara methodo exhibita a P. Placido capucino ad commodiorem usum et utilitatem Confessariorum conscripta a P. Maccario Varasdinensi Capucino* is a manual for confessors, "in a short and clear method outlined by father Placid Capuchin," most likely Makarije's professor of moral theology. The manuscript is not dated, but apparently originates from the end of his theological studies, or from the beginning of his pastoral work.

Also extant in the same library is the *Catalogus alphabeticus librorum Conventus Varasdinensis ab Anno MDCCLXII.*, the first catalogue of the monastery library, whose compilation Maccarius started in 1762.

The author gives an overview of the manuscripts in which Makarije Varaždinac noted the lectures of his professors during his studies in the mid-18th century. Curiously, none of these three manuscripts have received any scholarly attention so far, nor have they even been given a proper shelf mark. Further presented is the monastery library catalogue, whereby special emphasis is placed in the section "Q. Philosophi," which features a list of 39 works in the field of philosophy.

Key words: Makarije Varaždinac / Maccarius Varasdinensis, study of philosophy and theology in Styria Province of Capuchin Friars in the 18th century, catalogue of the Capuchin monastery library in Varaždin

FULVIO ŠURAN

*Sveučilište Jurja Dobrile u Puli, Hrvatska /
Juraj Dobrila University of Pula, Croatia*

ISTRA I RENESANSA

Namjera je ovog izlaganja ponuditi povijesni pregled Istre u petnaestom i šesnaestom stoljeću, ukazujući i na utjecaje Mletačke Republike na ovom jadranskom području koji su bili izvorom nadahnuća za vrijednu istarsku i dalmatinsku književnost i kulturu tog doba. Iz te sredine nastaju i bezvremenska kulturna djela koja su se iznjedrila iz polemičkih sukoba između Aristotelovih i Platonovih sljedbenika. Rasprave koje su zasigurno doprinijele i rađanju europskog humanizma i renesanse.

Ovdje će se pokušati dati kratki prikaz najznačajnijih mislilaca koji su gravitirali oko tog kulturnog središta. Radi se o istaknutim ličnostima onog vremena, koji su svojim opusom označili ne samo kulturu ovog područja već i renesansu uopće. Radi se naime o učenim i tada slavnim osobama između kojih nailazimo i na našeg creskog filozofa Franu Petrića (Francesco Patrizi), jednog od najistaknutijih predstavnika ne samo istrijske renesanse nego i renesanse općenito. Nadalje, ali u kratko, jer će to biti sadržaj jednog budućeg eseja, pozabavit ćemo se polemikom koju je Petrić/Patrizi imao sa slavnim talijanskim književnikom Torquatom Tassom, kako bismo prikazali njihovo međusobno prijateljstvo te međusobnu razmjenu ideja i književnih misli.

Ključne riječi: Kandler, Pietro Stancovich, istrijski mislioci i književnici, dalmatinski mislioci i književnici, Frane Petrić, Torquato Tasso, Ludovico Ariosto

ISTRIA AND THE RENAISSANCE

The aim of this paper is to present a historical landscape of Istria in the fifteenth and sixteenth centuries, as well as the many influences of the Venetian Republic in this Adriatic area that inspired valuable achievements of the Istrian and Dalmatian literature and culture of the time. This region cradled some of the timeless works rooted in the polemic disputes between the Aristotelians and Platonists that no doubt contributed to the emergence of humanism and the Renaissance.

Our aim here is to provide a short overview of the most influential figures who not only marked the culture of this specific territory, but also the Renais-

sance on the whole. Among them is the most famous and distinguished thinker from Cres, Frane Petrić (Francesco Patrizi), philosopher and humanist, one of the most prominent exponents of the Renaissance in Istria and beyond. This is followed by a succinct discussion of Petrić's polemic with Torquato Tasso as an illustration of their friendship and lively exchange of ideas and literary thoughts.

Key words: Kandler, Pietro Stancovich, Istrian thinkers and literates, Dalmatian thinkers and literates, Francesco Patrizi, Torquato Tasso, Ludovico Ariosto

DRAŽENKO TOMIĆ

*Učiteljski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska /
Faculty of Teacher Education, University of Zagreb, Croatia*

KVIRIN VASILJ O LJEPOTI I UMJETNOSTI

Izlaganje obrađuje estetičke nazore Kvirina Vasilja (Međugorje, 1917–Chicago, 2006), filozofa i franjevca koji je živio i djelovao u SAD. Između njegovih blizu 600 bibliografskih jedinica ovdje je posebna pozornost posvećena knjizi *Ljepota i umjetnost* (Chicago-Roma-Zürich-Toronto: ZIRAL, 1979).

Iako napisi o ljepoti i umjetnosti ne spadaju u kanon skolastičkih tema, Vasilj im posvećuje upravo dostatnu pozornost proizišlu iz njegove posebne spoznajne teorije kroz koju promatra estetičku problematiku. Dio napisa o ovim temama potječe iz vremena dok je Vasilj bio književni kritičar čikaškog franjevačkog tjednika *Danica* (priloge je objavljivao: 1951–1954, 1956, 1958–1959, 1964–1965, 1967–1971, 1974–1978, 1989). Tu je polemizirao s hrvatskim književnicima Miroslavom Krležom (posebno 1956., a prigodice i u drugim člancima) i Viktorom Vidom (posebno 1953. godine).

Lijepo se sastoji u posebnoj skladu predmeta i čovjekove moći spoznavanja, tvrdi Kvirin Vasilj u svom glavnom estetičkom djelu. Spoznaju ljepote nekog predmeta izjednačava sa spoznajom njegove stvarnosti: to nisu dvije stvarno različite spoznaje nego jedna te ista. Umjetnost je, pak, obratni postupak od čovjekova izvornog doživljavanja ljepote: umjetnost ne pronalazi svoj predmet – ona ga stvara. Umjetnici proizvođenjem umjetničkih djela stvaraju izvornu ljepotu u sebi i u svijetu.

Umjetnost je ljudska djelatnost koja ima cilj »poljepšati ljudski život pomoću zornih zrenja«, kaže Vasilj. Umjetnost se prikazuje kao skladan spoj dvaju različitih elemenata: duhovnog i sjetilnog, umjetnikova unutarnjeg svijete-

ta i nekog izvanjskog elementa (kamen, note, boja...). Bez duhovnog elementa umjetnost ne bi posjedovala u sebi ljudski značaj. Bez sjetilnog elementa umjetnik ne bi bio u stanju svoje misli i osjećaje materijalizirati i učiniti dostupnim. Logično, za potpun estetski doživljaj nekoga umjetničkog djela pretpostavlja se da se njegova duhovna komponenta ne razdvaja od sjetilne, nego da ih se zorno spoznaje u njihovu sintetičnom spoju.

Prema Vasiljevu uvidu, vrijednost umjetnosti ne slijedi iz njezine nakane da rješava probleme ljudskog postojanja, što je posao filozofije, nego iz tog što ispunjava ljudske težnje za doživljajem ljepote. Umjetnost tek opisuje različite čovjekove osjećaje prema tajni života, nastoji materijalizirati i, koliko je do nje, ovjekovječiti neki jedinstveni doživljaj, misao, osjećaj ili događaj. Ona uspijeva zaustaviti mijenu i prolaznost ljudskog bića i na fizički način ovjekovječiti najdublje i najsnažnije ljudske osjećaje. Zahvaljujući umjetnosti čovjek se odupire uništenju najvećih ljudskih vrijednosti i nastoji ih produžiti u vječnost. Odatle njezina moć i snaga: ublažiti tugu nad najvećim prirodnim uništenjem čovjeka, nad smrću.

Čovjek u uživanju ljepote traži besmrtnost jednako kao i u opsluživanju čudorednog zakona. Svako je umjetničko djelo također predmet moralnog promatranja i ocjenjivanja. Moralno promatranje umjetničkih djela ne stvara njihovu estetsku vrijednost nego je pretpostavlja. Da nešto bude estetski lijepo, nije dovoljno da bude moralno. Ali, ako neko umjetničko djelo ne posjeduje svoju moralnu ljepotu, njegova je estetska vrijednost manje vrijednosti.

Umjetnost ne znači neko imitiranje nego izvorno i slobodno proizvođenje, kaže Kvirin Vasilj. Upravo je izvornost jedna od osnovnih oznaka pravih umjetničkih djela. Ali, da neko umjetničko djelo bude zaista veliko, za to nije dovoljno da bude pod svaku cijenu izvorno (originalno), ono treba posjedovati veličinu ideja i čuvstava. Prava se umjetnost mora preporučivati svojim ljubiteljima samo i jedino svojom unutarnjom vrijednošću, a ne nametanjem izvana: »Umjetnost se ne smije propisivati poput medicine, koja je gorka, a koju ipak dobrovoljno uzimamo, jer nam razum i razboritost kažu, da je potrebna.« Ako je umjetnost slobodno stvaranje, onda isto tako slobodno treba biti čisto promatranje umjetnosti. »Estetsko bi uživanje umjetnosti trebalo biti slobodno kao što je slobodno disanje zraka, upotreba gesta i uživanje jela. Umjetnost bi dakle trebala biti predmet slobodnog proučavanja i istraživanja«, zaključuje Kvirin Vasilj.

Ključne riječi: Kvirin Vasilj, estetika, umjetnost, ljepota

KVIRIN VASILJ ON BEAUTY AND ART

The paper discusses aesthetic views of Kvirin Vasilj (Medugorje, 1917–Chicago, 2006), philosopher and Franciscan who lived and worked in the USA. Among his 600 bibliographical units, special attention will here be given to his book *Ljepota i umjetnost / Beauty and Art* (Chicago-Roma-Zürich-Toronto: ZIRAL, 1979).

Although the beauty and art do not fall within the canon of scholastic themes, the attention Vasilj devotes to them results from his own cognitive theory through which he views aesthetic problems. Some of his writings on this topic date from the time when Vasilj was a literary critic of the Chicago Franciscan weekly, *Danica* (he contributed in the period: 1951–1954, 1956, 1958–1959, 1964–1965, 1967–1971, 1974–1978, 1989). Here he debated with Croatian writers Miroslav Krleža (notably in 1956, and occasionally also in other articles) and with Viktor Vida (notably in 1953).

The beautiful consists of a special harmony of object and human cognitive ability, Kvirin Vasilj argues in his major aesthetic work. He equates the cognition of the beauty of an object with the cognition of its reality: these two cognitions are not genuinely different but are the same. Art, however, is a reversed process from the man's original experience of beauty: art does not find its object – art creates it. By creating works of art, artists create original beauty within themselves and within the world.

According to Vasilj, art is a human activity whose aim is to “beautify human life by means of intuitions”. Art is presented as a harmony of two different elements: spiritual and sensitive, artist's inner world and an external element (stone, musical notes, colour...). Without the spiritual element, art would be deprived of the human meaning within it. Without the sensitive element, artist would not be able to materialise his thoughts and feelings and make them accessible. Logically, a full aesthetic experience of a work of art thus presupposes that its spiritual component does not separate from the sensitive one, but are genuinely perceived in their synthetic union.

Vasilj holds that the value of art does not proceed from its ambition to solve the problems of human existence, which is the objective of philosophy, but from the fact that it fulfils human aspirations towards the experience of beauty. Art merely describes diverse human feelings towards the secret of life, it aims to materialise and, in conformity with its power, to make a unique experience, thought, feeling or event eternal. Art succeeds in its mission to overcome changes and transience of human being, and in a physical way to provide the most profound and most powerful human emotions with an eternal frame.

Thanks to art, man defies destruction of the greatest human values, and persists in their continuity to eternity. That is the source of art's power and strength: to soothe sorrow over man's greatest natural destruction, over death.

By indulging in beauty, man seeks immortality, just as he does by observing a moral law. Every work of art is also subject to moral scrutiny and evaluation. Moral observation of the works of art does not create their aesthetic value, but presupposes it. For something to be beautiful in aesthetic terms, its moral value would not suffice. But if a work of art possesses no moral beauty, its aesthetic value would be devalued.

Art does not imply imitation but original and free production, Kvirin Vasilj argues. Originality is one of the main features of the genuine works of art. But for a work of art to be truly great, it should not necessarily be original at every cost, it should possess the magnitude of ideas and senses. Genuine art should recommend itself to its true lovers solely and uniquely with its inner value, and not by imposing itself upon them: "Art should not be prescribed like a medicine which, though bitter, we voluntarily administer, because our mind and reason tell us that we need it." If art is free creation, then equally free should be the true appreciation of art. Kvirin Vasilj concludes that "aesthetic enjoyment in art ought to be free in the same way as the breathing of air, human gestures and enjoyment in food. Art should, therefore, be a subject-matter of free study and research".

Key words: Kvirin Vasilj, aesthetics, art, beauty

24. DANI FRANE PETRIĆA

Adresar izlagača

24th DAYS OF FRANE PETRIĆ

Addresses of the speakers

Simpozij
ZDRAVLJE I KULTURA

Symposium
HEALTH AND CULTURE

Krešimir Babel

Sveučilište u Zagrebu
Filozofski fakultet
Odsjek za filozofiju
Ivana Lučića 3
HR-10000 Zagreb
Croatia
e-mail: babelkresimir@gmail.com

Katarina Babnik

Univerza na Primorskem
Fakulteta za vede o zdravju
Polje 42
SI-6310 Izola
Slovenia
e-mail: katarina.babnik@fvz.upr.si

Brigitta Balogh

Partiumi Keresztény Egyetem
Primăriei u. 36
RO-410209 Oradea
Romania
e-mail: brigitta_balogh@yahoo.co.uk

Vera Békés

Magyar Tudományos Akadémia
Bölcsészettudományi Központ
Filozófiai Intézet
Bethlen Gábor tér 3
HU-1071 Budapest
Hungary
e-mail: vebekes@gmail.com

Jadranka Božić

Narodna biblioteka Srbije
Odeljenje za naučnoistraživački rad
Skerlićeva 1
RS-11000 Beograd
Serbia
e-mail: jadranka.bozic@nb.rs

Aleksandra Brakus

Visoka škola modernog biznisa
Narodnih heroja 30
RS-11070 Novi Beograd
Serbia
e-mail: brakus011@gmail.com

Ivana Buljan

Sveučilište u Zagrebu
Filozofski fakultet
Odsjek za indologiju i
dalekoistočne studije
Ivana Lučića 3
HR-10000 Zagreb
Croatia
e-mail: ibuljan2@ffzg.hr

Krešimir Cerovac

Hrvatski katolički radio
Našička 2
HR-10000 Zagreb
Croatia
e-mail: kresimir.cerovac@xnet.hr

Igor Čatić

Sveučilište u Zagrebu
Fakultet strojarstva i brodogradnje
Ivana Lučića 5
HR–10000 Zagreb
Croatia
e-mail: igor.catic@fsb.hr

Berislav Čović

Sveučilište u Zagrebu
Filozofski fakultet
Ivana Lučića 3
HR–10000 Zagreb
Croatia
e-mail: berislavc@gmail.com

Dragan Čalović

Megatrend univerzitet
Fakultet za kulturu i medije
Goce Delčeva 8
RS–11070 Novi Beograd
Serbia
e-mail: calovic_dragan@yahoo.com

Zoran Dimić

Univerzitet u Nišu
Filozofski fakultet
Departman za filozofiju
Ćirila i Metodija 2
RS–18000 Niš
Serbia
e-mail: zoran.dimic@filfak.ni.ac.rs

Robert Doričić

Sveučilište u Rijeci
Medicinski fakultet
Katedra za društvene i humanističke
znanosti u medicini
Braće Branchetta 20
HR–51000 Rijeka
Croatia
e-mail: robert.doricic@uniri.hr

Ivo Džinić

Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku
Odjel za kulturologiju
Vijenac A. Cesarca 30a
HR–31000 Osijek
Croatia
e-mail: ivo.dzinic@os.t-com.hr

Predrag Finci

Flat 5, Rosa Freedman
17 Claremont Way
GB–NW2 1AJ London
United Kingdom
e-mail: predrag.finci@gmail.com

Michael George

St. Thomas University
Religious Studies Department
51 Dineen Drive
CA–E3B 5G3 Fredericton, NB
Canada
e-mail: mgeorge@stu.ca

Stanko Gerjolj

Maistrova 2
SI–1000 Ljubljana
Slovenia
e-mail: stanko.gerjolj@teof.uni-lj.si

Aleksandra Golubović

Sveučilište u Rijeci
Filozofski fakultet
Odsjek za filozofiju
Sveučilišna avenija 4
HR–51000 Rijeka
Croatia
e-mail: agolub@ffri.hr

Nada Gosić

Sveučilište u Rijeci
Medicinski fakultet
Katedra za društvene i humanističke
znanosti u medicini
Braće Branchetta 20
HR–51000 Rijeka
Croatia
e-mail: nada.gosic@medri.uniri.hr

Vlatko Ilić

Univerzitet umetnosti u Beogradu
Fakultet dramskih umetnosti
Goce Delčeva 33/106
RS–11070 Novi Beograd
Serbia
e-mail: vlatko.ilic@gmail.com

Vesna Ivezić

Primorska 27
HR–10000 Zagreb
Croatia
e-mail: vesna.ivezic9@gmail.com

Antun Japundžić

Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku
Katolički bogoslovni fakultet u Đakovu
Strossmayerov trg 5
HR–31400 Đakovo
Croatia
e-mail: antun.japundzic@gmail.com

Iris Jerončić Tomić

Sveučilište u Splitu
Medicinski fakultet
Katedra za javno zdravstvo
Šoltanska 2
HR–21000 Split
Croatia
e-mail: iris.jeroncic@mefst.hr

Hrvoje Jurić

Sveučilište u Zagrebu
Filozofski fakultet
Odsjek za filozofiju
Ivana Lučića 3
HR–10000 Zagreb
Croatia
e-mail: hjuric@ffzg.hr

Katica Knezović

Jagodnjak 17
HR–10000 Zagreb
Croatia
e-mail: katica.knezovic2@zg.t-com.hr

Marko Kos

Sveučilište u Zagrebu
Filozofski fakultet
Odsjek za filozofiju
Ivana Lučića 3
HR–10000 Zagreb
Croatia
e-mail: markokos.mail@gmail.com

Gábor Kovács

Magyar Tudományok Akadémia
Bölcsészettudományi Központ
Filozófiai Intézet
Országház u. 30
HU–1014 Budapest
Hungary
e-mail: kovacs.gabor@btk.mta.hu

Vjollca Krasniqi

Universiteti i Prishtinës
Fakulteti Filozofik
Rr. »Nëna Terezë«, p. n.
XZ–10000 Prishtinë
Kosovo
e-mail: vjollca.krasniqi@uni-pr.edu

Tomislav Krznar

Sveučilište u Zagrebu
Učiteljski fakultet
Savska 77
HR–10000 Zagreb
Croatia
e-mail: tomislav.krznar@ufzg.hr

Nenad Malović

Sveučilište u Zagrebu
Katolički bogoslovni fakultet
Vlaška 38, p. p. 432
HR–10001 Zagreb
Croatia
e-mail: nenad.malovic@vz.t-com.hr

Béla Mester

Magyar Tudományos Akadémia
Bölcsészettudományi Központ
Filozófiai Intézet
Úri u. 53
HU–1014 Budapest
Hungary
e-mail: mester.bela@btk.mta.hu

Luka Perušić

Sveučilište u Zagrebu
Filozofski fakultet
Centar za integrativnu bioetiku
Ivana Lučića 5–6
HR–10000 Zagreb
Croatia
e-mail: lperusic@yahoo.com

Vesna Pešić

Riječka nadbiskupija
Dobriše Cesarića 1
HR–51000 Rijeka
Croatia
e-mail: vesna.gianna@gmail.com

Tomislav Petković

Sveučilište u Zagrebu
Fakultet elektrotehnike i računarstva
Zavod za primijenjenu fiziku
Unska 3
HR–10000 Zagreb
Croatia
e-mail: tomislav.petkovic@fer.hr

Ivan Platovnjak

Ulica stare pravde 11
SI–1000 Ljubljana
Slovenia
e-mail: ivan.platovnjak@rkc.si

Erika Prijatelj

43 Elliot St.
US–02050 Marshfield, MA
United States of America
e-mail: erika.prijatelj@teof.uni-lj.si

Sandra Radenović

Univerzitet u Beogradu
Fakultet sporta i fizičkog vaspitanja
Blagoja Parovića 156
RS–11000 Beograd
Serbia
e-mail: sandra.radenovic@fsfv.bg.ac.rs

Stjepan Radić

Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku
Katolički bogoslovni fakultet u Đakovu
Strossmayerov trg 5
HR–31400 Đakovo
Croatia
e-mail: stjepan.radic1@os.t-com.hr

Biljana Radovanović

Univerzitet u Nišu
Filozofski fakultet
Departman za filozofiju
Ćirila i Metodija 2
RS–18000 Niš
Serbia
e-mail: biljana.radovanovic9@gmail.com

Nino Raspudić
Sveučilište u Zagrebu
Filozofski fakultet
Odsjek za talijanistiku
Ivana Lučića 3
HR–10000 Zagreb
Croatia
e-mail: nraspudi@ffzg.hr

Darija Rupčić
Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku
Filozofski fakultet
Odsjek za filozofiju
Lorenza Jägera 4
HR–31000 Osijek
Croatia
e-mail: darijarupcic@gmail.com

Damir Sekulić
Ksavera Šandora Gjalskog 34
HR–35000 Slavonski Brod
Croatia
e-mail: damir.piko@yahoo.com

Marija Selak
Sveučilište u Zagrebu
Filozofski fakultet
Odsjek za filozofiju
Ivana Lučića 3
HR–10000 Zagreb
Croatia
e-mail: marija.selak@gmail.com

Damir Smiljanić
Univerzitet u Novom Sadu
Filozofski fakultet
Odsek za filozofiju
Dr Zorana Đinđića 2
RS–21000 Novi Sad
Serbia
e-mail: metaphilosoph@yahoo.de

Barbara Stamenković Tadić
Sveučilište u Zagrebu
Filozofski fakultet
Odsjek za filozofiju
Ivana Lučića 3
HR–10000 Zagreb
Croatia
e-mail: barbara.stamenkovic@gmail.com

Goran Sunajko
Leksikografski zavod »Miroslav Krleža«
Frankopanska 26
HR–10000 Zagreb
Croatia
e-mail: goran.sunajko@lzmh.hr

Matija Mato Škerbić
Hrvatskih branitelja 5
HR–42000 Varaždin
Croatia
e-mail: matijaskerbic@gmail.com

Fulvio Šuran
Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Odjel za studij na talijanskom jeziku
I. M. Ronjgova 1/1
HR–52100 Pula
Croatia
e-mail: fsuran@unipu.hr

Rajka Švrljuga
Senjskih uskoka 2
HR–51000 Rijeka
Croatia
e-mail: rajka.svrljuga@gmail.com

Iris Tićac
Sveučilište u Zadru
Odjel za filozofiju
Obala kralja Petra Krešimira IV. br. 2
HR–23000 Zadar
Croatia
e-mail: iticac@unizd.hr

Lino Veljak

Sveučilište u Zagrebu
Filozofski fakultet
Odsjek za filozofiju
Ivana Lučića 3
HR–10000 Zagreb
Croatia
e-mail: lveljak@ffzg.hr

Nenad Vertovšek

Stomorica 7
HR–23000 Zadar
Croatia
e-mail: nenad.vertovsek@gmail.com

Miroslav Vičentijević

Kralja Petra I br. 20/18
RS–11500 Obrenovac
Serbia
e-mail: viami@yaho.com

Marko Vučetić

Sveučilište u Zadru
Odjel za filozofiju
Obala kralja Petra Krešimira IV. br. 2
HR–23000 Zadar
Croatia
e-mail: mvucetic@unizd.hr

Davor Vuković

Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku
Katolički bogoslovni fakultet u Đakovu
Strossmayerov trg 5
HR–31400 Đakovo
Croatia
e-mail: dav.vuk@gmail.com

Divna Vuksanović

Univerzitet umetnosti u Beogradu
Fakultet dramskih umetnosti
Bulevar umetnosti 20
RS–11070 Novi Beograd
Serbia
e-mail: vuksanovic.divna@gmail.com

Martina Žeželj

Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku
Filozofski fakultet
Odsjek za filozofiju
Lorenza Jägera 4
HR–31000 Osijek
Croatia
e-mail: mzezelj1@gmail.com

22. simpozij
S PETRIĆEM U ŽARIŠTU:
HRVATSKI FILOZOFI U EUROPSKOM KONTEKSTU

22nd Symposium
WITH PETRIĆ IN FOCUS:
CROATIAN PHILOSOPHERS IN THE EUROPEAN CONTEXT

Erna Banić-Pajnić
Institut za filozofiju
Ulica grada Vukovara 54
HR-10000 Zagreb
Croatia
e-mail: erna@ifzg.hr

Pavo Barišić
Institut za filozofiju
Ulica grada Vukovara 54
HR-10000 Zagreb
Croatia
e-mail: pavo@ifzg.hr

Bruno Ćurko
Institut za filozofiju
Ulica grada Vukovara 54
HR-10000 Zagreb
Croatia
e-mail: bcurko@ifzg.hr

Andrije Hebranga 10e
HR-23000 Zadar
Croatia

Vanja Flegar
Zavod za povijest i filozofiju znanosti
HAZU
Ante Kovačića 5
HR-10000 Zagreb
Croatia
e-mail: vanja@hazu.hr

Mihaela Girardi-Karšulin
Institut za filozofiju
Ulica grada Vukovara 54
HR-10000 Zagreb
Croatia
e-mail: mihaela.girardi-karsulin@zg.t-com.hr

Natali Hrbud
Ilica 60
HR-10000 Zagreb
Croatia
e-mail: natali.hrbud@email.t-com.hr

Luka Ilić
Hirschgraben 11
D-88214 Ravensburg
Germany
e-mail: lukailic@yahoo.com

Denis Karanušić

Gimnazija Antuna Vrančića
Put Gimnazije 64
HR–22000 Šibenik
Croatia
e-mail: denis.karanusic@st.t-com.hr

Marin Martinić Jerčić

Institut za filozofiju
Ulica grada Vukovara 54
HR–10000 Zagreb
Croatia
e-mail: marin@ifzg.hr

Ivica Martinović

Institut za filozofiju
Ulica grada Vukovara 54
HR–10000 Zagreb
Croatia
e-mail: ivica@ifzg.hr

Željka Metesi

Institut za filozofiju
Ulica grada Vukovara 54
HR–10000 Zagreb
Croatia
e-mail: zmetesi@yahoo.com

Tomáš Nejeschleba

Univerzita Palackého v Olomouci
Filozofická fakulta
Křížkovského 10
CZ–77187 Olomouc
Czech Republic
e-mail: tomas.nejeschleba@upol.cz

Snježana Paušek-Badžar

Zavod za povijest i filozofiju znanosti
HAZU
Ante Kovačića 5
HR–10000 Zagreb
Croatia
e-mail: spbazdar@hazu.hr

Matija Mato Škerbić

Hrvatskih branitelja 5
HR–42000 Varaždin
Croatia
e-mail: matijaskerbic@gmail.com

Fulvio Šuran

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Zagrebačka 30
HR–52100 Pula
Croatia
e-mail: fsuran@unipu.hr

Draženko Tomić

Učiteljski fakultet Sveučilišta u Zagrebu
Odsjek za učiteljske i odgojiteljske
studije
Savska 77
HR–10000 Zagreb
Croatia
e-mail: drazenko.tomic@ufzg.hr

Projekt
3. ZNANSTVENI INKUBATOR:
TRENING ZA ZNANSTVENA ISTRAŽIVANJA

Project
3rd SCIENTIFIC INCUBATOR:
TRAINING IN SCIENTIFIC RESEARCH

Središnja aktivnost projekta
Znanstveni inkubator: trening za znanstvena istraživanja
Cres, 24–26. rujna 2015.

O Projektu

Projekt *Znanstveni inkubator* želi učenicima približiti način rada na znanstvenim istraživanjima i upoznati ih s osnovnim elementima takvoga istraživanja, metodama rada i načelima znanstvene čestitosti. Projektom se naglašava interdisciplinarni i pluriperspektivni pristup problemima, osvještava važnost njihova kritičkoga promišljanja te promiču inovativni načini rješavanja znanstvenih izazova. Projekt želi motivirati učenike za znanstveni rad, potaknuti samoinicijativnost, neovisnost mišljenja, samokritičnost i odgovornost.

Središnju aktivnost projekta predstavlja prezentacija rezultata istraživanja kojima su se učenici bavili u ranijim fazama projekta te njihovo sudjelovanje u radu znanstvenoga skupa. Središnja aktivnost održava se u okviru *24. Dana Frane Petrića* (24.–26. rujna 2015.). Uz izlaganje vlastitih istraživanja i sudjelovanje u radu znanstvenoga simpozija, organizirane su i radionice te javna predavanja.

Idejni začetnici i provoditelji projekta *Znanstveni inkubator* su Hrvatsko filozofsko društvo, Hrvatsko bioetičko društvo i Udruga *Mala filozofija*. Voditelji projekta su Krešimir Babel, Bruno Ćurko, Mira Matijević i Ivana Zagorac.

Projekt podupiru Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta, Ministarstvo regionalnog razvitka i fondova Europske unije te Primorsko-goranska županija. Voditelji projekta zahvaljuju i Turističkoj zajednici Cres i hotelu *Kimen* na njihovoj potpori uspješnoj realizaciji, kao i školi domaćinu u Cresu.

Prezentacije učeničkih istraživanja

SREDNJA ŠKOLA OBROVAC

Učenici: Lucija Josić, Lucija Jurjević, Ivana Župan, Mario Tot

Mentori: Darko Tokić, Ivana Šegarić

NEGATIVNI ASPEKTI ZNANSTVENIH DOSTIGNUĆA S OBZIROM NA LJUDSKO ZDRAVLJE

Razvoj novih tehnologija zasigurno doprinosi razvoju ljudskog društva, bez obzira na to o kojem se području primjene radi, a time i očuvanju ljudskog zdravlja i kvaliteti ljudskog života. Nažalost, nerijetko njihova primjena ima negativan utjecaj na zdravlje čovjeka, neposredno ili posredno kroz utjecaj na okoliš, bez obzira na to radi li se o situacijama kad je to već unaprijed poznato, ali namjerno zanemareno zbog ostvarivanja profita ili o situacijama kad se štetne posljedice otkriju naknadno, a nije se unaprijed pretpostavljalo da će do toga doći. Ciljevi uvođenja novih tehnologija, između ostalog, odnose se na ostvarenje što većih profita u što kraćem roku, standardizaciju, centralizaciju, širenje prodaje na globalnom tržištu, ali i na povećanje ovisnosti o vladajućim strukturama i geopolitičkim kretanjima. Sukob ekonomije i ekologije prepoznatljiv je kroz stav da pogoršanje dijela životnih uvjeta predstavlja cijenu za opći napredak. Međutim, pogoršanje jednog dijela kvalitete življenja izravno utječe i na zdravlje čovjeka. Farmaceutska industrija, nuklearna energija, informacijsko-komunikacijske tehnologije, manipuliranje genima... čini se da je to začarani krug.

Srednja škola Obrovac započela je s radom 1973. godine kao područna škola Naftno-geološke škole iz Varaždina, a 1978. godine postala je samostalna. Od 1991. do 1995. godine nije u sustavu hrvatskog školstva, no nakon vojno-redarstvene akcije Oluja ponovno započinje s radom. Danas je to »moderna europska škola s hrvatskim predznakom« koja njeguje izvannastavne aktivnosti kao jednu od mogućih opcija profesionalne orijentacije. Više od 20 izvannastavnih aktivnosti podijelje-

no je u područja: tehnička kultura, likovna kultura, građanski odgoj, sport te ekologija i tradicijska baština. Škola je doprvak Svjetskog kupa u raketnom modelarstvu, dobitnik Državne nagrade »Faust Vrančić«, nositelj Godišnje nagrade Zadarske županije, dobitnik priznanja Hrvatskog astronautičkog i raketnog saveza, kao i niza drugih zahvalnica, priznanja i diploma. U suradnji s Agencijom za odgoj i obrazovanje proveden je projekt »Kreativni vikend«, koji je podignut na međunarodnu razinu, a već pet godina provodi se autohtoni projekt, jedinstven u europskom školstvu, pod nazivom EVES (Ekološki vikend ekstremnih sportova), koji je također podignut na međunarodnu razinu. Posebno se njeguje područje ljudskih prava i demokracije te je škola 2013. godine izdala i knjigu Ljudska prava i obrazovanje autora dr. sc. Erme Ivoš, dr. sc. Igora Radeke i Mirsije Tokić, prof. Također, već 15 godina škola provodi različite projekte iz toga područja, a zadnje dvije godine sudjelovala je u programu eksperimentalne provedbe građanskoga odgoja. Škola broji 120 učenika i ima programe: Opća gimnazija, Ekonomist i Instalater kućnih instalacija.

Kontakt: Srednja škola Obrovac, Obala hrvatskog časnika S. Župana 17, HR-23450 Obrovac; tel.: 023 689 058; fax: 023 689 852; e-mail: ured@ss-obrovac.skole.hr; <http://ss-obrovac.skole.hr>

GIMNAZIJA ANTUNA VRANČIĆA, ŠIBENIK

Učenici: Marija Dražić-Balov, Nika Štampalija, Danijel Erceg, Marko Nakić
Mentorica: Nives Triva

NEGATIVNI ASPEKTI RAZVOJA ZNANOSTI NA LJUDSKO ZDRAVLJE

Oduvijek je čovjekova namjera spoznati svijet u sebi i oko sebe te odgovoriti na brojna neodgovorena pitanja. Premda je tajanstvenih pitanja još uvijek mnogo, ne može se zanijekati ogroman napredak znanosti kojem svjedočimo. Ipak, svezremenska aktualnost Aristotelove tvrdnje da svi ljudi teže znanju po naravi dobiva u našem vremenu, označenom težnjom k profitu, nova značenja.

Izlaganje obuhvaća tri teme (priroda, prehrana i farmaceutska industrija) u kojima se očituju negativni aspekti razvoja znanosti na ljudsko zdravlje. Intenzivno proučavanje prirode, s ciljem čovjeka da prirodu sebi podredi i da je iskoristi, dovelo je do niza neželjenih nuspojava te je pozicioniralo čovjeka kao agresora na ovom planetu. U svijetu kojim vlada novac čak je i hrana koju čovjek od davnina ubire iz prirode postala otvorenim pitanjem: uništavajući prirodu, čovjek uništava svoj izvor prehrane i ugrožava vlastito zdravlje. Drevnoj Hipokratovoj paroli »Neka vaša hrana bude lijek, a vaš lijek vaša hrana« suprotstavlja se hrana proizvedena u laboratorijima, koja postaje naš otrov. K tome, naši lijekovi dolaze iz farmaceutske industrije koja, ulažući kapital u profitabilne lijekove, ignorira primarne interese ljudskog zdravlja te time smanjuje mogućnost kvalitetnog liječenja nekih bolesti. Presentacija će u završnom dijelu ponuditi moguća rješenja za smanjenje negativnog utjecaja znanosti na ljudsko zdravlje.

Gimnazija Antuna Vrančića kulturna je odgojno-obrazovna institucija, duboko inkorporirana u kulturni i javni prostor grada Šibenika. U 106 godina svoga kontinuiranog djelovanja iznjedrila je brojne hrvatske ugledne znanstvenike i umjetnike. Gimnazija ima matematički, opći, jezični i klasični program raspodijeljen na 24 razredna odjeljenja (660 učenika). Škola redovito sudjeluje na natjecanjima i postiže izvrsne rezultate: višekratni državni prvaci iz filozofije, matematike, fizike, astronomije, biologije, talijanskog jezika, povijesti, zemljopisa, likovne kulture, Lidrana. Zapažena su sudjelovanja naših učenika na međunarodnim olimpijadama: iz filozofije (Antalya, 2007.; Atena, 2010.; Beč, 2011.), matematike (Washington, 2001.; Glasgow, 2002.) i astronomije (Rio de Janeiro, 2012.). Učenici šibenske gimnazije uključeni su u rad desetak izvannastavnih aktivnosti, humanitarni rad, međunarodne projekte (Semep; Šafran; Youth in Action; Europski parlament mladih; Krive i točne predodžbe o Švedskoj; Being Young in Europe; PaperGirl projekt; Čitaj – Book Store; Harvard Model Congress Europe; Main MUN; Youth Week, itd.). Posebnosti naše škole očituju se u brojnim samostalnim projektima učenika kakvi su, primjerice, glazbeno-scenska manifestacija »Vrana« te svečana godišnja prezentacija života škole na kojoj se dodjeljuju nagrade najuspješnijima (»Antun«).

Kontakt: Gimnazija Antuna Vrančića, Put Gimnazije 64, HR-22000 Šibenik; tel.: 022 213 276; fax: 022 213 276; e-mail: gimnazija@gav.hr; www.gav.hr

SREDNJA ŠKOLA AMBROZA HARAČIĆA, MALI LOŠINJ, P. O. CRES

Učenici: Tea Brđanović, Nera Barišić, Leina Radusinović, Lorena Abdić,
Dorian Brnić

Mentorice: Melita Chiole, Ljiljana Filipas, Rozana Perović

ZDRAVSTVENA KULTURA – ZRCALO DRUŠTVENIH PRILIKA

Zdravlje i kultura isprepletene su stvarnosti koje u stalnoj dinamici utječu jedna na drugu. Zdravi ljudi grade zdravo društvo, a zdravo društvo doprinosi zdravlju ljudi koji u njemu žive.

U prvom dijelu rad donosi analizu zdravstvenih odredbi u statutima srednjovjekovnih kvarnerskih i dalmatinskih gradova. Zdravstvene prilike odraz su duha vremena pa iz njih možemo iščitati opće stanje društva. Pojava statuta i zakona koji su u sebi uključivali javnozdravstvene odredbe dokaz je razvoja svijesti o nužnosti očuvanja zdravlja. Buđenje ekološke svijesti bio je preduvjet opstanka i zdravog života.

U drugom dijelu rad govori o poimanju zdravlja koje nije samo odsustvo bolesti nego podrazumijeva stanje i tjelesnog, psihičkog i društvenog blagostanja. Rezultati provedene ankete pokazuju da zdravlje zauzima najviše mjesto na ljestvici vrijednosti. Briga o javnom zdravstvu postaje kriterij razvijenosti i humanosti društva.

Odnos prema bolesti i zdravlju i danas je odraz društvenih prilika u kojim živimo, a ekološka svijest ostaje preduvjet za opstanak i zdrav život.

Opći odjel srednje škole u Cresu formiran je 1974. godine kao dio Tehničkog školskog centra Rijeka. U školskoj godini 1984./1985. creski odjeli pripajaju se Srednjoj školi Ambroza Haračića u Malom Lošinj, čiji su i sada dio. S ponovnim pokretanjem gimnazijskih programa 1990. godine, osniva se i područni odjel gimnazije u Cresu. Naši učenici aktivno sudjeluju u izvannastavnim aktivnostima, kao i u kulturnom životu grada Cresa. Na županijskim natjecanjima u znanju i smotrama postižu zapažene rezultate, a članovi naših literarnih i novinarskih skupina sudjelovali su i na državnoj smotri Lidrano. Naši učenici sudje-

luju u brojnim izvannastavnim aktivnostima: tečajevima stranih jezika, glazbenoj školi, sportskim aktivnostima u gradu Cresu, novinarskoj sekciji, glazbenoj sekciji, itd.

Kontakt: Srednja škola Ambroza Haračića, P. O. Cres, Šetalište 20. travnja 56, HR–51557 Cres; tel.: 051 571 006, fax: 051 571 006, e-mail: gimnazija@gimnazija-cres.hr; www.ss-aharacica-malilosinj.com.hr.

PRVA GIMNAZIJA, ZAGREB

Učenici: Gregor Grga Cipek, Marija Jurić, Karla Perica, Antea Jezidžić
Mentorica: Marina Vitković

»BOLI ME« –

ZAŠTITA I UNAPREĐENJE MENTALNOG ZDRAVLJA

Integrirani model zdravlja u kojem su elementi tjelesnog zdravlja, mentalnog zdravlja i društvenog blagostanja percipirani kao međusobno neodvojivi segmenti zdravlja prokazuje promašenu jednodimenzionalnost sadašnjeg modela somatskog zdravlja. Pojedinačno sagledani elementi u integriranom modelu zdravlja temeljenom na istraživanjima i jasnim dokazima nedvojbeno ukazuju na to da je mentalno zdravlje ključna sastavnica cjelovitog zdravlja i od presudnoga je značaja za promjenu zdravstvenog stanja neke zajednice.

Imperativ društvenog, znanstvenog i stručnog angažmana zasigurno je prevencija mentalnih poremećaja u suvremenoj turbulentnoj civilizaciji s neviđenim mijenama vrijednosti u kojoj je sve manje prirodno sretnih i mentalno funkcionalnih ljudi. Upravo su oni posebno izloženi stigmatizaciji i autostigmatizaciji što se negativno reflektira na ono što mentalno zdravlje u svojoj biti jest – stanje blagostanja u kojemu osoba ostvaruje svoje sposobnosti, može se suočiti s normalnim životnim stresom, može produktivno raditi i sposobna je doprinositi zajednici.

Uz prevenciju kao prioritet, društveni, znanstveni i stručni angažman treba usmjeriti na destigmatizaciju osoba s duševnim/mentalnim smetnjama, a to podrazumijeva niz antistigmatizacijskih programa koji informiraju i senzibiliziraju opću populaciju i sustavno je obrazuju.

I. gimnazija renomirana je zagrebačka gimnazija osnovana 1854. godine. Do 1988. godine bila je smještena u zgradi današnjeg muzeja Mimara, a 1993. seli u novu zgradu u Novom Zagrebu. Brojne slavne ličnosti iz hrvatskog javnog kulturnog, političkog i znanstvenog života pohađale su I. gimnaziju. Škola se svrstava među najsuvremenije škole u Hrvatskoj zahvaljujući izvrsnoj opremljenosti specijaliziranih učionica, kabineta i drugih prostorija za rad. Zapošljava četrdesetak nastavnika, a pohađa ju šestotinjak učenika. Osnovni program opće gimnazije obogaćen je raznolikom ponudom dodatne nastave, fakultativnih predmeta, izvannastavnih i izvanškolskih aktivnosti. U školi se provode brojni projekti na nacionalnoj i internacionalnoj razini koji imaju za cilj promicati poduzetništvo mladih, zdrave životne stilove te njegovati ekološku i socijalnu osviještenost učenika. Prema rezultatima državne mature jedna je od najuspješnijih općih gimnazija u Republici Hrvatskoj.

Kontakt: Prva gimnazija, Avenija Dubrovnik 36, HR-10010 Zagreb;
tel.: 01 6601 153, 01 6601 665; fax: 01 6692 648; e-mail: info@prva.hr;
www.prva.hr

ELEKTROSTROJARSKA ŠKOLA VARAŽDIN

Učenici: Ivana Maruševac, Mario Filipašić, Leon Halić, David Levatić

Mentor: Matija Mato Škerbić

MOBILNE APLIKACIJE ZA LJUDSKO ZDRAVLJE: PRESTANAK PUŠENJA, ZDRAVA PREHRANA I TRČANJE KAO TJELOVJEŽBA

Kao tehnička škola okrenuta novim tehnologijama, posvetili smo se zdravlju nastojeći povezati filozofsku dimenziju, prvenstveno filozofiju zdravog života i onog što ona obuhvaća, s onom tehnološkom, mobilnom. Detektirali smo i izdvojili tri problema vezana uz ljudsko zdravlje svojih vršnjaka, ali i ljudi u širem smislu: pušenje, nezdrava prehrana i nedostatna (ili nepostojeća) tjelovježba. Pripomoć rješavanju tih problema pokušali smo pronaći u mobilnim aplikacijama vodeći se s nekoliko kriterija: dostupnost, besplatnost, jednostavnost i kvaliteta

usluga. Kako bismo suzili svoj izbor, u istraživanju smo pretražili brojne aplikacije, koje smo sami testirali te analizirali dobre i loše strane.

Tako, s jedne strane, kod problema pušenja, najraširenije ovisnosti naših vršnjaka, izdvojili smo mobilnu aplikaciju *MyQuitBuddy* (proizvođač Australian National Preventive Health Agency, ANPHA, Australija, 2014.) koja veoma kvalitetno, kroz niz vrlo kreativnih i pomno razrađenih koraka, pomaže u najvećem izazovu – odvikavanju od pušenja. S druge strane, kao pripomoć što zdravijoj i uravnoteženijoj prehrani, najkvalitetnijom smatramo mobilnu aplikaciju *Diet Plan* (proizvođač AB Mobile Apps, SAD, 2014.) koja korisniku pomaže u stjecanju prehrambenih navika i kreiranju jelovnika ispunjenog zdravim namirnicama. Naposljetku, tražeći tjelovježbu koju može provoditi svatko gdje i kada poželi izabrali smo trčanje (jogging). Za tu svrhu služi mobilna aplikacija *Runtastic, Running & Fitness* (proizvođač Runtastic, Austrija, 2014.) koja pomaže profesionalnim savjetima i poticajima uz praćenje napretka, prijedloge ruta, aktivnosti, planiranja, itd.

Elektrostrojarska škola Varaždin najveća je srednja škola na području Varaždinske županije i broji 1268 učenika podijeljenih u 49 odjeljenja s više od 150 nastavnika i profesora. Na školi se trenutno provodi nastava iz 9 različitih tehničkih i 10 obrtničkih smjerova, smjera tehničke gimnazije, obrazovanja odraslih te niz seminara i tečajeva poput ECDL i DSD. U sklopu škole djeluje i školska radionica (proizvodnja školskih klupa i stolaca), tiskara, restoran i škola stranih jezika. Škola je rekorder po broju sudjelovanja u međunarodnim projektima u programima Comenius, Erasmus+, Leonardo da Vinci... Njezini učenici i mentori dobitnici su brojnih državnih i ostalih nagrada na natjecanjima i smotrama županijskog, državnog i međunarodnog karaktera. Naša škola jedna je od rijetkih koja je dobitnik priznanja za direktan upis učenika na studije na Fakultetu elektrotehnike i računarstva u Zagrebu, Fakultetu strojarstva i brodogradnje u Zagrebu te Fakultetu organizacije i informatike u Varaždinu. Posljednjih pet godina, nastojanjem Matije Mate Škerbića, profesora mentora, provodi se fakultativna nastava filozofije koju pohađa iznimno velik broj učenika (50 od ukupno dvjestotinjak maturanata).

Kontakt: Elektrostrojarska škola Varaždin, Hallerova aleja 5, HR-42000 Varaždin; tel.: 042 313 491, fax: 042 311 626, e-mail: ess@vz.t-com.hr, ess.vz@skole.hr; www.ess.hr

Javna predavanja

JURAJ SEPČIĆ

Cres, Hrvatska

e-mail: juraj.sepcic@gmail.com

ZDRAVLJE I BOLEST – KULTUROLOŠKI ASPEKTI

Među očitijim manifestacijama preobrazbe suvremenih najrazvijenijih društava od osobite su važnosti i utjecaja promjene odnosa između stanja zdravlja i bolesti te srodnih zdravstvenih problema. Štamparova definicija zdravlja, izričaj Svjetske zdravstvene organizacije, kao »stanja potpunog tjelesnog, mentalnog i društvenog blagostanja, a ne samo odsutnost bolesti i nemoći« danas je predmet kritika zbog svog nestvarnog, utopijskog karaktera i medikalizacijske degeneracije koju uključuje. Osobno smatram da bi se zdravlje moglo označiti kao »blagostanje ili tjelesno-mentalna ravnoteža koja omogućuje pozitivnu karkvoću življenja i nesputano prakticiranje slobode.« Bolest je prekid te ravnoteže izazvan bilo oštećenjem ili poremećajem funkcija bioloških struktura svakog živog bića, pa i čovjeka – »bolesna životinja«. Bolest nije objektivni entitet, već objasnidbeni model koji kroz precizne kulturne i društvene interakcije združuje najrazličitije znakove, simptome i sindrome, dajući njima zbirno ime: bolest. Bolest je istodobno najindividualniji i najdruštveniji događaj. Osoba, viđena u granicama unitarističkog obrasca, osim što je pojedinačno biće, također je kulturni subjekt, uronjen u gustu mrežu društveno-kulturnih odnosa koji daju točno značenje u doživljavanju vlastitog zdravlja ili bolesti.

Kultura shvaćena kao kompleks spoznaja, tradicija, tehnološkog razvoja, tipova ponašanja i slično, prenošena i korištena sustavno, karakteristična za određenu društvenu skupinu pa i za jedinku-čovjeka, intrigantno utječe, preko političkih režima i socijalnog raslojavanja, na odnos društva te zdravlja i bolesti. Pripadnost rodu, dobnome razredu, društvenom i profesionalnom statusu uvjetuje različito iskustvo i značenje poimanja tijela, zdravlja i bolesti u raznim kulturama.

Suvremeno društvo teži razlikovanju termina 'bolesnost' i 'bolest'. Termin 'bolesnost' (*illness*) odnosi se na osobno iskustvo znakova, simptoma i patnje, na način kako bolesna osoba, njezina porodica i zajednica odgovaraju na situaciju teškoća u kojima se nalazi bolesnik. Lokalna kultura preuzima na sebe vrlo važnu ulogu u interpretaciji 'bolesne osobe'. 'Bolest' (*disease*), naprotiv, problem je viđen iz perspektive zdravstvenog radnika, educiranog da identificira bolest kao preinaku biološke strukture pomoću prikladnih kliničkih analiza. Liječnik je, dakle, manje zainteresiran za osobno, društveno i kulturno iskustvo bolesti. Strogo biološki i tehnički pristup bolesniku uvjetuju sadašnju krizu medicine. Samo proširenjem pojma biološkog do sveobuhvatnog shvaćanja ličnosti i povijesno-kulturološkog entiteta svakog pojedinca garantira bolje zdravlje i jedinke i zajednice. Promišljanja kulturnog i društvenog reda, dakle, igraju (i igrat će) vrlo važnu ulogu u odnosu zdravlje–bolest, odnosno u medicinskoj praksi.

LIDIJA GAJSKI

Dom zdravlja Zagreb-Centar, Zagreb, Hrvatska
e-mail: lidija-gajski@zg.t-com.hr

MODERNA MEDICINA – PREVIŠE, NEPOTREBNO, ŠTETNO

Suvremena medicina nudi sve više dijagnostičkih i terapijskih postupaka, od kojih je značajan dio nepotreban, pa i škodljiv za zdravlje. Lijekovi, razna terapijska pomagala i operativni zahvati proizvode rastuću štetu za tjelesno zdravlje. Dijagnostičke pretrage pronalaze »bolesti« i onda kad ih realno nema te stvaraju psihološku i socio-kulturnu štetu šireći granice bolesti i medikalizirajući društvo. Sve to stvara velike financijske izdatke koji opterećuju kako bolesnike tako i društvo u cjelini.

Najveću korist od »viška« medicine imaju proizvođači medicinske tehnologije (sredstava i uređaja za liječenje i dijagnostiku), koji su zadnjih tridesetak godina ovladali vitalnim segmentima medicine. Danas moćne kompanije proizvode znanstvene nalaze u korist svojih proizvo-

da, educiraju liječnike i pacijente na način koji im odgovara i uređuju zdravstvenu politiku po svojoj mjeri. Pri tom uživaju svesrdnu pomoć vodećih medicinskih stručnjaka i političara, koji su u prvom redu i omogućili uvođenje privatizacije i komercijalizacije u ovo specifično i iznimno osjetljivo područje.

Korisnici zdravstvenih usluga trebali bi se upoznati s negativnim fenomenima i tendencijama moderne medicine, kako bi se mogli zaštititi te zahtijevati poboljšanje, odnosno promjenu postojećeg, sada već uvelike disfunkcionalnog modela zdravstvene zaštite.

DAMIR BORAS

Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska

e-mail: rector@unizg.hr

ZNANOST I SVEUČILIŠTE

Polazno će autor odrediti pojmove znanosti i sveučilišta, pri čemu će iznijeti aktualne prijemne i različita razumijevanja tih pojmova. Prilikom definiranja znanosti posebno treba izdvojiti značajke jedinstvenosti i univerzalnog važenja. Znanost predstavlja jedinstveni sustav znanja u kojem područja znanosti moraju biti ravnopravna u pogledu spoznajnog i društvenog statusa. U tom smislu već je na terminološkoj razini problematično načelno razdvajanje prirodnih (*science*) i humanističkih znanosti (*humanities*), dok je na razini znanstvene politike nedopustivo diskriminiranje pojedinih znanstvenih područja, što se može ilustrirati svježim primjerom diskriminacije humanističkih znanosti u Hrvatskoj (usp. *Izjavu o ugroženosti humanističkih znanosti* Područnog znanstvenog vijeća za humanističke znanosti od 10. 12. 2012.). Samo spoznajno i društveno ravnopravna područja znanosti, odnosno pripadajuće znanstvene discipline, mogu uspostavljati produktivne interakcije (inter/multi/transdisciplinarnost i pluriperspektivizam) unutar jedinstvenog sustava znanosti.

Kao što znanost predstavlja jedinstveni sustav znanja tako i sveučilište predstavlja jedinstveni sustav znanosti i poučavanja (nastave). Za etabliranje takvog razumijevanja sveučilišta u Europi posebne zasluge

ima njemački reformator Wilhelm von Humboldt (1767.–1835.). Novije i pomodne podjele sveučilišta na tzv. »istraživačka« i »nastavnička sveučilišta« ignoriraju europsku tradiciju humboldtovskog sveučilišta. U toj tradiciji izgrađen je binarni sustav visokog obrazovanja u kojemu su sveučilišta znanstveno-nastavne institucije, a visoke škole, odnosno veleučilišta, stručno-nastavne institucije. Ignoriranje europske tradicije u razumijevanju sveučilišta i miješanje sveučilišnih i veleučilišnih studija stvara konfuziju u visokoobrazovnom sustavu, što bjelodano potvrđuju recentna zbivanja u Hrvatskoj. Možemo zaključiti da je znanost *condicio sine qua non* sveučilišta, a da je uređeni visokoobrazovni sustav u kojem se razlikuju sveučilišta i veleučilišta *condicio sine qua non* održanja i razvoja suvremenog društva na dosegnutoj povijesnoj i civilizacijskoj razini.

Radionice

BARBARA STAMENKOVIĆ TADIĆ

Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska

e-mail: barbara.stamenkovic@gmail.com

O ZDRAVLJU I BOLESTI: KAKO RAZMIŠLJAMO, ŠTO OSJEĆAMO I KAKO SE PONAŠAMO?

Cilj je radionice propitati vlastita poimanja zdravlja i bolesti, osvijestiti socio-kulturnu uvjetovanost vlastitih vrijednosnih sudova te sagledati kako naša razmišljanja o zdravlju i bolesti utječu na naše osjećaje i ponašanja, a sve kako bi se, stjecanjem novih uvida i usvajanjem novih perspektiva, stvorila povoljnija gledišta koja mogu unaprijediti naše odnose s oboljelim osobama te pomoći nama samima u suočavanju s bolestima tijekom života. Problematizirat će se sljedeća polazišna pitanja: je li bolest hendikep; je li zdravlje nužna pretpostavka za uspješan i ispunjen život; jesu li oboljeli slabi, ovisni, manje produktivni i uskraćeni za kvalitetan život; jesu li oboljele osobe manje zadovoljne životom; ima li što pozitivno u bolestima?

Nakon polazne ankete kojom će se podrobno utvrditi početni stavovi sudionika o navedenim pitanjima i međusobne razmjene stavova, kroz raspravu će se istraživati njihovo porijeklo i problematizirati širi društveni i epistemološki kontekst u kojem su formirani. Potom će se sudionici upoznati s recentnim empirijskim nalazima i teorijskim modelima, kao i s nekim klasičnim i suvremenim filozofijskim pogledima koji navode na redefiniranje uobičajenih gledanja na zdravlje i bolest. Nakon rasprave o novim uvidima, završnom će se anketom ispitati eventualna promjena početnih stavova.

BRUNO ĆURKO

*Institut za filozofiju, Zagreb & Udruga Mala filozofija, Zadar, Hrvatska
e-mail: mala.filozofija@gmail.com*

ŠTO ZNANSTVENICI RADE?

Radionica je namijenjena djeci uzrasta od 9 do 11 godina. Cilj je radionice kroz argumentiranu raspravu osvijestiti djeci što znanstvenici rade, koje su metode i načini znanstvenog istraživanja i koje zadovoljstvo kvalitetan znanstveni rad može izazvati. Usto će se djeci prikazati osnovna podjela u znanostima (prirodne, tehničke, umjetničke, humanističke, društvene itd.), te neke od konkretnih znanosti (kemija, biologija, filozofija itd.). Osnovna je metoda rada neo-sokratski dijalog *Mala filozofije* – propitivanje onoga što mislimo da znamo, izazivanje sumnje, dolaženje do odgovora kroz diskusiju, definiranje prema jasnim pravilima te zaključivanje na temelju logičkih argumenata. Kroz radionicu se djeca navikavaju na kritičko mišljenje, čime poboljšavaju svoje misaone sposobnosti te usvajaju osnovna pravila iz formalne i neformalne logike. Zabavno, poučno i korisno.

KREŠIMIR BABEL

*Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska
e-mail: babelkresimir@gmail.com*

ISTRAŽIVATI POPUT ZNANSTVENIKA

Ciljevi su radionice upoznavanje učenika s osnovnim principima i metodama te problemima znanstvenog istraživanja, razvijanje znanstvenog, analitičkog i kritičkog mišljenja te pristupa rješavanju problema, kao i promicanje i popularizacija znanstvenog pogleda na svijet. U prvome dijelu, uz pomoć edukativne *online* igre *Geoguessr* u kojoj je cilj što preciznije pogoditi na karti mjesto na koje smo bačeni u Google Street Viewu, učenici će se upoznati s ključnim elementima znanstvene metode (opservacija, uočavanje istraživačkog pitanja, postavljanje hipoteza, izvedba predviđanja, eksperimentalno dokazivanje) te nekim specifičnostima znanstvenog pogleda na svijet. U drugome će se dijelu stečene spoznaje o znanstvenoj metodi primijeniti u grupnom natjecanju učenika u igri *Geoguessr*.

Central activity of the project
Scientific Incubator: Training in Scientific Research
Cres, 24–26 September 2015

About the Project

The project *Scientific Incubator* aims at popularisation of science among high-school students. It provides active participation in scientific research, introducing the students to its basic methods and the principles of scientific integrity. The interdisciplinary and pluriperspective approach to problem solving raises awareness on the importance of critical thinking and innovative strategies in facing scientific challenges. The project's aim is to motivate students for scientific work and to encourage their initiative, independence of thought, self-criticism, and responsibility.

The central activity of the project is presentation of results of the research conducted by students of several Croatian high schools during the project's earlier stages, as well as their participation in the scientific symposium that will be held in the framework of the *24th Days of Frane Petrić* (24–26 September 2015). In addition to regular activities of the scientific symposium, students will also participate in workshops and public lectures.

The initiators and executors of the *Scientific Incubator* project are the Croatian Philosophical Society, the Croatian Bioethics Society and the Petit Philosophy Association. Project coordinators are Krešimir Babel, Bruno Ćurko, Mira Matijević, and Ivana Zagorac.

The realisation of the project is supported by the Croatian Ministry of Science, Education and Sports, Ministry of Regional Development and EU Funds and Primorje-Gorski Kotar County. The coordinators of the project express their gratitude to the Tourist Board of Cres and the *Kimen* Hotel for their support, as well as to the host school in Cres.

Students' research presentations

OBROVAC HIGH SCHOOL, OBROVAC

Students: Lucija Josić, Lucija Jurjević, Ivana Župan, Mario Tot

Mentors: Darko Tokić, Ivana Šegarić

NEGATIVE ASPECTS OF SCIENTIFIC ACHIEVEMENTS CONCERNING HUMAN HEALTH

Development of new technologies certainly contributes to the development of human society, regardless of the area of its application; hence it also contributes to the preservation of human health and the quality of human life. However, its application often leaves negative consequences on human health, through a direct or indirect impact on the environment, regardless of whether it happens when the negative consequences are foreseeable but neglected in favour of profit, or the harmful consequences are detected afterwards, because they had not been foreseen. The aims of developing new technologies are, among other, gaining the biggest possible profit in the shortest span of time, standardisation, centralisation, spreading the sales on the global market, and becoming more dependent on ruling structures and geopolitical movements. The clash between economy and ecology is perceived in the attitude that the deterioration of certain life conditions is the price we have to pay for general advancement. However, that deterioration directly affects human health. Pharmaceutical industry, nuclear energy, information and communication technologies, genetic engineering... it seems to be a vicious circle.

Obrovac High School first opened its doors in 1973 as a branch school of the Petroleum and Geology High School in Varaždin, and became independent in 1978. During 1991–1995, it was not part of the Croatian education system, but the school reopened after military operation Storm. Today, it is a “modern European school with a Croatian character”, fostering extracurricular activities as one of the possible

channels of professional orientation. More than 20 extracurricular activities offered at the School are divided into the following areas: technical education, art education, civic education, sports, and ecology and traditional heritage. The School was a runner-up in the Model Rocketry World Cup, a recipient of the Faust Vrančić State Award, the Zadar County Annual Award, the Croatian Astronautical and Rocketry Association Acknowledgement, and has received a number of certificates of gratitude, acknowledgements and diplomas. In collaboration with the Croatian Education and Teacher Training Agency, the School has partaken in the Creative Weekend project, taken to an international level. Furthermore, the School has organised EVES (Eco-Weekend of Extreme Sports) for five years in a row, a one-of-a-kind project in the European system of education, which has also been taken to an international level. The fields of human rights and democracy are particularly cherished, so that in 2013 the School published a book entitled Ljudska prava i obrazovanje (Human Rights and Education), the authors of which are Erma Ivoš, PhD, Igor Radeka, PhD, and Mirsija Tokić, MA. For 15 years not, the School has also participated in different projects in the field of human rights and democracy. In the last two years, it has participated in the experimental implementation of civic education. The School is attended by 120 students, and it offers a general grammar school programme, an economics programme, and a home installations programme.

Contact: Srednja škola Obrovac, Obala hrvatskog časnika S. Župana 17, HR-23450 Obrovac; phone: +385 23 689 058; fax: +385 23 689 852; e-mail: ured@ss-obrovac.skole.hr; <http://ss-obrovac.skole.hr>.

ANTUN VRANČIĆ GYMNASIUM, ŠIBENIK

Students: Marija Dražić-Balov, Nika Štampalija, Danijel Erceg, Marko Nakić

Mentor: Nives Triva

NEGATIVE ASPECTS OF THE DEVELOPMENT OF SCIENCE ON HUMAN HEALTH

It has always been human intent to grasp the world within and around us, and to answer numerous unanswered questions. Although mysterious questions still abound, one cannot deny the huge advancement of science we witness today. However, the all-time relevance of Aristotle's claim that the pursuit of knowledge is inherent to humans in our time, marked by the pursuit of profit, gains new meanings.

The presentation deals with three topics (nature, diet, and pharmaceutical industry) which display the negative aspects of science development on human health. The intensive investigation of nature, with the aim of subjugating and exploiting it by man, has led to a series of unwanted side effects, and has positioned man as the aggressor to the planet. In the world governed by money, even food, picked from nature by man since ancient times, has become a questionable issue: by destroying nature, man destroys his source of food and jeopardizes his own health. The ancient Hippocrates' quote "Let food be thy medicine and medicine be thy food" is juxtaposed to food produced in laboratories, which becomes our poison. In addition, our medicines come from the pharmaceutical industry, which, by investing capital into profitable medicines, ignores the primary interests of human health and thus reduces the possibility of quality treatment of some diseases. The final part of the presentation offers some available solutions for reducing the negative impact of science on human health.

Antun Vrančić Gymnasium is a renowned educational institution, deeply incorporated into cultural and public space of the City of Šibenik. In 106 years of its continual operating, it has given rise to numerous eminent Croatian scientists and artists. The school offers mathematical, grammar, language, and classical languages programs, divided into 24 classes (660 students). It regularly takes part in competitions, achieving notable results, such as winning multiple state competitions

in philosophy, mathematics, physics, astronomy, biology, Italian, history, geography, art education and Lidrano. Our students took part in international Olympics in philosophy (Antalya, 207; Athens, 2010; Wien, 2011) and astronomy (Rio de Janeiro, 2012), and are involved with a dozen extracurricular activities, humanitarian work, and international projects (Semep; Šafran; Youth in Action; European Youth Parliament; False and Accurate Preconceptions about Sweden; Being Young in Europe; PaperGirl project; Read – Book Store; Harvard Model Congress Europe; Main MUN; Youth Week etc.). The specialties of our school are manifested in numerous independent students' projects, such as musical-scenic manifestation "Vrana" and the annual ceremony of presenting the school life with the award ceremony for the most successful students ("Antun").

Contact: Gimnazija Antuna Vrančića, Put Gimnazije 64, HR–22000 Šibenik; phone: +385 22 213 276; fax: +385 22 213 276; e-mail: gimnazija@gav.hr; www.gav.hr.

AMBROZ HARAČIĆ HIGH SCHOOL, MALI LOŠINJ – DEPARTMENT CRES

Students: Tea Brđanović, Nera Barišić, Leina Radusinović, Lorena Abdić, Dorian Brnić

Mentors: Melita Chiole, Ljiljana Filipas, Rozana Perović

HEALTH CULTURE – A MIRROR OF SOCIAL CIRCUMSTANCES

In reality, health and culture are intertwined and function in a dynamics where they constantly affect each other. Healthy people build a healthy society, and a healthy society contributes to the health of people living in it.

The first part of the presentation proposes an analysis of health directives in the medieval statutes of Kvarner and Dalmatian towns. The condition of health in a community is a reflection of the spirit of the time, from which we can decipher a general condition of the society.

The emergence of statutes and laws including public health provisions testifies to the raising awareness on the necessity of preserving health. The awakening of ecological consciousness was the prerequisite for survival and a healthy life.

The second part of the presentation deals with the perception of health, which is not merely the absence of disease, but entails the state of physical, mental and social well-being. The results of the undertaken survey show that health occupies the top position on the values scale. The concern about public health becomes a criterion of a society's development and humanity.

The attitude towards disease and health today as well is a reflection of social circumstances we live in, and ecological awareness remains a prerequisite of survival and a healthy life.

Grammar department of High School in Cres, a former local department of the Technical School Centre in Rijeka, was founded in September 1974. In the school year 1984/1985, Cres departments were merged with the Ambroz Haračić High School in Mali Lošinj, and are still part of it. When gymnasium school programmes were reintroduced in the Croatian education system in 1990, the Cres Gymnasium Department was formed. Our students actively participate in extracurricular activities, as well as the cultural life of the Town of Cres. They have achieved remarkable results at the county competitions and festivals, and members of our literary and journalist sections have participated in the national festival Lidrano. Our students take part in many extracurricular activities: foreign language courses, music school, sport activities in the Town of Cres, journalist section, music section etc.

Contact: *Srednja škola Ambroza Haračića, P. O. Cres, Šetalište 20. travnja 56, HR-51557 Cres; phone: +385 51 571 006, fax: +385 51 571 006, e-mail: gimnazija@gimnazija-cres.hr; www.ss-aharacica-malilosinj.com.hr.*

FIRST GYMNASIUM, ZAGREB

Students: Gregor Grga Cipek, Marija Jurić, Karla Perica, Antea Jezidžić

Mentor: Marina Vitković

“IT HURTS” – PROTECTING AND IMPROVING MENTAL HEALTH

Integrated model of health, in which the elements of physical, mental and social well-being are perceived as its mutually inseparable segments, reveals the misconceived one-dimensionality of the present model of somatic health. Individual elements in the integrated model of health based on research and clear evidence undoubtedly point to the fact that mental health is a key component of health as a whole, and it is crucial for a change in health condition of a community.

The imperative of social, scientific, and professional engagement is definitely prevention of mental disorders in the turbulent contemporary civilisation with unseen changes of values, where there are less and less naturally happy and mentally functional people. It is they who are especially exposed to stigmatisation and self-stigmatisation, which is negatively reflected on what mental health really is – a state of well-being in which a person realises its abilities, is able to face normal life stress, work productively and contribute to community.

With prevention as a priority, social, scientific, and professional engagement should be directed towards the process of destigmatisation of people with social/mental issues, and that implies a series of anti-stigma programmes that inform and sensitise the general public and educate it systematically.

First gymnasium is a well-known Zagreb grammar school founded in 1854. It was situated in the premises of today's Mimara museum up until 1988. It was relocated to its new premises in Novi Zagreb in 1993. Numerous famous individuals from Croatia's public cultural, political and scientific life have attended First gymnasium. Thanks to the specialized, excellently equipped classrooms, teacher rooms and other working areas it is one of the most state-of-the-art secondary schools in Croatia. It employs approximately 40 teachers and is attended by around 600 students. The basic curriculum of a general grammar

school is enriched by extra classes, optional subjects, extracurricular and out-of-school activities. The school is engaged in many projects on both the national and the international level with the goal of promoting entrepreneurship and a healthy lifestyle among young people as well as nourishing ecological and social awareness among the pupils. According to the results of the state graduation exams, it is considered to be one of the most successful gymnasiums in Croatia.

Contact: *Prva gimnazija, Avenija Dubrovnik 36, HR-10010 Zagreb; phone: +385 1 6601 153, +385 1 6601 665; fax: +385 1 6692 648; e-mail: info@prva.hr; www.prva.hr.*

HIGH SCHOOL OF ELECTRICAL AND MECHANICAL ENGINEERING VARAŽDIN

Students: Ivana Maruševac, Mario Filipašić, Leon Halić, David Levatić

Mentor: Matija Mato Škerbić

MOBILE APPS FOR HUMAN HEALTH: QUITTING SMOKING, HEALTHY DIET, AND JOGGING AS EXERCISE

As a technical school focused on new technologies, we have dedicated our efforts to health issues, trying to associate its philosophical dimension, especially the philosophy of healthy lifestyle and what it encompasses, with the technological, mobile dimension. We have detected and selected three problems pertaining to health of both our peers and people in general: smoking, unhealthy diet and insufficient (or even non-existent) exercise. Therefore we have tried to find additional assistance in solving these problems with mobile apps, following several criteria: their availability, price (free of charge), simplicity and quality of services. In order to narrow down the choice, we have searched numerous apps, which we then tested and analysed their good and bad sides.

Thus, on one hand, regarding the problem of smoking, the most widespread addiction among our peers, we have selected the mobile app *My QuitBuddy* (*Australian National Preventive Health Agency*,

Australia, 2014), which through a series of very creative and carefully elaborated steps provides quality help with the biggest challenge – quitting smoking. On the other hand, as assistance in achieving a healthier and more balanced diet, we have chosen the app *Diet Plan* (AB Mobile Apps, USA, 2014) as the fittest because it helps the user with acquiring healthy eating habits and creating a menu filled with healthy ingredients. Finally, looking for a form of exercise which can be done by anyone, anywhere, and at any time, we have opted for jogging. The mobile app matching our purpose is *Runtastic, Running & Fitness* (Runtastic, Austria, 2014), which provides help through professional advice and support, as well as monitors the progress, suggests routes, activities, planning etc.

High School of Electrical and Mechanical Engineering Varaždin is the largest secondary school in Varaždin County, with 1268 students in 49 classes and employing more than 150 teachers and professors. The school currently offers classes in 9 different technical and 10 craft specializations, a technical gymnasium class, adult education program and a series of seminars and courses such as ECDL and DSD. The school encompasses a school workshop (manufacturing school benches and chairs), a printing office, a restaurant and a foreign languages school. In addition, the school holds the record in the number of participations in international projects within the Comenius, Erasmus+, Leonardo da Vinci and other programs. Our students and mentors have received many state and other awards in competitions and festivals on the county, state and international levels. Our school is one of the few to receive the recognition for direct student enrolment into Faculty of Electrical Engineering and Computing in Zagreb, Faculty of Mechanical Engineering and Naval Architecture in Zagreb and Faculty of Organization and Informatics in Varaždin. For the last five years, through the efforts of Professor Mentor Matija Mato Škerbić, a facultative class of philosophy, attended by a large number of students (50 out of 200 graduate students) has been carried out.

Contact: *Elektrostrojarska škola Varaždin, Hallerova aleja 5, HR-42000 Varaždin; phone: +385 42 313 491, fax: +385 42 311 626, e-mail: ess@vz.t-com.hr, ess.vz@skole.hr; www.ess.hr.*

Public lectures

JURAJ SEPCIĆ

Cres, Croatia

e-mail: juraj.sepcic@gmail.com

HEALTH AND ILLNESS – CULTURAL ASPECTS

In the transformation of the contemporary most developed societies, one of the most obvious manifestations of special importance and impact are the changes in the relationship between the condition of health and disease and related health issues. Štampar's definition of health, in the words of the World Health Organization, as "a state of complete physical, mental and social well-being and not merely the absence of disease or infirmity" today is subject to criticism because of its unrealistic, utopian character and medicalized degeneration it entails. I personally believe that health could be marked as "well-being or physical-mental balance which enables a positive quality of living and free exercise of freedom". Illness is not an objective entity; it is an explanatory model which, through precise cultural and social interactions, conjoins different signs, symptoms and syndromes, giving them a common name: illness. Illness is at the same time the most personal and most social event. A person, seen within the boundaries of a unitarian pattern, besides being an individual is also a cultural subject, immersed in a dense network of socio-cultural relations which provide a precise meaning in experiencing health or illness.

Culture perceived as a complex of knowledge, traditions, technological development, behaviour types and the like, transmitted and used systemically, characteristic for a specific social group, but also for an individual man, through political regimes and social layering intriguingly affects the relation between society and health and disease. Belonging to a gender, age class, a social and professional status brings about a different experience and meaning in the perception of health and illness in different cultures.

Contemporary society seeks to draw a line between the terms ‘illness’ and ‘disease’. The term ‘illness’ pertains to a personal experience of signs, symptoms and suffering, in the way an ill person, his/her family and community respond to the difficult situation. Local culture takes on a very important role in interpreting ‘illness’. ‘Disease’, on the contrary, is a problem seen from the perspective of a medical worker, educated so as to identify a disease as an alteration in biological structure with the help of adequate clinical analyses. The narrow biological and technical approach to the sick person brings about the contemporary crisis in medicine. Only through widening the term, from biological to holistic understanding of personality and historic-cultural entity of each individual, guarantees better health for both the individual and the community. Re-thinking the cultural and social order thus plays (and will play) a very important role in the health–disease relation, i.e. in medical practice.

LIDIJA GAJSKI

*Community Health Centre Zagreb-Centre, Zagreb, Croatia
e-mail: lidija-gajski@zg.t-com.hr*

MODERN MEDICINE – EXCESSIVE, UNNECESSARY, HARMFUL

Contemporary medicine offers more and more diagnostic and therapeutic procedures, whereas a considerable part of them is unnecessary, and even harmful to health. Drugs, various therapeutic aids and surgeries generate an increasing damage to physical health. Diagnostic tests discover “disease” where it does not really exist, and afflict a psychological and socio-cultural harm by widening the boundaries of the term ‘disease’, thus medicalizing society. This in turn creates large expenses, which burden both patients and the community.

Those who benefit the most from the “superfluous” medicine are the manufacturers of medical technology (diagnostic and therapeutic equipment and devices), who in the last thirty years have taken over the

vital segments of medicine. Nowadays, powerful corporations produce scientific evidence in favour of their products, educate physicians and patients according to their needs and implement health policies as benefits them, using at the same time unlimited help from leading medical experts and politicians, who had enabled the introduction of privatization and commercialization into this very specific and delicate area in the first place.

Healthcare users should get acquainted with the negative phenomena and tendencies of the modern medicine, so as to be able to protect themselves and demand improvement and change of the actual, already largely dysfunctional healthcare model.

DAMIR BORAS

University of Zagreb, Croatia

e-mail: rector@unizg.hr

SCIENCE AND THE UNIVERSITY

Initially, the author will define the concepts of science and university, and also present current controversies and different understanding of these concepts. In defining science special attention should be paid to the characteristics of unity and universal validity. Science is a unified system of knowledge in which different areas have to be on an equal footing regarding the cognitive and social status. In this sense, already at the terminological level, the separation of science and the humanities is questionable. On the other hand, at the level of scientific policy, discrimination of particular areas of science is unacceptable, which can be illustrated by the recent example of discriminating the humanities in Croatia (cf. *Statement on the Endangerment of the Humanities* by the Council for the Humanities of the National Science Council of December 10th, 2012). Only cognitively and socially equal scientific areas, and their respective scientific disciplines, can establish productive interactions (inter/multi/transdisciplinarity and pluriperspectivism) within the unified system of science.

As science represents a unified system of knowledge, the university likewise represents a unified system of science and education (teaching). For establishing this particular understanding of the university in Europe special credits go to the German reformist Wilhelm von Humboldt (1767–1835). More recent and fashionable divisions of the university on the so-called “research universities” and “teaching universities” ignore the European tradition of the Humboldtian university. In this tradition, a binary system of higher education was built, in which universities are regarded as scientific teaching institutions, while vocational colleges are professional teaching institutions. Ignoring the European tradition in understanding the university as well as mixing university studies with vocational studies creates confusion in the higher education system, which is clearly confirmed by the recent development in Croatia. We can conclude that science is a *condicio sine qua non* of the university, and a regulated system of higher education which distinguishes universities and vocational colleges is a *condicio sine qua non* for maintaining and developing the contemporary society at the present historical and civilizational level.

Workshops

BARBARA STAMENKOVIĆ TADIĆ

*Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Zagreb, Croatia
e-mail: barbara.stamenkovic@gmail.com*

ON HEALTH AND ILLNESS: HOW DO WE THINK, FEEL, AND ACT?

The aim of the workshop is to question our perception of health and illness, to become aware of socio-cultural conditioning of our judgments, as well as to examine how our thinking about health and illness influences our feelings and actions, with the overall goal of obtaining new insights and acquiring new perspectives so as to encourage assuming more favourable attitudes which can improve our relationships with people affected by illness, and help us confront our own illness that befalls us in life. The following questions will be dealt with as the starting points for discussion: is illness a handicap; is health a prerequisite for successful and fulfilled life; are the people affected by illness weak, dependent, less productive and deprived of quality living; are they less content with their lives, is there anything positive in diseases?

After the introductory survey, determining the participants' initial attitudes on those questions and their sharing of those attitudes, their origin will be explored through discussion, and then questioned in a wider social and epistemological context in which they have been formed. The participants will then be introduced to recent empirical evidence and theoretical models, in addition to some classical and more contemporary philosophical positions which encourage the redefinition of conventional viewpoints on health and illness. After the discussion about new insights, a final survey will detect a possible change in initial attitudes.

BRUNO ĆURKO

Institute of Philosophy, Zagreb & Petit Philosophy Association, Zadar, Croatia

e-mail: mala.filozofija@gmail.com

WHAT DO SCIENTISTS DO?

The workshop is intended for children between the ages of 9 and 11. Its main purpose is, through elaborated discussion, to raise awareness in children so as to what scientists do, what the methods and means of scientific research are, and what pleasure a quality scientific work can provide. Moreover, children will be introduced to the basic branches in science (natural, technical, arts, humanities, social sciences etc.) and some specific ones (chemistry, biology, philosophy...). The basic work method employed in the workshop is the Neo-Socratic Dialogue of *Petit Philosophy* – questioning what we think we know, inducing doubt, obtaining answers through discussion, coming up with definitions according to clear rules and reaching conclusions based on logical arguments. Through participation in the workshop, children will practice critical thinking, thus improving their thinking capacities and acquiring basic rules of formal and informal logic. Fun, educational, and useful.

KREŠIMIR BABEL

Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Zagreb, Croatia

e-mail: babelkresimir@gmail.com

TO RESEARCH LIKE A SCIENTIST

The aims of this workshop are to acquaint students with basic principles and methods, as well as problems of scientific research, to develop scientific, analytic, and critical thinking and problem solving, together with promoting a scientific view of the world. In the first part, with the help from the educational online game *Geoguessr* where the goal is to guess the place where we are thrown in Google Street View on the world map, students will learn about the key elements of the

scientific method (observation, identifying research questions, proposing hypotheses, performing predictions, experimental proof) and some specificities of the scientific worldview. In the second part, the acquired knowledge on the scientific method will be applied in a group competition of students in the *Geoguessr* game.

DONATORI
24. DANA FRANE PETRIĆA

DONORS OF
THE 24th DAYS OF FRANE PETRIĆ

**DONATORI 24. DANA FRANE PETRIĆA /
DONORS OF THE 24th DAYS OF FRANE PETRIĆ**

**Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta Republike Hrvatske /
Ministry of Science, Education and Sports of the Republic of Croatia**

**Ministarstvo kulture Republike Hrvatske /
Ministry of Culture of the Republic of Croatia**

**Primorsko-goranska županija /
Primorje-Gorski Kotar County**

**Grad Cres /
Town of Cres**

**Turistička zajednica Grada Cresa /
Tourist Board of Cres**

Cresanka d.d.

**DONATORI PROJEKTA »ZANSTVENI INKUBATOR« /
DONORS OF THE “SCIENTIFIC INCUBATOR” PROJECT**

**Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta Republike Hrvatske /
Ministry of Science, Education and Sports of the Republic of Croatia**

**Ministarstvo regionalnoga razvoja i fondova Europske unije
Republike Hrvatske /
Ministry of Regional Development and EU Funds of the
Republic of Croatia**

**Primorsko-goranska županija /
Primorje-Gorski Kotar County**

**Turistička zajednica Grada Cresa /
Tourist Board of Cres**

DANI FRANE PETRIĆA

Kronologija
1992.–2015.

THE DAYS OF FRANE PETRIĆ

Chronology
1992–2015

- 1992** ○ Suvremena filozofska gibanja u Hrvatskoj, Sloveniji i Herceg-Bosni / Contemporary Philosophical Movements in Croatia, Slovenia and Bosnia and Herzegovina
- 1993** ○ Platon i platonizam / Plato and Platonism
 ○ Jezik i mišljenje, književnost i filozofija / Language and Thought, Literature and Philosophy
 ○ Stručni skup nastavnika filozofije i logike / Meeting of Lecturers of Philosophy and Logic
- 1994** ○ Platon – platonizam – Petrić / Plato – Platonism – Petrić
 ○ Filozofija prirode / Philosophy of Nature
- 1995** ○ Platon – platonizam – Petrić / Plato – Platonism – Petrić
 ○ Ekologija / Ecology
- 1996** ○ Platon – platonizam – Petrić / Plato – Platonism – Petrić
 ○ Lijepo u prirodi i umjetnosti / The Beautiful in Nature and the Fine Arts
- 1997** ○ 400. obljetnica smrti Frane Petrića / 400th Anniversary of the Death of Frane Petrić
- 1998** ○ Platon – platonizam – Petrić / Plato – Platonism – Petrić
 ○ Izazovi bioetike / The Challenges of Bioethics
- 1999** ○ Petrić – platonizam – aristotelizam / Petrić – Platonism – Aristotelianism
 ○ Teorija kaosa / Theory of Chaos
- 2000** ○ Petrić – platonizam – aristotelizam / Petrić – Platonism – Aristotelianism
 ○ Filozofija vremena / Philosophy of Time
- 2001** ○ Petrić – platonizam – aristotelizam / Petrić – Platonism – Aristotelianism
 ○ Bioetika i znanost u novoj epohi / Bioethics and Science in the New Epoch
- 2002** ○ Petrić – platonizam – aristotelizam / Petrić – Platonism – Aristotelianism
 ○ Filozofija i tehnika / Philosophy and Technology

- 2003** ○ Petrić – platonizam – aristotelizam / Petrić – Platonism – Aristotelianism
○ Demokracija i etika / Democracy and Ethics
- 2004** ○ Petrić i renesansne filozofske tradicije / Petrić and Renaissance Philosophical Traditions
○ Filozofija i odgoj u suvremenom društvu / Philosophy and Education in Contemporary Society
- 2005** ○ Petrić i renesansne filozofske tradicije / Petrić and Renaissance Philosophical Traditions
○ Teorija relativnosti i filozofija: Povodom 100. obljetnice Einsteino-ve Specijalne teorije relativnosti / Theory of Relativity and Philosophy: In Celebration of the 100th Anniversary of Einstein's Special Theory of Relativity
- 2006** ○ Petrić i renesansne filozofske tradicije / Petrić and Renaissance Philosophical Traditions
○ Filozofija, znanost, religija: Kompleksnost odnosa i granice dijaloga / Philosophy, Science, Religion: Complexity of Relations and Limits of Dialogue
- 2007** ○ Petrić i renesansne filozofske tradicije / Petrić and Renaissance Philosophical Traditions
○ Čovjek i kultura / Human and Culture
- 2008** ○ Petrić i renesansne filozofske tradicije / Petrić and Renaissance Philosophical Traditions
○ Filozofija i globalizacija / Philosophy and Globalization
- 2009** ○ Petrić i renesansne filozofske tradicije / Petrić and Renaissance Philosophical Traditions
○ Filozofija i mediji / Philosophy and Media
- 2010** ○ Petrić i renesansne filozofske tradicije / Petrić and Renaissance Philosophical Traditions
○ Pitanja identiteta / Questions of Identity
- 2011** ○ Od Petrića do Boškovića: Mijene u filozofiji prirode / From Petrić to Bošković: Changes in the Natural Philosophy
○ Filozofska gibanja na jugoistoku Europe / Philosophical Trends in Southeast Europe

- 2012** ○ Od Petrića do Boškovića: Hrvatski filozofi u europskom kontekstu / From Petrić to Bošković: Croatian Philosophers in the European Context
- Ideja sveučilišta / The Idea of the University
- 2013** ○ Od Petrića do Boškovića: Hrvatski filozofi u europskom kontekstu / From Petrić to Bošković: Croatian Philosophers in the European Context
- Perspektive filozofije / Perspectives of Philosophy
- 2014** ○ S Petrićem u žarištu: Hrvatski filozofi u europskom kontekstu / With Petrić in Focus: Croatian Philosophers in the European Context
- Povijesni svijet / Man-Made World
- 2015** ○ S Petrićem u žarištu: Hrvatski filozofi u europskom kontekstu / With Petrić in Focus: Croatian Philosophers in the European Context
- Zdravlje i kultura / Health and Culture

IZDAVAČ: Hrvatsko filozofsko društvo, Zagreb

BIBLIOTEKA: Filozofski glasnik

NIZ: Libellus 22

ISSN: 1848-2236

ZA IZDAVAČA: Vladimir Jelkić

UREDNICI: Hrvoje Jurić, Ivica Martinović, Mira Matijević

POSLOVNA TAJNICA: Mira Matijević

PRIJEVODI I LEKTURA: Krešimir Babel, Vesna Baće, Petra Bušelić,
Hrvoje Jurić, Ivica Martinović i autori

KOREKTURA: Krešimir Babel, Hrvoje Jurić, Ivica Martinović,
Mira Matijević

PRIJELOM TEKSTA: Stjepan Ocvirk

TISAK: GRAFOMARK, Zagreb

NAKLADA: 500 primjeraka